

Auxiliū ge
nerale pari
ter & specia
le quid.

tioni quadrat; auctoritatibus autem conformior est illa.
PRIMUM NOTABILE.

Auxilium dei generale seu generalis eius influentia dicitur dei cōcurfus, quo generali modo secundis coagit causis: videlicet effectum comproducendo. In nullum enim potens est effectum absq̄ tali auxilio causa secunda, neque quicquam nisi ei coagente deo, atq̄ effectum comproducente efficere. Auxilium autem speciale (dicit Gregorius Ariminensis in secundo) est quidam specialis modus agendi: videlicet (inquit) non solum coefficendo effectum: sed faciendo voluntatem partialiter concausare. Ita quod ipsa voluntas partialiter concausat applicata, et quasi instrumentaliter mota à deo ad sic partialiter concausandum: in qua tamen motione ipsa non necessitatur, sed instrumentum liberum existens (in cuius potestate est seu qui motionem primi agentis) iuuatur ita ut agat quæ nõ sic adiuta nequaquam agere potuisset: videlicet ad actum moraliter bonum. Ad productionem verò actus mali solum primo modo deus concurrit: non enim facit voluntatem agere actum malum, sicut facit eam agere actum bonum: & hoc est illud auxilium dei speciale. sine quo dico nihil nos bene velle, vel facere. hæc ille. ¶ Verum tamen non mihi videtur hæc sufficiens auxilij specialis à generali differentia: nam agente naturali effectum producente deus nedum effectum comproducit eundem: sed ipsam agentem agere facit atque producere effectum, non tamen specialiter ei auxiliatur, sic quod ad cuiuscunque actus boni, quam mali substantiam, non modo euentem ibi iam deus producit, sed agere facit voluntatem. Concludo igitur specialiter auxiliari, ut est sermo non solum est effectum comproducere, & facere agentis producere eundem: sed est specialiori modo coagere.

¶ Corollarium, auxilium hoc modo est ipse deus sic, vel deus eius: quare res eadem videlicet deus est auxilium generale, est auxilium speciale: & inde concedendum est auxilium dei speciale ad actum indifferenter, aut ad actum malum concurrere: nec sequitur, auxilium specia-

le ad actum malum coagit deus, ergo specialiter. Verum tamen secundum subiectam materiam loquentes vnam Auxiliari (ut pro reliqua accipiunt: nec pro nunc est vis facienda. Non est sermo, utur alio modo posse deum auxiliari: videlicet per doni quid sit, iuuantis immisionem quod sit accidens animæ inhæ: Eadē res est res, de quo dicit Gregorius Ariminensis, homo habet auxilium gratiam etiam gratum facientem, aut aliud quodcunque generale & ad donum dei habituale adhuc ad bene operandum in xilium per diget alio speciali dei auxilio, iuxta Augustinum de natura & gratia cap. 26. sicut oculus corporis est plenus me sanus nisi candore lucis adiutus non potest ceruere, sic & homo etiam plenissime iustificatus (nisi æterna luce iustitiæ diuinitus adiuuetur) recte non potest vivere: huic quartū auxilij genus adijci potest: videlicet specialis modus quo deus voluntate ad actum boni necessitat: quod appellari potest specialissimum, speciale autem nõ necessitat.

¶ Secundum notabile. Circa hanc materiam fuerit opinioniones. Vna (quam secuti sunt Okan, Adam & plerique) negans animam ex peccato primi parentis sic atrociter fuisse, faciendam: quinimò ipsum cum generali Dei influentia valere etiam de agendis ferre iudicium: pariter actum moraliter bonum elucere: & contra tentationem peccatum vitare: sic tamen corrupta fuit natura, & ad malum prona: ut frequenter nisi speciali dei auxilio adiuta nõ operaretur bonum, nec vitaret malum, aut non ita faciliter. Alia est opinio cõtraria quam secuti sunt i Thomas, Alexan. & alij post quos Gregorius Arim. cuius hæc sunt propositiones. Prima, nullus homo in statu præsentis, stante generali dei influentia, potest absque speciali auxilio sufficienter cognoscere quæ volendum, aut nolendum: quid agendum, aut vitandum. Secundum: nullus (etiā in habita sufficienti notitia) potest sine speciali auxilio sgerere aliquem actum moraliter bonum. Tertia quam pro suppositione ponit. Nullus tentatus ad aliquid quod vitium, seu ad actum moraliter malum, potest huiusmodi tentationem absque dei auxilio superare. Alia fuit opinio quodammodo media, videlicet quod nequit

Auxilij spe
cialis opi
niones.

anima sine diuina ope speciali in actum dilectionis dei super omnia cum sit super natura: in ceteros tamen actus potens est Huius opinionis tercia pondus satis ex aliarum duarum examinationibus patebit quarum vtriusque motiua cum opiniois oppositae responsonibus adducam.

¶ Tertium notabile, primae opiniois motiua sunt. ¶ Primum sacri eloquii auctoritas, prout 1. ad Corinth. 7. Qui statuit in corde suo firmus non habens necessitatem, potestatem habens suae voluntatis, & hoc indicauit in corde suo seruare virginatatem suam bene facit: & per consuetudinem seruare virginatatem est in hominis potestate. Item Ecclesiast. 15. Apposuit tibi aquam et ignem: ad quod volueris porrigere manum: ante hominem vita & mors: bonum & malum: quod placuerit ei dabitur illi. Et ad Ro. 2. gentes quae legem non habent, naturaliter quae leges sunt faciunt. August. de duabus animabus circa finem: propterea enim corpora diligendo peccamus: quia spiritus alia diligere et iustitia iubemur: & natura possumus. Et ipse contra Fortunatum propterea voluntate recta facimus: & contra Felicem Manichaeum libro 2. habet vniuersisque in voluntate aut eligere quae bona sunt, & esse arbor bona: aut eligere quae mala sunt, & esse arbor mala, & idem alijs plerisque locis. Praeterea magister sententiarum lib. 2. dist. 26. non negamus multa ante hanc gratiam, & praeter hanc hanc gratiam fieri bona per liberum arbitrium.

Secundo suadet doctor subtilis ratione lib. 4. dist. 14. quae 1. peccator exiens in peccato potest ex puris naturalibus habere attritionem de peccato omnibus circumstantijs debitis circumstantiata: ac per hoc moraliter bona: alius peccator iustificaretur absque aliqua dispositione praevia sufficiente de congruo ex parte eius ad iustificationem: & sic difficile esset saluare deum non esse acceptorem personarum, cum vni iustificet per infusionem gratiae, & alium non: vel oporteret dicere aliquam attritionem non moraliter bona esse sufficientem de congruo ad iustificationem: quod non videtur verum. Tertio ipseus Okā suadente lib. 1. dist. 1. quae 2. Homo ex puris naturalibus potest habere

re rectum dictamen de aliquo diligendo (verbi gratia de diligendo deum super omnia) & tali dictamine potest se conformare, igitur ex puris naturalibus potest deum diligere super omnia. Item omnis potentia libera potest habere aliquem actum circa obiectum sibi obiectum: sed non necessarii deordinati: igitur potest ex puris naturalibus habere ordinatum. Item non est maior repugnancia actus moraliter boni ad voluntatem, quam demeritorij. Quarto ratione ipsius Ad lib. 1. dist. 1. Idem actus secundum speciem potest elici a voluntate habituatam, & a voluntate non habituatam: sed potest voluntas cum gratia elicere actum bonum: ergo etiam ex puris naturalibus potest in actu eiusdem speciei. Item ex frequentia actuum elictorum mediante charitate potest generari habitus naturaliter inclinatio ad actus similes: & ita si subtraheret charitas infusa poterit voluntas cum habitu acquisito elicere actus similes prioribus. Quinto arguitur in puris naturalibus homo potest (stante dei influenza generali) praeparare honorare, indigentibus subuenire, pro patria fortiter & constanter pugnare: & alia huiusmodi, prout de infidelibus plurimum legitur, in quibus nullus diceret eos peccasse. Item potest quis ex puris naturalibus, actum agere remuneratioem seu praemio dignum: & si non aeterno saltem temporali: ut patet Exodi 1. de obstericibus Aegyptijs, quos deum timentes pueros seruabant Hebraeorum contra Pharaonem praecipit: quas remuneravit deus. Non autem est dicendum deum pro actu malo praemium reddere. Idem patet de antiquis moralibus Romanis, qui suis strenuis actibus gloria meruerunt imperij. Item alius quilibet infidelis, imo fidelis in peccato mortali existens quocumque suo actu deliberate facto peccaret, cum non habeat gratiam praeviam, quae actum bonum operetur. Item homo non potest sua voluntate & libero arbitrio vni nisi male: contra August. 2. de libero arbitrio cap. 35. Sexto nihil esset homini imputabile, cum non subiaceat facultati eius bonum moraliter agere, & malum vitare: & potissimum deo huiusmodi auxilium speciale homini non praebente. ¶ Ad haec motiua respondet Gregorius Ariminensis. ¶ Ad primum: alius vtrique habet potestatem voluntatis suae, non quidem taliter quam possit

Potest quis ex puris naturalibus, actum agere remuneratioem seu praemio dignum, non tamen sine speciali auxilio.

Seruare virginatatem est in hominis potestate.

ex se se velle sine adiutorio illius qui dicit, sine me nihil potestis facere, sed eo iuuante, & ad hunc sensum intelligendæ sunt cæteræ autoritates: quoddam in infidelibus aliqui fuerint actus moraliter boni, non id sine auxilio dei speciali fuit. Ad secundum respondet Gregorius talem attritionem perfecte circumstantionatam non esse absque speciali Dei auxilio: iuxta Augustinum de si, ad pe. capit. xxxiij. Firmisimè tene, & nullatenus dubites neminem posse penitentiam agere, nisi quem Deus illuminauerit: & gratuita miseratione conuerterit: & ita concedit quoddam absque præuia dispositione ex parte peccatoris (ex parte inquam eius tantum, ita quoddam non sit à Deo præueniente) iustificatur peccator, unde gratis iustificatur, sicut dicit Apostolus, cuius enim vult miseretur: & quem vult indurat, nec est in Deo personarum acceptio, quia non est in his quæ liberaliter & gratis dantur. Ad tertium negatur prima antecedentis pars. Negatur etiam quoddam recto iudicio habito posset non adiuua se conformare: & ad aliud pariter dicitur, si alius quem habeat actum non adiuua, ille erit deordinatus propter alicuius debite circumstantiæ carentiam. Ad quartum negatur minor, non sufficit enim gratia sine alio speciali dei auxilio: & ad aliud dicendum pariter non sufficere habitum acquisitum. Ad quintum respondetur, quamuis multa talia de genere bonorum ex puris naturalibus agere quis possit, non tamen sine auxilio speciali erunt moraliter bona, & ita timore dei pro quo obstrictibus deus ædificauit domos non habuerunt ex se tantum, sed ex Deo misericorditer inspirate: sic de Romanis & similibus gentilibus si aliquos actus habuerint bonos, non sine speciali dei auxilio habuerunt eos. Frequenter etiam ab hominibus tunc credebantur virtutes quæ non erant, & ita ab eis præmiabantur. Et ad aliud de infidelibus, & alijs extra gratiam potest eis auxilium speciale communicari: quare non sequitur quencumque eorum actum esse culpabilem. Ad sextum dicit Gregorius pro nullo statu quis tenetur ad aliquid pro tunc ei impossibile.

bile: pro isto autem statu non est homini impossibile bene agere: nam potest cum adiutorio bene agere, sed bene est sibi impossibile ex se tantum bene agere, imò simile argumentum fieri posset de influenza generali. Et cum ponitur quoddam Deus non auxilietur homini specialiter ad bene agendum, Respondet non omnis impotentia bene agendi excusat, hominem à peccato, si non bene agat: quia non illa quæ est poena peccati, sicut nec ignorantia quæ est poena peccati, excusat à peccato: si non agat quod debet, aut agat quod non debet: secundum præsentem enim statum omnis homo impotens est ad bene agendum ex se propter culpam originalem, sine qua cuiilibet fuisset collatum auxilium quo bene ageret sine alio auxilio speciali, sicut poterat primus homo ante peccatum: & ideo si Deus nunc non auxiliatur alicui auxilio speciali, non propterea excusatur à peccato: secus si primo homini ante peccatum tale auxilium defuisset.

Quantum notabile. Secundæ opinionis quod ad supra positas tres conclusiones motiua sunt hæc. Quantum ad primam enim conclusionem quæ est hæc.

PRIMA CONCLUSIO.

Nullus homo in statu præsentis, stanti generali Dei influenza, potest absque speciali auxilio sufficienter cognoscere quid volendum, aut nolendum: quid agendum aut vitandum. Primum per Apostolum, ad Corin. ij. Non sumus potentes ex nobis, quasi ex nobis aliquid cogitare: sed sufficientia nostra ex Deo est. Item per Augustinum primo retracta, capite nono, dicentem: ad miseriam iustæ dænationis pertinet ignorantia & difficultas quæ patitur homo omnis ab exordio natiuitatis: sicut nec ab isto malo quisquam nisi gratia Dei liberaretur. Et libro sexto contra Iul. cap. xxvj. vbi allegat istud Apostoli primæ! Cor. ij. Non enim spiritu huius mundi accepimus: sed spiritu qui ex Deo est, vt sciamus quæ à Deo donata sunt nobis: & alijs plerisque locis idem afferre videtur. Item Hugo libro primo de sacramentis parte septima c. 2

pite 25 . anima rationalis . corpori humano infusa (nisi per gratiā adiuuet) nec cognitionē veritatis percipere , nec concupiscentiæ carnis resistere potest , ubi de cognitione pertinentiū ad salutē loquitur . Itē ad hoc est expressa Milenitani cōcilij determinatio cap. 5 . Si quis dixerit gratiam dei per Iesum Christum dominum nostrū , propter hoc nos tantū adiuuare ad non peccandum , quia per ipsam nobis reuelatur intelligentia mandatorum : vt sciamus quid vitare debeamus , non autem per illam nobis præstari vt quid faciendum cognouerimus , etiam facere diligamus atq; valeam? anathema sit . Et subditur : vniūq; est donum dei , & scire quid facere debeamus , & diligere vt faciamus . Item sancti pro huiusmodi notitia habenda orabant : igitur ex se non poterant eam habere .

SECUNDA CONCLUSIO.

Nullus etiam habita sufficienti agendorum , aut vitandorum notitia , potest sine speciali dei auxilio aliquem actū moraliter bonum agere . Primum , non est volentis , nec currentis , sed miserentis dei , ad Rom. 9 . & ad Philp. 2 . Deus operatur in nobis velle & p̄ficere seu operari . Et 1 . Corin. 4 . Quid enim habes quod non accepisti? Item Augustin de correctione & gratia , cap. 47 . liberum arbitrium ad malum sufficit : ad bonum autem parū est nisi adiuuetur ab omnipotente bono . Et in Epistola ad Hylarium Syracusanū circa principium dicit , Vales itaq; liberum arbitriū ad bona opera si diuinitus adiuuetur : desertum verd diuino adiutorio (qualibet scientia legis excellat) nullo modo habebit iustitiæ soliditatē , sed inflationem : impiæ superbię , & exitiosum tumorem , et de verbis apostoli sermone 12 . profus si adiutorium dei defuerit , nihil boni agere poteris . Item ratione : homo non potest sine speciali dei ope diligere deum propter se : sed omnis actus nō reatus in deū sic dilectus est culpabilis : igitur . & c . Assumptū patet per Augustin in epistola ad Vitalem : Liberum arbitriū ad diligendū deum primi peccati granditate perdidimus . Et Ansel. de concordia cap. antepenultimo : voluntas post desertam iustitiā fac

An sine speciali dei auxilio nullus possit aliquē actū moraliter bonum agere .

ta est ancilla suæ affectionis , quæ ad commodum est . Infer t ex his Gregorius animi . quoddam homo in presenti statu non potest ex se tantum aliquod velle vel diligere , nisi in relatione ad seipsum , & per consequens , non potest diligere deum propter deum , nec primam gratiam mereri potest , nec de condigno , nec de congruo : per gratiam intelligendo quodcūq; dei speciale auxilium ad bene operandum , siue adiuuet deus donum infundendo , siue per seipsum mouendo voluntatem , siue quocūq; alio modo iuuet : quoniam non potest habere ante primam gratiam actum liberi arbitrii non culpabilem . Item alia ratio : homo stultē & superbius implorat adiutorium dei ad bene agendum . vel malo resistendum , teste Augustino contra Pelagium in de natura & gratia , capite octauo . Quid (inquit stultius quā orare vt facias quod in potestate habes? Præterea huius sententiæ sunt Ambrosius , Hieronymus , Gregorius , Anselmus . Ioan . Damas . Isidorus . Magister sententiarum , & alij multi , quorum autoritates in sententia , prout illæ beati Augustini sonant . In oppositum fuit vnus de erroribus Pelagij damnatus : quoniam Pelagius posuit quoddam homo habita sufficienti notitia per doctrinam , aut reuelationem Dei de his quæ volenda , vel agenda sunt , potest absque auxilio velle , & agere quæ volenda , & agenda esse cognoscit .

TERTIA CONCLUSIO.

Nullus tētatur ad aliquod vitium , seu ad actum moraliter malum potest huiusmodi tentationem absque Dei auxilio superare : probatur per illud Sapientia octauo . Non possum esse continens nisi Deus det . Item per Augustin in epistola ad Paulinū Nolanum episcopum : quādo contra tentationes concupiscentiāq; illicitas dimicamus , quamuis & illic habeamus propriam voluntatem : non tamē ex illa , sed ex adiutorio dei nostrā præuenire victoriā . Itē Innocentius Papa scribens episcopis qui Carthaginiensibus conuulsi affuerant (inquit) pares nos ad resistendum tentationibus nō liberi arbitrii , sed dei soli auxilium potest facere .

Pelagij error damnatus .

Ad prænumeratas obiectiones cunctas trimembrem pono responſionem: non quidem dei auxilium ſpeciale, negando: nam id oſtendunt auctoritates quibus innuitur aliter ad bonum quàm ad malum hominem iuuarit huiusmodi autem auxilium eſt meritum, aut facilitatis, aut facti: id eſt ad meritum concurrat auxilium dei ſpeciale: aut ad boni operis facilitatem, aut de facto ad operandum aliquid quod aliàs non operaretur: quoniam ipſum operari potuiſſet. Primum eſt neceſſitatis. Secundum aut tentium non ſemper: nonnunquam enim impoſſibile pro valde difficili ſumitur. Fateor igitur non omnes ſanctorum auctoritates de bono meritoſe eſſe intelligendas: vt expreſſe patet ex Auguſtino contra Iulianum libro 4. capite 7. ubi ad 17. ubi de infidelium actibus agit quibus ſpeciale auxilium requiri dicit, quos conſtat eſſe non meritoſos: dicere pariter non niſi pro operis facilitate concurrere tale dei auxilium; iſtud (ſaltem vniuerſaliter intellectum) reprobari videtur per Mileſitanum concilium tempore Innocentij primi celebratum: ubi cap. 6. dicitur quicumque dixerit: ideo nobis gratiam iuſtificationis dari, vt quod facere per liberum iudicium arbitrium, facilius poſſumus implere per gratiam, tanquam ſi gratia non daretur non quidem facile: ſed tamen poſſumus etiam ſine illa implere mandata diuina anathema ſit: diceretur inſiſtam iſtud eſſe verum, ſcilicet non vniuerſaliter ad ſolam facilitatem ſpeciale tribui auxilium, ſed quandoque ad agendum etiam aliquid quod aliàs fieri poſſet: quis enim dubitat multa ab homine fieri poſſe, quæ abſque dei ſpeciali opẽ non fierent. Argumentum quod fruſtra oraretur non militat, quia nonnunquam oratur, vt res fiat quæ non fieret, licet fieri poſſet, aut vt facilius fiat: aut vt fiat illo medio quo fieri à deo præuiſum eſt. Ex diſtis patent vtriuſque opinionis motiua; quæ autem dicendum mihi videatur, ſint conſuſiones.

PRIMA CONCLVSIO.

Potuit iuſtus deus in peccati poenam ſic humanum genus atrociter ſauciare, atque animam quod ad intellectum

Auxilij ſpecialis reſoluto.

& voluntatem tali languore efficere, vt nec intellectus cum *Ois creatura* ſola dei generali influentia vltim moraliter verum cernere valeret, nec voluntas actum moraliter bonum operari poterat: patet, omnis creatura eſt in mera poteſtate eius obediens: tum etiam illud fieri contra diſtinctionem non includit, *ra poteſtate eius obediens*

SECUNDA CONCLVSIO.

Ex nulla, intra nos experientia, aut ratione concludi poteſt ſpeciale dei auxilium ad actum moraliter bonum poſſibile, quàm ad actum malum requiri: probo. omnis pronitas ad malum & difficultas ad bonum quæ in nobis experimur percipitur poteſt per appetitum ſenſitivum qui rationi aduerſatur ſufficienter ſaluſtri: & per alia ad malum prouocantia, & retrahentia à bono. Tum etiam idem actus poteſt ſucceſſiue eſſe bonus & malus: nec ad talem actum hiſ temporibus diuerſos operandi modos in animâ experimur.

TERTIA CONCLVSIO.

An deus ſic atrociter humanam naturam vulneret, tacent experientiæ atque rationes naturales: auctoritatibus expreſſis quod ſi ſonantibus: illis igitur tacentibus tutius eſt iſtas exaudire & inſequi: hæc conſuſio ex ſupra enumeratis motiuis relinquatur perſpicua.

SEQVVTVR COROLLARIA.

Primum: alicuius conſequentiæ antecedente exiſtente im poſſibili ex quo concludatur verum practicum: poteſt quis ſine auxilio ſpeciali aſſentire antecedenti & bonitati conſequentiæ, & non conſequenti niſi ſpecialiter adiutus.

SECVNDVM COROLLARIVM.

Vbi falſum crederetur inuincibiliter eſſe verum: cuius aſſentus ab actu bono interiori efficitur: ſperaret: concedendum eſt: quod ad errore ſpecialiter cõmittit deus: piter dato actus

exteriori a duobus interioribus imperato: quorū vnus sit bonus, & alter malus: sic deus ad actum malū specialiter concurrat, scilicet ea ratione qua bonus est.

¶ Tertium corollarium. Potest liberum hominis arbitrium absq; speciali ope actum cum duabus, vel tribus circumstantijs elicere, sed non plenē cum omnibus.

QVARTA CONCLVSIO
PROBABILIS.

Auxiliū speciale a deo obtinere nō est difficilius q̄ generale.

Non est difficilius à deo auxiliū suū speciale q̄ generale obtinere: patet, nullum requiritur præuium ad obtinendū illud potius, q̄ istud: semper enim præsto est & paratus dominus & bonus & melis, fidelibus & infidelibus huiusmodi suffragium impartiri, prout & generale, quare ad malum pronitas & tarditas ad bonum aliunde q̄ ex difficultate habendi opem dei specialem, exoritur: prout ex peccati fomite & alijs supra numeratis. Durum profectō esse nec distutū, speciali dei institutione: et quantum est ex parte non cuiuslibet nec quolibet tempore speciale illud auxiliū (vt nonnulli sentire videntur) offerri: huius veritatem certitudine nouit dominus: nihilominus piē credo quod dicit Bonauentura lib. 2. tale adiutorium hominī præsto est si vellet suscipere.

QVINTA CONCLVSIO CON-
TRA GREGOR.

Vbi deus speciali sua sanctione (etiā in peccati pœnam) ab aliquo speciale subtraheret auxiliū: omisso boni defectu illius proveniens minime imputabiliter culpabilis foret: patet: impossibilitas pro tunc obligationem deleret: cū (teste beato Hieron. in explanatione fidei ad Damasum papam) anathema sit dicere deum ad impossibile obligare. Nec valet Gregorij responsio de impossibilitate tēn pœnam peccati contracta: nam in fatuis cōstat vsus rationis carentiam esse peccati primi parentis pœnā: quæ tamen pro tunc obligationem dirimit, & à peccato profus excusat: sic vbi in proprijs peccati aut alieni punitionem deus iustissimus vindex specialiter à sorte rationis vñum auferret; aut omnino speciale denegaret auxiliū;

tolleretur pro tunc ad opus bonum obligatio: nec vñus subsisteret culpabilitatis incursum.

SEXTA CONCLVSIO CON-
TRA EVNDEM.

Potest liberum viatoris arbitrium sine speciali dei ope in actum morale non culpabilem: videlicet indifferente, aut de genere bonorum, prout agros colere, reuereri parentes &c. Id supra de actu medio inter moraliter bonū & malum eluci dauit: & videtur de August. mente in Hypothesis responsione tertia dicentis. Fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus quidem iudicium rationis: non per quod sit idoneum quæ ad dominum pertinet, aut inchoare, & certē peragere: sed tantū in operibus vite præsentis tam bonis, q̄ malis: bonis dico, quæ de bonis naturæ oriuntur, id est, velle laborare in agro, velle bibere, velle manducare, vel quicquid bonū ad præsentem pertinet vitam. Quod autem subdit August. quæ omnia nō sine gubernaculo diuini subsistant, nō imedit propositum: nam dei gubernaculum nomen, est non specialis auxiliij proprium: sed ad cunctas creaturas (cū omnes sua prouidentia gubernentur: cūq; omnibus cooperetur): extenditur.

SEPTIMA CONCLVSIO CON-
TRA EVNDEM.

Tentationem aliquam (scilicet peccati commissio) potest voluntas sine dei speciali ope vincere: & aliqua quidem non, videlicet omissionis. Primā partem probat: nequit quantumcumq; vehemens tentatio liberum arbitrium ad vñum peccati actum necessitare: cū semper libera sit voluntas suū præbere, vel non præbere cōcursum, sine quo nō producitur peccati actus: quinimō nō esset actus cum tali necessitate peccatum. Secunda pars ex dictis elucescit: videlicet tempore quod ad actum obligatur voluntas quæ non elicere tentatur: nam tentationem vincere esset actum elicere bonum. Id autem ex hypothesis nequit sine speciali dei patrocinio: igitur tentationem aliquā absq; auxiliū dei speciali superare nō potest.

Primum dubiam, an propter duplex auxilium ad actum bonum concurrens sit voluntariæ creaturæ facilis actum bonum quam malum elicere? Respondeo quamuis possit affirmatiue dici, non tamen ad hoc est experientia, vel sufficiens ratio, nec pariter autoritas, quare pariter negatiuum tenens diceret quemadmodum quis duplici auxilio adiutus noui facilis sit pondus valde graue, quam cum unico auxilio ferret subduplum, vel subtriplum: sic nec facilis cum duplici auxilio elicit voluntas actum, bonum, quam cum vno auxilio malum.

Peccata vitare omnia & diu an possit viator.

In hoc corrupte nature statu, quando in quibus quot peccatis valeat homo ratione vtens se immunes non preseruare, trita est doctorum penes breue tempus & longum, penes mortalia & venialia, penes multitudinem collectiuè & distributiue distinctio. Vbi meliori saluo iudicio mihi dicendum videtur (etiam & si hoc nusquam accideret) nulla ex rei natura aut diuine ordinationis conditione implicatur repugnancia viatorum absque extraordinario dei suffragio posse sua libertate vitare omnia collectiue peccata, & quantumcumque tempore quorum quodlibet seorsum, sic cauere potest.

PRIMUM NOTABILE.

Solent circa vitanda peccata doctores inter venialia & mortalia distinguere, inter multitudinem distributiue & collectiue, pariter inter breue tempus, aut longum. Dicentem beatus Thom. prima secundæ. q. cix. art. viij. vbi quaeritur an homo sine gratia possit non peccare? Responddicti in statu naturæ corruptæ indiget homo gratia habituali sanante naturam ad hoc quod homo omnino à peccato abstinere: & sit in præsentis vitæ hæc sanatio secundum mentem: non dum appetitu carnali totaliter reparato: hinc in hoc statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali, nam in ratione consistit: non autem potest homo abstinere ab omni peccato veniali, propter con-

In hoc statu potest homo abstinere ab omni peccato mortali.

reptionem inferioris appetitus sensualitatis: cuius motus singulos quidem ratio reprimere potest: & ex hoc habet rationem peccati & voluntarij, non autem omnes: quia dum vni ratio resistere nititur, fortassis alius insurgit: & etiam quia ratio non semper potest esse per vigil ad huiusmodi motus vitandos: similiter etiam antequam hominis ratio in qua est peccatum mortale reparatur per gratiam iustificantem potest singula peccata mortalia vitare, & secundum aliquod tempus: quia non est necesse quod continuè peccet in actu: sed quod diu maneat absque peccato mortali esse non potest: vnde & Gregorius super Ezechiel. dicit, peccatum quod mox per penitentiam non deletur suo pondere ad aliud trahit. Cum enim homo non habet corpus firmatum in Deo, vt pro nullo bono consequendo, vel malo vitando ab eo separari vellet, occurrunt multa propter quæ consequenda, aut vitanda homo recedit à Deo continendo præcepta ipsius, & ita peccat mortaliter præcipue, quia in repentini homino operatur secundum finem præconceptum, & secundum habitum præexistente, vt dicit Philosophus iij. Ethic. quæuis ex præmeditatione rationis homo possit aliquid agere præter ordinem finis præcepti, & præter inclinationem habitus: quia tamen homo potest semper esse in tali præmeditatione, non potest contingere vt diu permaneat, quin operetur secundum consequentiam voluntatis deordinatæ, nisi citò per gratiam ad debitum finem reparetur, tamen quia ex his defectus est quod se ad gratiam habet, non præparet, propter hoc a peccato non excusatur, quod sine gratia peccatum vitare non potest. An autem homo censeatur gratia possit per seipsum operari bonum, & vitare peccatum? Respondet, non indiget alio auxilio gratiæ secundum alium modum, vt scilicet à deo moneatur ad rectè agendum: quare dominus habitualis gratiæ non ad hoc datur nobis, vt per ipsum non indigeamus: vterius diuino auxilio, hæc ille. Cuius dicta aliqua exactius examinarem (prout non esse veniale in ratione &c.) sed huic non congruit loco: quantum autem ad subiectam materiam conclusiones rem patefacient.

A iij

Homo corruptus
secutus gratiam
non posset
per seipsum
operari bonum,
& vitare
peccatum.

Secundum notabile. Præter speciale auxilium communitur viatoribus à domino impensum est aliud excelentius, quo certæ personæ ab omni culpa, aut à qualibet mortali præseruata insignita fuerunt. Hoc enim speciale mortali præseruata appellum suffragium; & de hissumum siue extraordinarium appello suffragium; & de isto est in præsentia sermo: an videlicet ad diu omnia collectiue peccata vitanda ipsum requiratur, prout plerique asserere videntur, an sufficiat cum libero arbitrio speciale.

PRIMA CONCLUSIO.

Peccatum vitare qualiter possit vitari.

Nequit ex solis naturalibus viator nec diu nec modo tempore omissionis peccatum vitare, posita obligationis pro illo tempore constantia; quodcumque autem omissionis peccatum vitare potest, nam (vt supra deduxi) vitare sic omissionis culpam esset actum præcepti plenè moraliter bonum elicere; & nequit absque speciali dei auxilio. Ad peccatum autem commissionis vitandum sufficit non elicere actum, ad non elidendum autem non requiritur auxilium dei speciale, fat est, quod causæ instigantū non præbeat voluntas liberum eius concursum: si enim absque eius libero concursu; vero, vel interpretatiuo produceretur, deesset culpabilitatis ratio.

SECUNDA CONCLUSIO.

Nulla clauditur in hoc repugnantia, videlicet absque extraordinario dei auxilio omnia collectiue peccata, etiam quantumcumque tempore vitari, quorum vnumquodque seorsum cauere potest: probo: pro modico tempore conceditur ab omnibus possibile tempore autem diuturnitas non vllam adijcat contradictionem, cum non sit quid aliud quid habens contrarietatis, tum etiam solius temporis fluxus nihil alicuius in libero arbitrio operatur: igitur quantum est ex hoc æque potens est magno & paruo tempore peccata vitare: in vitroque enim æque potens est causæ instigantū concursum, atque efficientiam nõ præ-

beret; quod enim ita accidat, non est ratio sufficienter repugnantiam concludens, nam possibiles sunt effectus plerique nunquam futuri; quia fortè non omnia applicabuntur agentia; aut non singulæ materiæ: quas tamen applicari non repugnat: non est igitur indistinctè verum Bonauenturæ dictum libro secundo artic. ij, quæsit. ij, gl. 1. am allegantis super illud Thren. tertio. Misericordiam domini dicentis, non potest homo diu stare contra insultus diaboli, nisi misericordia domini adiuuetur; ubi inquit Bonauentura prout de foraminibus nauis, sic diabolus frequenter facit aliquibus quibus prætextat tentationem de luxuria, & ex hoc quod non consentiunt facit ipsos proflire in superbiam; nec vnquam potest euitare homo quin in aliquam tentationem incidat: & hoc propter suam instabilitatem, propter suam etiam infirmitatem necesse haberet in aliquam tentationem incidere; cum enim sit obtenebratus ignorantia, & alligatus carnis concupiscentia, tentationem carnis & infirmitatis non posset euadere, quin etiam aliquando consentiret nisi adiuuaretur aliquo munere diuinæ gratiæ. Et cum obijciatur per Gregorium in moralibus, debilis est hostis qui non vincit nisi volentem. Tum etiam liberum arbitrium omni gratia destitutum adhuc est liberum: igitur cogi non potest. Ad primum responsi decquamuis non vincat nisi volentem, non sequitur posse resistere sine speciali Dei gratia, & hoc propter carnis corruptionem. Ad aliud dicitur: non est tibi coactio, sed tanta ad malum inclinatio, & voluntatis pronitas quod nisi esset aliud sustentans necesse haberet motu voluntatis aliquando in malum incidere, quod si non potens resistere consentiat, liberum arbitrium non est à culpa immune: Et hoc quia adiutorium gratiæ sibi præstito esset si vellet suscipere: quia etiam ex propria sua culpa denent in hanc necessitatem. hæc ille. Quorum nonnulla falsa mihi videntur, prout quod liberum arbitrium resistere nequeat quin consentiat & sit peccatum, contra Aristotelis, Augustini, & cæterorum testimonio.

nius, qui peccatum asserunt esse voluntarium, non est vitium in actu voluntarium absque libera voluntatis co-efficientia vera, vel interpretativa: vbi enim vsque eadem inuolueret tentatio vt velit, nolit voluntas: surreperet, si ne libera eius co-efficientia actus iustus non esset: vbi voluntarium: tum etiam homini ex culpa ad aliquid impossibile fito non posset rationabiliter noua lex dari eum ad illud pro tunc astringens: igitur neque antiqua eum pro tunc obligabit.

TERTIA CONCLUSIO.

Et si non repugnet non tamen accidit, videlicet quod absque extraordinario dei auxilio quis cum rationis vsu valde diu immunè à peccato se præseruet: quâtoctuncque tempore omnia collectiue peccata vitando (per extraordinariam dei opem, ut prædixi, auxilium intelligo specialissimum, videlicet præter generale atque etiam speciale, quale personis nonnullis specialiter tota vita præseruatis concessum est) hæc conclusio auctoritatibus stabilitur: septies in die cadit iustus, & Ioannis primo. Si diximus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus: scilicet diu: cui suffragatur humanæ infirmitatis experientia, non valde diu absque peccato perseverantia: dixi valde diu: accidit enim aliquem se ab omni reatu pro aliquo tempore immunem tam mortali, quam veniali præseruare, & diutius de mortali, quam veniali, diu ut pariter vna persona, quam alia. Contingit et igitur hominem brevi tempore cum vsu rationis viuere à peccato, quandiu viuere immaculatum persisteret.

QUARTA CONCLUSIO.

Quisque viator obligatur omnia collectiue peccata per totam suam vitam quantamcumque vitare: patet. nõ peccare est præcepti negatiui: & ita semper atque pro semper obligantis. Quod si obijcies victuro plena ætate, prout 80. vel centum annorum non est de communi lege pos-

ibile, quod per totum illum temporis decursum omnia vitabit: igitur obligaretur ad impossibile. Respondeo primo, esto quod nunquam acciderit nec accidet sine extraordinaria dei ope, non tamen sequitur esse impossibile etiam de lege: vt supra ostendebam. quare in verificandis auctoritatibus quæ impossibilitatem sonare videntur sumendum est pro difficili impossibile. Secundò dico non esse speciale præceptum, seu specialem dei obligationem alijs condilinctam de vitandis collectiue omnibus peccatis per totum vitæ circulum: qui enim futurum & hoc micidijum committeret, sic moriens non est dicendum præter hæc duo peccata aliud incurrisse: videlicet quia non collectiue cuncta vitauit peccata. Peccati enim vitatio non alterius est obligationis, quam præcepti hoc, vel illud vitium prohibentis: & sic omnia deuitare peccata non vnicam, sed multas includit particularium præceptorum obligationes: quarum quælibet seorsum facultati liberi arbitrij absque extraordinario dei iuuamine de lege subiacet.

Primum dubium. An viator quando immunis est à peccato id cognoscere valeat? Respondeo, quæstio potest de actuali commissionis, vel omissionis culpa: aut de reatu post ipsam manente: iuxta quorum varietatem sint propositiones.

PRIMA PROPOSITIO.

Potest quis certitudine cuiusdam experimentalis euidentiæ se agnoscere à quo cumque actuali commissionis peccato immunem esse, aut quandoque fuisse. patet: animæ operationes potissime animales sunt ei per reflexionem experimentaliter notæ. Viator igitur (omnem actum suum voluntate suspendente) potest illud experiri: & per consequens experimento certus, fieri nullo peccati commissionis actu inretri. Id enim est de præterito perspicuum, videlicet illo, vel isto tempore quo dormiebat, aut vigilabat nullum liberum voluntatis actum eliciisse: & sic nec creatori com-

Gratia statim an viator in se agnoscere possit, & se immunem à peccato.

missiue pro tunc offendisse.

SECUNDA PROPOSITIO.

¶ Non est sic euidenter certum de actuali omissione peccato: non deest tamen certitudo. Primam partem ostendo: non sic experimentaliter cognoscitur obligationis præcepti affirmatiui circa Deum: circa se, vel circa proximum tempus præfixum: imò nonnunquam per legis considerationem longa indagine illud innotescit: igitur non sic euidenter: certitudine cognoscit viator se nulla omissione culpa grauari. Secundam probō partem: habere potest viator post mandatorum Dei inspectionem motiuum sufficiens ad firmiter, & verè credendum se non culpabiliter pro tunc omittere: sic igitur fit certus: consequentia patet communem certitudinis distributionem intelligenti: est assensus verus absque formidine ad assensum denominandum certum, hæc duo veritas, & firmitas sufficiant. Non igitur assensus quilibet certus est necessarius & infallibilis.

TERTIA PROPOSITIO.

¶ De immunitate à peccati præteriti reatu derelicto, haberi potest à viatore non mathematica, sed moralis factisque perfecta certitudo: probō: possibile est ad verè firmiterque credendum animam omnino esse mundam motiuum haberi sufficiens: ostendo: ad hoc habetur maxima fidei certa, pariter minor vera subsumpta rationabilem habens firmiter credendi causam. Ista enim est fidei maxima certa, qui vt debuit penitet omnino mundatur, hæc autem est minor. Iste penitet vt debuit: & huic firmiter & verè assentire sufficiens facit integra horū obseruatio, quæ sunt peccatorū displicentia, cauendi propositum: propter deum, & propositum confidenti: hæc autē tria quis in semetipso experiri potest: post integrum enim eorum obseruantiam credens, vel dubitans se non esse omnino mundum: ipse de legis & diuine promissionis veritate nō aliud sua bonitate & clemētia

Peccati immunitas aliqua certitudie agnoscipi potest à viatore.

ita nobis requirentis dubitaret. Reperiuntur enim nonnulli (dō quā periculo sum) qui diligentiam quantumcunque fecerint nunquam hoc assumunt credulitatis iudicium scilicet quod se esse mundos existimant: quin imò (etiam absq; rationabili causa) dissentient, vel dubitant, causam autem huius quærenti respondent nescio: nescio (inquunt) an sufficienter omnia obseruarim: nec particularem aliam suæ scrupulosæ, profectò nonnunquam stultè conscientia assignant rationem: id enim à damone plerumque suggeritur. Nam præ nimia mentis turbatione pereunt, deuotio, seruos, spes, spirituale gaudium, & huiusmodi cōmoda quæ ipsi se esse mundos pro assensu credentes assequi solent. Sic præterea animos implicat naturæ fraudulenti hofis: quatenus ad deterius, quale est desperatio, indigna sacramenti contra conscientia susceptio, aut aliud simile, eos perducatur.

QUARTA PROPOSITIO.

Non modò rationaliter credibile est illud, quin imò ad id obligari contingit, ostendo: contingit de trium supra numeratorum obseruantia sufficientem atque rationabilem subesse apparentiam: nec aliunde causam, cur nō ita credatur subsistere legitimam: atq; ex incredulitate inconueniens eminare sub peccato vitandū: cuiusmodi esset vt dixi, sacramenti indigna contra conscientiam susceptio, aut scandalo sua omissione, aut aliud tale. Igitur stantibus teneatur quis se esse mundum credere. quid quæso sic assentire noceret: potius profectò d fructum exiti gentē casu assert nō modicum pia huiusmodi credulitas. Solet ex nonnullis erroneis radicibus nociua nasci scrupulositas illa ad credendū par da, prout fecisse teneatur quis quicquid potuit. Pariter ad extemum seruos conatum penititer astringatur. Sitq; de non reciduatione certus. Hæc quidem scrupulorum femina falsa sunt & diuiter eradicanda. Non enim viator meliori modo quo possit obligatur agere: & sic nec maximam ei possibilem peccatorū indaginem præmittere. ¶ Non pariter deter

minatam doloris, aut feruoris gradum determinatę taxauit dominus requisitum: sufficit dolor rectus etiam remissus. Nec similiter necessaria est nunquam recidendi certitudo, aut credulitas: ab hoc enim mentem auertere plerisque, ne in desperationem incidant, expedit: quinimodò quorundam opinione, & vera, nec possit abstinendi propositum requiritur: sed sufficit priuatiuę, scilicet non habere recidendi effectum.

QVINTA PROPOSITIO EX
PRÆCEDENTIBVS
COROLLARIA.

¶ Prout licitum est & nonnunquam sub præcepto cadit se mundum credere: sic & esse in gratia: patet, inter gratię & peccati statum, seu inter filios regni & perditionis non est in rationali creatura medium. Hoc vnum fateor: videlicet quamuis certa sit fidei autoritas, atque Dei promissio poenitenti pollicentis cum gratię collatione peccatorum remissio: nem: minoris tamen subsumptę, videlicet iste est sic poenitens: motiuum credendi non est omninodò infalsibile. Nihilominus non hoc omninodò certitudinem tollit: nec obest quin ipsum esse valeat ad verę firmi terque credendum se integrę poenituisse, atque gratiam obtinuisse sufficiens medium per quod credere se esse in gratia possit viator. Conclude igitur in hac materia feriarum valle viatorum neminem absque speciali Dei reuelantis illustratione scire euidentię, aut iudicij infalsibilis certitudine, an secundum præsentis iustitię statum amore, vel odio dignus sit: certitudine autem credulitatis rationalis sic, videlicet firmiter & verę ad probum sufficiens habetur motiuum rationabiliter credere inductiuum. Quod autem ad æternę præscientię statum id valde plus illo ab humana cognitione recedit: nam præsentis & non futuri est experientia: nescit in hoc viatorum vllus etiam certę gratię insignitus quidnam futura dies paritura sit, quas

hære an cum odio, an cum amore: hoc est, an cum mortali, an cum gratia mortem obibit: nihilominus perseverans morum ac vitę conditio credendi cõiecturam præbet aliqualem: nec vilissimo cuiq; peccatori deest sufficiens sperandę beatitudinis ratio. Quam nobis donet humang salutis amator:

qui
cor con
tritum &
humiliatum
non despicit.

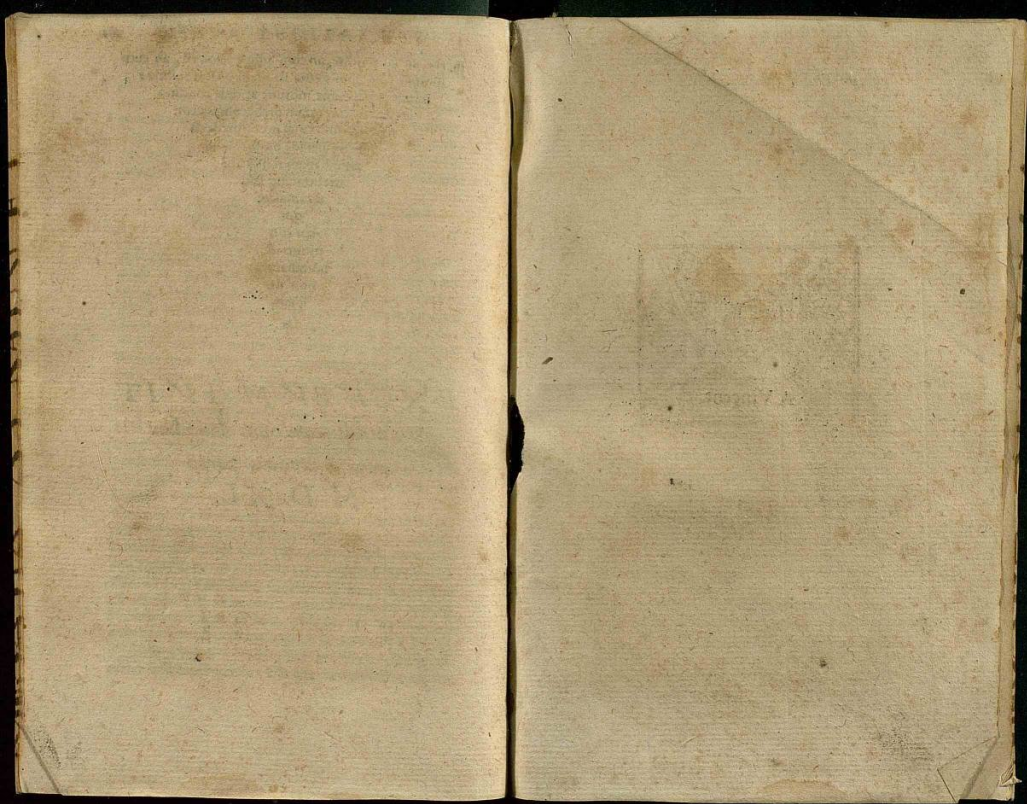
*

EXCVSVM FVIT

hoc utilissimum opus Lugduni

anno à uirginis partu

M. D. XL.

Cautissimi clarissimiq; blet
zid. Jacobi Almain/sacre Theologie in acadē
mia Parisiensi quondā professoris meritissimā
Moralia/que vocāt/cū ipsius authoris & David
Cranson additionibus/nunc demum z nitidiss
me impressa/ et a pustulis mendis spurcissimis
vindicata: quibus ad finē/preter elegantissimā
vesperiarū questionē. Adiectus est z libellus de
auctoritate Ecclesie/ nostris his tēporibus ap
pime accommodus/eodē Jacobo Almain autho
re: cū indice Alphabetico his oibus anteposito.

Ad v. frus de Celdo

Index Alphabeticus.

De littera. A.

Actus exterior nichil bonitatis ex se habet.
 folio primo facie secunda.
 Actus adū potest habere duplicem maliciā.
 folio secundo facie prima.
 Actus elicitus et imperatus. fo. iiii. fa. i.
 Actus conformis ignorantie intencibili non
 est bonus. folio. xi. fa. prima.

Actus contraveniens iudicio erroneo est peccati. fo. xii. fa. ii.
 Actus indeliberatus. folio. cxvi. fa. i.
 Actus virtuosus duplex. fo. xv. fa. secunda.
 Actus intrinsece bonus habet omnes circumstantias pro
 obiecto. folio. xv. facie prima.
 Actus dicitur intrinsece bonus dupliciter. ibidem.
 Actus voluntatis duplices. folio. xxv. fa. ii.
 Aliquid fieri propter aliter tripliciter pingit. fo. xxvi. fa. i.
 Actus idem est bonus et malus. fo. xxvii. fa. prima.
 Actus idem satisfactorius et demeritorius. ibidem. fa. ii.
 Actus conformitas quid. folio. xxxii. fa. i.
 Actus malus ex circumstantia. fo. xxxiii. fa. i.
 Aliquid sine gra potest huius moraliter agere. fo. xxxv. fa. ii.
 Aliquid extra gram potest mereri pñuū tēpotale. ibidem.
 Auxilium speciale an sit ponendum. fo. xxxvi. fa. ii.
 Amor duplex. fo. ii. facie. i.
 Actus naturalis potest effectū inducere in infanti. fo. cix. fa. ii.

De littera. B.

Bonum est ex integra causa. folio. xv. fa. i.
 Beneficium collatum an aggrauet peccatum. fo. l. xix.
 fa. i. et ibidem ponunt quatuor propositiones de beneficio.
 Beneficium predestinationis est maximum. fo. xx. fa. i.
 Bonitas actus quid. fo. xxx. facie. i.
 Bonitas actus penes quid attendatur. fo. xxxi. fa. ii.
 Bonitas triplex. folio. xxxii. fa. prima.
 Bonitas ex circumstantiis. ibidem.
 Bonitas et malicia habituum. fo. xxxvii. fa. ii.

De littera. C.

Causa prima est causa effectus et quod se habet agit. fo. ii. fa. ii.
 Circumstantia multiplex. fo. xv. fa. prima.
 Circumstantie actus precipue sunt due. fo. xi. fa. ii.
 Contrarietas conscientie peccat. ibidem.
 Conscientia erronea neminem obligat. fo. xlii. facie. i.
 Concupiscentia an impediat voluntarium. ibidem. fa. ii.
 Concupiscentia non causat inuoluntarium. ibidem.
 Circumstantiarum numerus. folio. xv. fa. i.
 Circumstantie obiecti et finis sunt precipue. fo. xx. fa. ii.
 Circumstantia temporis. fo. xxi. facie. ii.
 A. ii.

Index

Cogit quid sit. fo. lili. fa. d. in ff.
 Continatio temporis. fo. lxxii. fa. d.
 Circumstantia loci. fo. xxv. fa. i.
 Circumstantia mali finis semper reddit electionem inas-
 lam. folio. xxvii. fa. secunda.
 Carità boni pueniens rōne peccati ē pena. fo. xxvii. fa. i.
 Circumstantia boni finis an omninuat de malicia electio-
 nis. folio. xxix. fa. secunda.
 Circumstantia venialis an aggrauet tantum venialiter.
 folio. xxx. facie secunda.
 Charitas est multiplex. fo. lxxv. fa. prima.
 Charitas est causa naturalis. fo. lxxv. fa. prima.
 Charitas est agens naturalis. fo. lxxv. fa. d.
 Conatus quid. fo. xxvii. facie d.
 Continentia capitur tripliciter. fo. xxvii. facie d.
 Corpore agit in spiritum. folio. cix. fa. f.
De littera. D. fo. v. fa. secunda.
De metū. fo. vi. fa. f.
 De proficiente merces in mare. fo. vi. fa. f.
 De operatione facta p metū an sit excusabilis. fo. vi. fa. f.
 De vbio et culpa sua interficente. fo. x. facie. h.
 De dicitamine inuincibili practico. fo. xi. facie. h.
 Duplex modus operationis. fo. xv. fa. secunda.
 Dicitamen prudentiale duplex. fo. xvii. fa. prima.
 Dicitamini aliquis se conformat. ibidem.
 De circumstantiis in particulari. fo. xviii. fa. h.
 De circumstantia persone an augeat bonitatem vel na-
 tūam actus. ibidem.
 Duplex continatio. fo. xxi. fa. prima.
 De actibus indifferentibus. fo. xxii. fa. d.
 Dens specialiter dicitur coagere. fo. xxxvi. fa. d.
 De coarptione habitus. fo. xxxix. fa. d.
 De comparabilitate actuum et habituum. fo. xli. fa. f.
 De differentia inter noticiam intuitiuam et abstractiuam.
 folio. xlv. facie prima.
 De augmento habitus. fo. xlv. fa. f.
 Deus potest esse obiectū alieni. huius duplex. fo. xlix. fa. f.
 Desperatio quid conotet. fo. xlv. fa. i. et ibidem quid requi-
 ritur ad sperandum et ad desperandum.
 De augmento charitatis. fo. lxxv. facie. d.
 De connectione huius spūm ad habitus. fol. lxxvi. fa. d.
 De comparatione graduum temperantie et continentie
 in bonitate. fo. cix. facie. f.
 De actibus intrinsece malis. folio. ciii. fa. d.
 De formali peccati. folio. cv. facie. d.
 De acta exteriori et interiori. fo. cvj. et cvij. per specū.

Alphabeticus.

De peccato originali varie opiniones. fo. cix. fa. f.
 De bitum duplex. fo. cix. fa. f.
 Donum quid. fo. ci. fa. f.
 Dominium naturalis quid. fo. cxv. fa. d.
Est ab alio dupliciter intelligitur. fo. iij. fa. i.
 Effectum cotrumpi non contingit nisi tripliciter.
 ratio. xl. facie prima.
Est de littera. E. fo. iij. fa. i.
Fidelis eodem genere peccati gravior peccat q̄ ista
 fidelis. fo. xix. fa. f.
 Fides duplex. fo. ii. fa. d.
 Fides infusa habet veram pro obiecto. fo. ix. fa. f.
Gratias omissionis. fo. xii. fa. d.
 Gradus virtutum sunt quinque secundum Okam fol.
 xliij. fa. i. et d. Et nota ibidem quomodo connectuntur vir-
 tutes per totum capitulum. fo. xxv. fa. f.
 Gradus virtutis tres positi ab aristotele. fo. xxv. fa. f.
 Gradus heroicus. fo. xliij. fa. f. et fo. cx. fa. f.
 Sensus actuum duplex. fo. cxv. fa. f.
 Sicutas peccati omissionis. fo. cxv. fa. f.
Homo est agens liberum et naturale. fo. v. fa. f.
 Homo non peccat quando pro tunc non potest libere
 agere. folio. xi. fa. f.
 Habitualiter referre quid. fo. xxvi. fa. f.
 habitus in quo sit potentia. fo. xxxv. fa. f.
 habitibus vltimus cum volumus. fo. xli. fa. f.
 habitus concurrat ad actum dupliciter. ibidem. fa. f.
 habitus infusus potestum aliarum causarum requirit ad
 agendum. fo. liij. fa. f.
 habitus infusus nō perdit q̄libet mortale. fo. lvii. fa. f.
 habitus infusus sunt tres. fo. cxv. fa. f.
Inclinatione voluntatis duplex scilicet naturalis et li-
 bera. fo. v. fa. f.
 Ignorantia quid. fo. vii. fa. f.
 Ignorantia multiplex. vide per totum capitulum quartū
 et quintum. fo. ix. fa. f.
 Ino naturale non potest ignorari. fo. x. fa. f.
 Ino diuinum plus obligat q̄ humanum. fo. cix. fa. f.
 Iustitia originalis. fo. cix. fa. f.
Libertas voluntatis. fo. h. fa. f.
 Libertas complacentie et contingētie. ibidem.
 A. iij.

Index

- Libere transgredi quid. fo. lii. fa. g.
 Locus auge malitiam actus dupliciter. fo. xxv. fa. i.
 Libera omisso circumstantie requisitae ad actum facit actus vitiosum. fo. xxx. fa. i.
- De littera. W.**
 Writus quid. fo. vi. fa. i.
 Writus duplex est. ibidem.
 Writus quomodo exultat a peccato. fo. vi. fa. ii.
 Writus succellit auge. fo. xxiii. fa. i.
 Writus opposito modo se habet ad virtutem mortalem. folio. xxxi. fa. g.
 Writus actus non est diffusivus etc. fo. xxxi. fa. ii.
 Writus actus quid. fo. xxxi. fa. i.
 Writus demeritorium. fo. xxxii. fa. i.
 Writus corruptivus habitus. fo. xli. fa. i.
 Writus fidei est ex voluntate assentiendi. fo. lix. fa. ii.
 Writus quid. fo. lxxx. fa. i.
 Writus propositio fenes quid atrededa. fo. lxxvii. fa. i.
 Writus quid. a de primis moribus. fo. cxxv. fa. i.
- De littera. N.**
 Naturale dupliciter capit. fo. v. fa. i.
 Nolitio presupponit voluntionem. fo. xvii. fa. ii.
 Noticia est causa parti alia voluntionis. fo. xvii. fa. ii.
 Nulla operatio pure infidelium est virtuosus. fo. xxx. fa. ii.
 Non quilibet actus producit habitum. fo. xxxviii. fa. ii.
 Noticia intuitiva an possit causare iudicium. fo. xxxviii. fa. ii.
 Noticia rerum sensibilibus duplex. fo. xlv. fa. i.
 Nulla operatio pure naturalis est peccati. fo. cv. fa. i.
- De littera. O.**
 Operatio naturalis. fo. i. fa. i.
 Obligat aliis ad impossibile ex culpa sua. fo. lii. fa. i.
 Operatio involuntaria secundum quid. fo. vi. fa. i.
 Operatio per meritum tripliciter potest fieri. fo. vi. fa. ii.
 Opus consilii ex voto magis meritorium. fo. xviii. fa. ii.
 Omissio quid. fo. xxxii. fa. ii. et fo. cxviii. fa. i.
 Oculum verbum. fo. xxxiii. fa. i.
 Opinio durandi de cōcursu habitus. fo. xlii. fa. ii.
 Omissio quid. fo. cxviii. fa. ii.
- De littera. P.**
 Præceptum causatur dupliciter. fo. viii. fa. ii.
 Præceptum est contra dictam in practico. fo. ix. fa. i.
 Præceptum tenet tunc peccati vel dubitare. fo. xi. fa. i.
 Præceptum affirmativum obligat semper sed non pro semper. fo. xii. fa. i.
 Præcepta sunt duplicia. fo. xxv. fa. i.
 Præceptum debet adimpleri ad intentionem precipientis.

Alphabeticus.

- Prudentie actus tres assignant. folio. lxxvi. fa. ii.
 Prudentia quatuor modis capitur. fo. lxxvii. fa. i.
 Peccati diffinitio et divisio. fo. ci. fa. ii.
 Peccatum quid. fo. cii. fa. i.
 Peccatum quadrupliciter dicitur veniale. fo. ce. fa. ii.
 Peccatum veniale. fo. cxi. fa. i.
 Peccatum veniale an possit esse mortale. fo. cxi. fa. ii.
 Peccatum veniale an fuerit compositibile iustitie originali. fo. cxi. fa. ii.
 Peccatum facit secunda.
 Peccatum veniale an aliquando puniatur eternaliter. folio. cxviii. facie prima.
 Peccati divisio in omissionem et commissionem. fo. cxviii. facie prima.
 Peccatum ex ignorantia passione et certa malicia. folio. cxviii. facie prima.
 Peccatum in spiritu sanctum et eius species. fol. cxviii. facie prima et secunda.
 Peccatum in spiritu sanctum capitur dupliciter. ibidem
 Penitentia duo requirit. fo. cxviii. fa. ii.
 Punitio peccatorum. ibidem facie secunda.
 Pena est duplex. folio. cxv. facie prima.
 Pena influcta pens contracta. ibidem facie secunda.
 Punitio contra condignum. ibidem.
 Pena sensiva. fo. cxv. facie prima.
 Pena respicit culpam: et vtrum vnus plus puniatur pena damni q̄ alius. folio. cxvi. facie secunda.
- De littera. Q.**
 Quomodo veniale efficitur mortale per consuetudinem. folio. xxi. facie secunda.
 Quomodo peccatum consuetudinis dicitur esse gravissimum. folio. xxii. facie prima.
 Quomodo tunc causis potest esse circumlatio. fo. xliii. facie prima.
 Quomodo charitas accipit alia sicut tunc imperat. fo. l. fa. i.
 Quomodo de sperantia caym. folio. lxx. facie secunda.
 Quare virtutes dicuntur connere. fo. xxiii. facie secunda.
 Qua pena puniatur originale. fo. cx. facie prima.
- De littera. R.**
 Requisite ad acrum studiosum. fo. i. fa. i.
 Requisite ad peccati omissionem. fo. xii. fa. ii.
 Relatio bona diminuit de malicia electionis. fo. xxx. fa. i.
 Requisite ad malitiam mortalem. fo. xxxii. facie prima.
- De littera. S.**
 Specie ab alijs theologicis distinguitur. folio. lxi. fa. ii.
 Specie actus quomodo causatur. folio. lxxii. fa. i.
 Specie actus duo sunt. ibidem facie secunda.

Spes actus requirit tria. fo. lxviii. facie prima.

De littera. T.

Tristitia quid. fo. v. facie prima.

Timor cadens in praesentem vitium. fo. vii. fa. f.

Timor duplex. ibidem.

Timor pene dupliciter vitatur peccatum. ibide. fa. ff.

Triplex differentia inter virtutes theologicas et morales. fo. xlviii. facie secunda.

Temperantia gradus capitur dupliciter. fo. xlviii. fa. f.

Transgressio quid. fo. cxviii. facie prima.

De littera. U.

Uoluntarium duplex. folio primo facie prima.

Voluntarium quid. ibidem.

Voluntas efficac. ibidem facie secunda.

Voluntas non agit quin deo velit illam agere. folio. ii. fa. ff.

Voluntas est libera duplici libertate. fo. iii. fa. f.

Voluntarium potest esse sine actu positivo. fo. iii. fa. ff.

Voluntariis est a voluntate de necessitate. fo. iii. fa. ff.

Voluntarium interpretatum. ibidem.

Voluntarium tria impediunt. folio. iiii. facie prima.

Volentia inferri potest voluntati quantum ad actum imperatum. folio. iiii. facie prima.

Voluntas non potest violari ad actum elicatum. ibidem.

Voluntas potest impediri a deo. ibidem. facie secunda.

Volentia opponit voluntario de naturali. ibidem.

Voluntarium duplex. fo. v. fa. ff.

Voluntas coacta. fo. vi. fa. ff.

Volito dupliciter performat dicta in recto. fo. xvii. fa. ff.

Unum verum non est magis verum quam aliud. fo. xxv. fa. ff.

Voluntas sine gratia an possit bene agere moraliter. folio. xxxv. facie prima.

Virtus quid. fo. xlvi. fa. ff.

Virtus dupliciter dicitur esse in medio. fo. xlvi. fa. ff.

Veniale remittit feruorem charitatis. fo. lxxx. fa. ff.

Virtutis distinctio in moralis et intellectualis. fo. lxxxiii. fa. ff.

Virtus est circa difficile. fo. xcix. fa. ff.

Virtus capitur dupliciter. fo. xcl. fa. ff.

Virtutum moralium distinctio a bonis. fo. ci. fa. ff.

Voluntas potest peccare nec omittendo nec committendo. folio. cxv. facie secunda.

¶ Inis tabule.

C Mozalia acu

tissimi Theologie professoris magistri Jacobi Almain Senonensis obitus de potissimum theologus apprimo vtilia. cum additionibus magistri David Lranfome Scoti doctoris theologi huiusce modi notis () interceptis.

De voluntario.

Capitulum. f.

Ro facilioz f

reiligentia moralis discipuli ne aliquid generalia cultibee vrituti vitio attinet de creui praetare. In primis noto ve aliquis actus sit iudicialis aut vitiosus? de necessitate requiritur qd sit liber et voluntarius. prima enim constitutio boni actus est qd sit electio id est ex libertate p ductione? qd pum qd requiritur ad bonitatem vel malitiam actus est libertas seu voluntarius: quod propter illud qd nobis inest a natura; nec laudamur nec vituperamur. propterea videndum est qd sit voluntarius de libertate. Est et voluntarius operatio vel omissio ita existens in praesentia agentis qd omibus precibus positus de rebus agens sit illis ponere vel non ponere. quod admodum sunt volitiones de nolitiones. Dicitur notatet quibus positus qd actio agentis principalis; videlicet Andreas de castro? ad est vni pium. sed est vni qd est simul cum actioe. vt bene sequitur agere est. ergo effectus est. propterea agere non est vni pium. si illa dicitur pua qd necessario supponitur ante ipum agens agat. ¶ Preterea non solum duplex esse voluntarius. qd ad media est; de notatide intrinseca vt actus voluntatis elicitus? sed voluntario aut nolito. Alio mediatur de denotatione extrinseca vt sit oia operationes alterius? potetie voluntatis sup qd in feratur ipsa operatio voluntatis. vt datio elemosyne. sine cuius ipar? ab ipsa voluntate. ¶ Istis suppositis potest de castro tale ppositione. Quilibet talis operatio voluntaria mediatur de extrinseca est simpliciter de absolute de se operatio naturalis. parbat? illa operatio de se simpliciter naturalis de absolute qd sic se habet. qd oia causa positus ad ea. pducenda necessario requiritur? ponit de necessitate. nec est in praesentia illarum causarum vel al

Redista ad actum studio sum.

Quid volitarium.

Duplex voluntarium.

Propositio. Quid operatio naturalis?

teri illas qn ponat sed postea volitioe efficacit a buladi of impedimento extrinseco secluto no stat quon sequatur am bulatio. 3gij illa operatio exterior est operatio naturalis dicitur nota ter volitione efficacit qd alias no oportet. ¶ Voluntas em efficacit dicit illa ad quod necessitate sentitur operatio si non donatur impedimentum. Patet. qd da oppositi tuc de rationabiliter possit precipere alicui actum interiorē qd prohibere exteriorē. quod factio exterior esset mala, et si ille a quo procederet esset bonus quod est in convenientia. Et dicitur sequitur alia propositio. Quando docimus per aliqua duo sic se habent ad primum necessario necessitate nature sequitur a liud aliud secludo nihil habet bonitatis vel malicie super primum. probatur qd si necessario sequitur ad primum necessitate naturalis nihil habet libertatis aut voluntatis si seclodo in primo hinc dicitur doctor qd actus exterior nihil bonitatis aut malicie addit sui per interiorē. propterea qd nihil habet si seclodo actus sed in primo tantummodo. ¶ Instantia contra dicta in hac materia actus exterior non mera naturaliter causa sed ab interiori. ergo exterior debet habere propriam voluntatem vel maliciam Antecedens patet ex dictis tuis sequentibus. qd appetitus sensitivus potest movere membra ad illicitum. ergo si ille appetitus sensitivus est actus voluntatis elicitus ad actum malum exterioriorem concurrunt ille actus voluntatis non erit causa totalis et naturalis respectu actus mortui seu executionis. tunc dicit qd duplex est malicia in tali exteriori. i. omisitio et commisitio. ¶ Sed iusturgit difficultas et capio ipse i quo se neot diligere fortet et illo no solus no diligit. sed ipse modo se sequitur. tunc ad illud odium necessario necessitate naturalis sequitur omisitio dilectionis ut notat. nam bene sequitur forte tem prosequitur odio ergo non diligit illud. nihilominus illa omisitio dilectionis addit malitiam super odium qd sic probat Quod dicitur sunt aliqua duo sic se habentia qd uno seclodo altero remanente et nullo postro loco primum si illud quod remanet adhuc esset malum videt habere malitiam distinctam a malitia primi. si seclodo illo odio et remanente illa omisitio ne calis omisitio adhuc esset mala. 3gij addit malitiam super tale odium sic illa maxima per postea est falsa. ¶ Ad hoc respondet doctor prenominitus negando qd illa omisitio addat malitiam dicens qd tale odium in casu postro in se est malum duplici malicia et assignat talem regulam vniuersalem. Quod dicitur actus est si se seclodo malum et elicit pro aliquo tempore pro quo necessario necessitate natura ad illud sequit actus qd habet malitiam seclodo. i. qui seclodo primo esset malus. tunc utraq malitia reperitur i actu primo et per consequens illud odium habet malitiam et inangressiois et malitiam omisitiois. Et hoc sequitur prima qd odium lo

tio pro tempore quo tenet diligere illum est in se grauio qd esset tempore quo non tenet diligere illum. Qd patet quia ultra malitiam transgressiois habet malitiam omisitiois. Si cundo sequitur qd illud odium tempore quo tenet diligere non est duple malitie ad suam dimidietatem. hoc est non est in duplo peius qd esset sua dimidietas seclodo non opus enim qd aliqua actus sit in duplo peior vel melior qd sua dimidietas seclodo sumpta. Et dicitur sequitur etiam qd aliis actus est malus. et tamen si ad subduplum diminuitur in re non diminuitur ad subduplum malitia eius. qd malitia que ex illo reperitur prouenit etiam ex eo qd ad illum sequitur aliquid cuius malitia non diminuitur. sed semper remanet equalis. ut dato qd odium in casu predicto sit quatuor graduum si diminuitur actus odii ad subduplum non diminuet malitia ad subduplum. qd alii quia malitia semper manet equalis vbi malitia omisitiois. sicut placet per amplius videre de hac materia. videat Adam prima distinctione primi. ¶ Tertio notandum cum dicimus actum motalem esse electione siue libertate nolimus propositum loqui de libertate complacencie que nihil aliud est actus esse voluntum siue talis volitio casuiter naturaliter siue contingenter. sicut deus libere libertate complacencie diligit se et vult se dilgere nihilominus necessario diligit se et non contingenter sed est questio de bonitate et malitia actuum qui sunt liberi libertate contingente et actui libere producti libertate contingente nihil aliud est qd actum illum ita pduci a sua causa siue esse in potestate siue cause qd omnibus aliis postis et preiis qd necessario requiruntur vt illa causa producat adhuc est in potestate illius cause libere illum actum producere. ¶ Dices qd est illud primum de necessitate requisitum ad hoc vt causa libera libere producat suum actum verbi gratia vt toties producat actus dilectionis platonis. ¶ Dico vt diligit platonem nihil primum de necessitate requiritur nisi cognitio illius preteritum sub aliqua ratione boni. nam illa cognitio potest esse in potestate voluntatis non diligere imo odire. tunc illa dilectio quo elicit forte per supposita cognitione platonis dicit voluntaria siue libere producta. ¶ Et quo sequitur qd libertas est facultas quam ipsa potentia omnibus aliis postis preiis necessaria requisitis habet in sua potestate agere et non agere. et sic libertas non est aliud qd potentia ad agendum vel non agendum quia libertas dicitur potentia ad vtriusq opatio a tali potentia pduca dicitur libere siue voluntarie producti. ¶ Quod autem si ponenda talis libertas contingente hoc experimento speculatiuo habetur. quilibet enim tale in seipso manifeste experitur cooptorariam et potest ex factis

Voluntas effica.

Regula notanda. Actus exterior nihil bonitatis et se habet additio

Regula.

Regula vniuersalis dponit.

In actu odii potest esse duplex malitia.

Libertas coplacencie.

Quid sit libertas voluntatis.

Libertas contingente.

Dat. xxv.

litteris euāgelicis, nonne scio q: habeo potestatem orandi
patre vt mirat ad me zc. quod tamē non fecit ep̄s s̄ patre
orare poterat et similiter non orare. ¶ Sed contra illā li-
bertatē arguit fortissimō argumētō quod fit in hac mate-
ria. Ad hoc q: voluntas p̄dicat actū de necessitate requi-
rit concursus dei cum causa secunda nō possit agere prima
non concurrētē sed sic est q: non est possibile q: deus velle
cōproducere cum voluntate. z voluntas nō p̄dicat q: alio
aliquid fieret vel omittēret contra voluntatē dei beneplā-
citi ergo ob id necessario requiritur positus vt producat
non est in p̄tate voluntatis vt non producat. p̄tā argumen-
to est aduerendum q: causa prima nō solū est cā effectus
producti a causa secunda sed etiā est cā q: causa secunda
producat talē effectū. verbi gratia cōvoluntas agit volūto
nē non solū h̄ est causa voluntatis h̄ est cā q: causa quare vo-
luntas illā producit volūto nē sed deū esse causa aliam nō
est nisi deū velle illud esse. ergo vt voluntas agat de necessi-
tate requirit q: deus velle illā agere z per p̄tā videtur q:
voluntas non libere agit. hoc argumentum solū Diony.
in secundo sententiā. dicens q: residat libere fieri qm̄ omni-
bus p̄tatis necessario requisitis vt producat ab ipsa
causa positā adhuc est i p̄tate ipsius nō quod fieri. Dicit
in quā q: cōcursus dei non est de p̄tatis sed de cōcomitatā-
bus. Nā vt voluntas producat actū volendi vel nolēdi p̄tā
dispositio necessario requisita est cognitio illius obie-
cti voliti vt noliti q: vt dicitur ē p̄tior salū naturā p̄ductio-
nis voluntatis cōcursus agit dei sine deū velle non est p̄-
tior tempore productione actū voluntatis h̄ cōcomitatās z si-
mul se habēt et per p̄tā non ex p̄tatis necessario requisitis
ad actū voluntatis productionē sed ex simul se habēt i
bus. ¶ Replica sic. voluntas nō p̄t agere quin deus velit
illā agere siue actū producere ergo deus nō solū est causa
actū p̄dicat a causa secunda h̄ est est causa q: cā scia sit cā
talio effectū z vtra deū est cā q: cā scia sit causa talio esse
ctū ergo p̄tā natura agit causa prima salū ad hoc q: cau-
sa scia agit quā ipsa secunda agit z cum omnis causa sit
p̄tior suo effectū videtur q: concursus dei sit p̄tior natura
quā concursus voluntatis. ¶ Ad hoc aliq: dicunt q: q: agit
actū mali deus non vult illū agere etiā p̄tā ad substanti-
am actus quāuis agit. hoc est dato dico q: deū velle nō ē
p̄tatis sed cōcomitatās z simul se habēt. vel dico q: omnibz
positis p̄tatis necessario requisitis supplē q: te tenent ex p̄-
tate illius agentis. est in p̄tate illius producere vel non produ-
cere actū. Sed alia insurgit difficultas suppositis dicitur
scz q: voluntas sic est libera p̄tā ad actū q: vtrūqz p̄tā scilicet
est z agere et nō agere: querunt doctor. an quando homo

Cā prima
est cā esse =
ctū z q: secū-
da agit.

Voluntas nō
agit qui de
us velit illā
agere.

agit actū/habere in p̄tate pro illo tpe quo agit non agere.
¶ De hac difficultate varie sunt opinioes. Ochs. xxviii
distinctione scilicet q: hāc difficultatē tractat dicit q: q: voluntas
tae producit actū suū nō est in p̄tate sua nō p̄ducere. p̄tā.
¶ Iohelia.
¶ Iuxta dictum Aristō. in secundo peri hermē. oē quod est
q: nō est necesse est esse et sic apud eos possibile est q: res q:
producat nō sit. et illius sententia videtur esse magister
sententiarū in secūdo. distinc. xx. vbi loquitur de libertate
cōtingentia. alius est modus dicendi actū habi i sua p̄-
tate vt voluntas p̄tā instanti quō producit actū habi i sua p̄-
tate et ille actus non sit. immo q: suū oppositū sit. z sic p̄-
tā eodē instāti habet libertatē cōtradictionis z cōtrarietas
et vt sit. a. instāti quō fortes p̄ducit actū in illo verū dē-
dere q: fortes p̄tā facere q: ille actū nō sit. ¶ Cōtr. a. si pos-
set facere q: ille actus non sit in illo instanti vel hoc esset p̄
corruptionē illius actus vel quō aliter. nō per corruptionē
q: bene sequitur iste actus corruptionū ergo p̄tā fuit. si
prima fuit. ergo nō est possibile q: in hoc inst. anti non fuerit
¶ Dico q: potest facere q: non sit. q: non producat pura
si subtraheret suam acritatem. et ista secūda opinio vi-
detur mihi rationabilior. p̄ qua Sic facit multas rōnes
volens p̄bāre q: Ochs. i sibi cōtradicit in quolibeto. vbi
loquitur de angelis z in illo passū. ¶ Ratio Gregorij appa-
retior est ista. Si ita esset q: voluntas p̄ducet actū non ha-
beat tūc ista potestāte nō p̄ducere. sequit q: nō posset p̄-
care in primo instāti in quo datur et p̄ceptū. cōsequēs est
fallum et sequela patet. nā. a. sit primū instāti in quo fortes
p̄mo obligatur ad aliq: p̄ceptū puta ad dicendū hōtas
z vult dicere. itū bene sequit a p̄d opinioē oppositā. Iste
actū nunc est. ergo actus iste p̄o nunc non potest nō esse.
et vtra iste actū p̄o nunc nō potest non esse ergo deus nō
potest neua obligatione obligare istū q: iste actus non sit
nunc cū deus nō possit aliquid obligare a impossibile. Nā
fatētur doct. q: aliquis bene potest obligari ad impossi-
bile p̄pter eius culpā. z hoc q: obligatio p̄cedit illud impos-
sibile. sed nullo modo potest quis obligari ad impossibile. q: nō
impossibilitas p̄cedit obligationē vel sit simul cū obliga-
tione. ergo si tenatur p̄ma opinio. sequitur q: nulla p̄tā
obligari ad aliquod p̄ceptū cuius obligatio nō p̄cedit im-
possibilitatem. Cōsequenter mouetur alia difficultas an
videlicet posse esse voluntariū sine actū voluntatis possi-
uo in homine. Et videtur q: non q: nihil est voluntariū nisi
sit a voluntate. sed quicquid est a voluntate est operatio vo-
luntatis. ergo actus possitū. vt per consē quēs nulla pura
omissio dicitur voluntaria. Sed tamen oppositū videtur
verum q: illud cuius summus dominus est voluntariū. sed nō

Voluntas ē
liberā dupli-
ci libertate

Aliq: p̄tā
obligari ad
impossibile ex
culpa sua.

pōt esse vo-
luntariū sine
actu possi-
uo. Esse ab
alio duplici-
ter intelligitur

Solum sumus homini actus, sed etiā omissionum illorum actus. homo enim habet i. potestare sua operari, et non operari. ergo est etiam dominus illius quod est nō opera-
ri. et per consequens sine actu positivo potest esse vo-
luntariū. et sic pendet ab eo, utri sine actu possit ē peccati.
¶ Deo solutione notat. s. i. prima secūde. q. vi. arti. iij. q. al-
quid pōt esse ab aliquo dupliciter. vno modo pōtē pūcti-
paliter et effectiue. Alio modo defectiue sicut dicitur Aristot.
ii. phi. q. natura abens est causa periclitatiois nō autē nō
effectiua sed defectiua quia per eius presentiam libera-
tur natus. hinc eius absentia submersiois causa dicitur.
et sic dico qm̄ homine potest reperiri voluntarium secun-
do modo. quod probatur. quia cum homo vt dictum est:
sūt homin^{is} suarū operationum potest non procedere et si
non producat dicitur causa defectiua. cū non ponat ope-
rationē quā tenetur pro tunc ponere. et sic in illo est vtraq;
libertas. s. i. p̄trarietas et p̄tradicōis. cōtrarietas qm̄
potētia est libera ad actus contrarios. et p̄tradicōis ad
actus p̄tradicōis. et ista libertas eque bene respicit ne-
gationē actus sicut actū ipm̄. et per cōsequētia sine actu pōt
reperiri voluntariū. vt voluntariū dicitur liberū sicut enim
actus dicitur liberē produci quādo p̄ducitur et est in po-
tēstare p̄ducētis obire aliis necessariū p̄cedētis positio
non producere. ita etiam act^{us} dicitur liberē omni quādo
nō producat. et p̄tunc debet p̄ducit et est volūtas dicitur
liberē nō producere sicut dicitur de illis b̄tis q. potuit
trāsire. et nō est trāsgressus. liberē est trāsire est li-
bertas nō ad actū sed ad nō positioē actus et homo non
dicitur liberē ponere actū nisi habeat cognitioē obiecti et
sic doctores non dicitur liberē non dicere hotas. q. omni-
bus aliis p̄cedētis eodē modo stantibus nō est in sua po-
tēstare elicere actus illos cū voluntas non feratur in inco-
gnitum. et sic patet solutio primū argumenti. q. nō solum
illud dicitur voluntariū quod est a volūrate efficiente. sed
etiam defectiue. patet etiā q. sine cognitione non potest
esse voluntariū formaliter licet bene virtualiter sine inter-
pretatione vt si p̄. a. tenet cognoscere et velle. et omittit
vtrūq; dicitur voluntariū formaliter. sed voluntariū
virtualiter et interpretatiue. nihil aliud est qm̄ non elicere
actum pro tēpore quo tenemur elicere. vtrūq; forte nō
elicere actū illecebre et tenemur repimere. dicit velle in-
terpretatiue. nunq; ergo reperimur voluntariū sine libe-
rum formaliter sine cognitione licet sine operatione volū-
tatis alioquā reperiat voluntariū formaliter.

¶ De impedimentis voluntariū. et primo de vio-
lentia.

Capitulum .i.

Onsequēter declaranda sunt q. spediunt vo-
luntarium. et primo de violētia. pro cuius de-
claratione noto. vt habet Arist. primo. c. iij.
eth. tria sūt impedimenta voluntariū. videlicet
violētia. met^{us}. et ignoitiā. hęc materiā tra-
ctat. s. Tho. p̄ma. ii. q. vi. notat. n. arti. iij. li.
ti^{us} q̄stiois q. duplex est act^{us} voluntatis. Vn^{us} qd̄ elicit^{us} ali^{us}
vero imperat^{us}. Elicit^{us} dicitur est immediate ab ipsa vo-
lūrate. p̄ducit^{us} et sicut videtur i ipsa volūrate velle nolle.
vñ ille act^{us} ē ēē immediate a volūrate q. exercet ab ipsa vo-
lūrate. et recipit nō mediāte altera potētia. Ali^{us} vero b̄i-
perat^{us} d̄ non p̄ducit immediate ab ipsa volūrate s; a quādā
altera potētia vterioi p̄ ipsū voluntariū nec recipit volū-
tate cuiusmodi sūt act^{us} exteriores q. a volūrate imperant
mediātibz potētiis exterioribz et etiā qd̄a cognitioē in-
tellect^{us} et maxime credere. Alii ponūt tertiu^m mēbz q. ē da-
bilis act^{us} voluntatis q. copulati et copulatiue et elicet^{us} et im-
perat^{us}. nā sicut intellect^{us} et potentia reflexiua. ita et volun-
tas. hoc est pōt habere actū q. reflectitur sup̄ alterū actū
sūū. sicut enī volūtas sperare pōt potentie motiue q. mo-
ueatur ita volūtas vnū actū pōt sperare sibi ipsi alte-
rū actum. vt cū volūtas vult illud scire. illa dilectio
fortis erit act^{us} elicet^{us} q. est immediate a volūrate. p̄ducit^{us}
et erit imperat^{us} q. mediāte altero est p̄ducit^{us}. qd̄ autē sit
dabilis talis act^{us} pōt p̄bari per sacras litteras. s. desi-
deram desiderare iustificaciones tuas etc. Nā distinctio
non posita respondet. s. Tho. ad d̄stioē cū qm̄ vtrū violē-
tia possit inferri voluntariū p̄ aliquas propositiones. ¶ Pri-
ma potest violentia inferri voluntariū qm̄ ad actus im-
peratos. probatur possunt impediri mēbra exteriora a for-
tiori agente ne sperū voluntati exequatur. igitur. ¶ Se-
cundo possunt capelli ad exercendū operationē quā nult
exercere volūtas igitur. ¶ Contra sp̄icat q. iste actus est
imperatus et volūtas violētē ad illū actū. nā benefequit^{ur}
est speratus ergo volūtas. ergo non est inuoluntariū.
Dico q. docto. intelligunt q. ad actum iam speratū volun-
tas pōt violentari vel ad similem. ¶ Secunda propositio
volūtas non pōt violentari quantum ad ipsūm. p̄mū
actum sine elicet^{us}. probatur quia actus voluntatis dicit^{ur}
ē. Tho. nihil aliud est q. inclinatio cuiusdam p̄cedē ab in-
teriori principio cōgnoscente etiā singulari. sicut apper-
tina naturalis non est aliud q. inclinatio agentis non cog-
noscētis hoc ē ab interiori principio. qd̄ autē est cogitū vel
volētū est ab extrinseco principio. Unde cōtra rationē
act^{us} voluntatis est q. sit cogit^{us} vel volēt^{us}. sicut etiam est
contra rationē naturalis inclinatio vel motus lapidis

Alius act^{us}
est elicet^{us} et
imperatus.

vtia. p̄pō ad
actū iparū
voluntatis
potest violē-
tari.

Secūda p̄pō
ad actū eli-
tū volun-
tatis non pōt
violētari.

Quid sit li-
bere trans-
gredi.

Voluntariū
ē a volūta-
te efficiente
et defectiue.

Voluntariū
in p̄tatiū.

q̄ferta tur sursum. potest em̄ lapis per violentiam ferri sursum. sed quod iste motus violentus sit ex eius naturali inclinatione esse non potest. Similiter etiam potest homo violentiam trahi sed quod hoc sit ex eius voluntate repugnat rationi violentie. Unde de ratione violentie v̄l coactionis est q̄ operatio sit ab extrinseco passio non operante vim contrarie. id est passio renitente ad contrarium q̄ dicitur nosātere. quia secundū aliquos est aliquid aut indifferens. v̄l sim̄. Scitur quia videt melius dicere tunc passum non confert vim contradietorie ad actum indifferenter. quia tunc esset naturalis. quilibet igit actus elicitus est a principio intrinseco. ergo nullus talis est violentus seu coactus. Aliqui doctores v̄l Bonaven. in secundo. a aliq̄ moderni addunt aliam rationem videlicet q̄ implicat q̄ voluntas cogat ad actum elicito. Nam bene sequitur. cogit ad actum elicito ergo vult. et cogitur. ergo non vult immo onulit alio non esset coactus. sed implicat velle et nolle idem. igitur implicat contradictionem violentem cogi ad proprium actum. Sed tota difficultas est de actu q̄ est simul imperatus et elicitus. et arguit q̄ potest voluntas cogi ad illū. eadē ratione sicut voluntas q̄ vult currere potest impediri per agēs fortissim extrinsecus ne moveatur. et q̄ nullo potest impelli ab extrinseco q̄ ambulet. Eodē modo arguit q̄ quis voluntas vellet amare se esse potest impediri q̄ nō amet. q̄ patet sic. quia quis vellet efficaciter amare potest deus non concurrere ad illū amorem. p̄ducendi. Similiter si nollit amare forte deus se lo postea in ea p̄ducere actum q̄ est amor sortis. ergo videt q̄ sicut potest violentari ad actū imperatū. ita etiam videt q̄ ad actū elicito. ¶ Dico q̄ quātū ad primā partē argumētū nulla est difficultas quin ipsa voluntas possit impediri a deo q̄ non amet. q̄ deus potest non currere. ergo fiat q̄ vellet efficaciter amare et de facto non amaret. ergo sicut fortis vellet ambulare et derineret a motore agente. tunc cogit diceretur ad non ambulandum. pari rōe voluntas diceretur cogi ad non amandum et cogetur ad omissionem siue ad privationem actus interioris. et hoc dicit de palude in. liiij. ¶ Quantum ad secundā partem articuli videlicet q̄ possit cogi non solum quātū ad privationem actus interioris sed ad imperatorem videt. sicut cō voluntas nolle ambulare impetari mēbris exterioribus privationem ambulationis est ab extrinseco potest necessitari ad ambulandum. et sic cogi. Et ad ambulandum. eodē modo non nollit amare tūc deus potest facere ut obstatē tali voluntati q̄ p̄ducere et amorem sortis ergo videt q̄ cogit ad illū amorem. ¶ Pro solutione dico primo q̄ aliquid cogi nihil aliud est q̄ ab extrinseco ipm pati ipso renitente. contra eius naturalem inclinationem. Di-

Scotus. f. d. s. i. q. iij. e. vii. di. s. e. xvij. q. quodlib.

Ratio q̄ voluntas si potest cogi ad actum elicito.

Voluntas potest impediri a deo ne amet oblectum.

Quid sit aliquid cogi

eo secundo q̄ voluntas duplicem habet inclinationem. vna duplex in naturalem. aliam vero liberam. Inclinationo naturalis volū clinationo vobatis nihil aliud est q̄ inclinatio ad suscipiendū suam op̄ lunatū. rationes tanq̄ proprias perfectiones. v̄l sicut vna q̄q̄ res sc̄ natura inclinat ad suam perfectionem ita voluntas naturaliter libe et libera. inclinat ad suam perfectionem. tūc dico q̄ voluntas ad nullum actū elicito potest cogi. quia ipsa naturaliter inclinat ad quālibet suarū operationum. v̄l non potest illas recipere p̄ra eius naturalem inclinationem. non potest ergo violentia inferri voluntati respectu suorū p̄piorū actū Sed inclinatio voluntatis libera nihil aliud est q̄ velle et nolle et ista libera. inclinatio est accidentalis. p̄ma vero essentialis differens specie ab ista. tunc dico q̄ non potest inferri violentia quātū ad actū elicito opposita inclinationi naturali neq̄ opposita tali inclinationi libere ita q̄ coacte voluntas velle. amari v̄l odari. sed bene potest inferri violentia quātū ad actū imperatum et ad omissionem actū elicito. ¶ Tertia oppositio. Violentia de directo opponit voluntario sicut et naturali. omne est em̄ voluntario et naturali q̄ v̄l sit a principio intrinseco igit violentia duplici agenti inferri potest et naturali et libero. naturali quā videlicet ab extrinseco patitur contra suā p̄piam naturā et naturalem inclinationem. v̄l cui proficit sursum graue v̄l cum descendit leue. vna accendendo patitur ab extrinseco agente et nō ab extrinseco q̄ nō a forma substantiali ipsius. Similiter inferitur violentia agentē voluntario quādo patitur ab extrinseco cōtra suā voluntatē. v̄l sit istos est violenti q̄ v̄l agēs est extrinsecus et passum nō confert vim ergo illud violenti causat inuoluntariū. et per consequens ois talis actus q̄ est hō violentus. caret virtute et vitio salte si totaliter sit contra voluntatē et ab extrinseco. neq̄ impuatnr nisi qui patitur ¶ Contra illud q̄ est inuoluntariū si accidit causat tristitiam et dicit Arist. tristitia em̄ est de his q̄ nobis nolētibz accidit. sed aliquid patitur aliquis violentia v̄l vitamē non tristatur. v̄l patet de passione martyrum. ¶ hant em̄ ad supplicia et tormenta gaudentes. ergo nō semper violentia causat inuoluntariū cū inuoluntarium sit nolitum alias non esset inuoluntarium. R̄ndet. s. Tho. ad illud argumētū dī cōdo q̄ sicut naturale est q̄ est sim̄ inclinationem nature ita voluntariū est q̄ est sim̄ inclinationem voluntatis. Dicitur autē aliquid naturale dupl̄. vno modo q̄ est a principio actus siue efficiente intrinseco. v̄l decenteris grauis deorsū a se et leuis sursum. tales motus sunt naturales. q̄ a principio intrinseco. hoc est a formis eorū actiuis. Aliud est naturale q̄ est a principio extrinseco. s̄ secundū naturalem inclinationem passū. q̄ passum naturaliter inclinat ad reci-

Tertia propositio. Violentia opponit voluntario et naturali.

Tristitia.

Aliqd dicitur naturale dupl̄iter.

videndū illud qđ recipitur ab extrinseco vt cū generat ex ligno ignis. generatio forme substantialis ignis est natu-
 ralis ipsi materie sicut talia generatio nō sit a principio
 intrinseco ipsius materie sed ab extrinseco. si igne pđacē
 ēe quod est extrinsecū materie ligni nihilomin⁹ est scđs na-
 turale inclinationē materie. qđ naturaliter scinat ad re-
 cipienda vñ quāq; forma etiā accidētalē ordinata ad ip-
 sius forme substantialis introductionē pura ad qualitateq;
 primas et secundas qđ de se ordinatū ad formas substan-
 tiales talis motus i ipsa materia est naturalis. cū passum
 conferat vim zc. ¶ Similiter duplex est voluntariū. quoddā
 est a voluntate agēte ipsius agentis pura aliquis aliqd
 vult agere aliu d est voluntariū scđs da p monē. s. cū aliqd
 vult pati ab alio sicut illud qđ patit et recipit sit effectiue
 ab extrinseco verbi grā cū martyres penas accerrimas pa-
 riebatur ab ipsa tototibus inflictas. tales passiones non
 erant effectiue siue nō pcedebant ab ipsa martyrib⁹ nisi
 hominū et erant eis voluntarie qđ voluit nō scđm actiones
 sed scđm passionē. z sic patet qđ siue i naturalib⁹ aliquid
 est naturale p actionē et aliqd per passionē. ita i agentib⁹
 liberis aliqd est voluntarium per actionē. aliquid vero p
 passionē. z vt sit meritū sufficit qđ sit voluntariū vel per
 actionem vel per passionē. et ad argumentū qđ omne in-
 voluntarium causat tristitiam. Dico qđ verum est si sit in
 voluntariū p passionem z sic patet qđ non omnis violentia
 causa tristitiam. ¶ Si dicas a motus sursum hōis grauis
 et pderosū ē illi violēt⁹. et cū nō est voluntariū. cū ipse hō
 bere velit ascendere. ergo nō ē violēt⁹ causa iuolūtariū.
 Dicit ibidē. s. Tho. qđ talis mot⁹ nō ē violēt⁹ simpliciter. sed
 scđs dā hō est agēti liberū pter hoc est etiā agēti natura-
 le. nā si ponat sursum pure naturaliter descēdit mot⁹ ergo
 opposit⁹ puta ascēsus est illi violēt⁹ scđs actiuitatē natu-
 rale hōis hō ē qđ hō maiorē patit penā ascēdendo qđ de-
 scēdendo. qđ ille mot⁹ ē violēt⁹ et maiorē patit scđm sic
 nō ē in cōueniētiā qđ illud qđ ē violēt⁹ scđm naturale inclina-
 tionē nō caret inuoluntariū immo sit voluntariū scđm
 scinat a se liberā et ista pauca de violento sufficiunt.

¶ De secundo impedimēto voluntarij scđs de metu. Cap. iij.
 Oportet videndū est de secundo impedimēto
 voluntarij scilicet de metu. an a cause in
 voluntarium hoc est an opera facta pro-
 pter metum careant bonitate vel vitio.
 Dicit enim. Aristot. in ethicis. qđ aliqua ſunt
 per metum que non fierent scđm
 metu. et est respectu mali futuri de quo
 habetur probabilis et coniectura vehementer. qđ tale eius

Duplex est voluntarium. scđs actio nem z scđm passionem.

hō ē agens liberum et naturale.

Arist. in ethicis de metu.

niet sicut tristitia est respectu mali presentis. vnde metus
 nihil aliud ē qđ passio qđ causa ē ex nolitionē futuri mali imi-
 nētis. qđ mali futuri nolitus intellectū presentat ē vt imi-
 nētē propinquū. z pbabitur venturū. vt nolo mori. z intel-
 lect⁹ iudicat eē periculū mortis iminentis. ex illa nolitione
 causa passio qđ vocat met⁹ seui timor. Exēplū Aristot. de il-
 lo qđ proficit mercēs ignuente tempestate. talis nult mori ē
 et habet pbabilitatē qđ motus eueniet. et est illi pbabile
 qđ euadet. salte facilius si proficiat mercēs etē plicet alias
 nō proiectur. aliat qđ talis opatio sit p metum nō esse
 alias scđm aliū esse met⁹. ¶ Itis declaratis qđ vt vtrū
 talis opatio p metū facta sit dicenda simpliciter voluntaria
 vel inuoluntaria. Rñdet. s. Tho. qđ allegata ar. vi.
 qđ illa opatio est simpliciter et absolute voluntaria vel in
 voluntaria scđm quid et de p accidēs. hoc etiā dicit Ari-
 sto. in. ii. ethicis. idem Greg. necum hmoi qđ metū agunt
 mixta sunt et voluntario z inuoluntario. Cū habetur in
 iure qđ voluntaria et coacta est. voluntas quantū ad actū
 est loquēdo de coactione. i. inductione p metū nam opa-
 tio qđ sit p metum est simpliciter a principio intrinseco scilicet
 a volitionē interiori operata ad quam nō necessitatur
 nec violētatur vt dicitur est. vñ mercator qđ proficit mer-
 ces realiter habet voluntatē efficacē quā vult proficere. et
 go illa. pietio est simpliciter z absolute a principio intrin-
 seco. si enim nollet plicere nō pliceret. ergo scđs qđ talis nullo
 modo est violenta. Item talis opatio est simpliciter et
 absolute volita. quia nunq; ex volitione sequitur opatio
 exterior nisi illa efficiat. sed iō talis pcedēs ad efficacē
 et ē simpliciter volita. igit. Sed de voluntaria scđs dā et de p ac-
 cidēs qđ ē ptra nolitionē nō absolutā. sed pditionatā. scđs
 era nolitionē qđ lest cū metu vel quā haberet scđm metu.
 In illo emē est esse pōt duplex act⁹ voluntarij. Est volitio
 qua vult efficaciter et simpliciter plicere z pot facit
 cōformiter ad illā volitionē efficacē illa opatio est simpli-
 citer voluntaria. Est et alia nolitio cōditionata qua nollet
 plicere si possit euadere. z p quāto illa pietio est cōtra
 istā nolitionē pditionatā nō absolutā. scđs pōt inuolunta-
 ria scđm dā. ideo bñ resoluit. s. Tho. cū Arist. qđ hmoi que
 per metū aguntur sunt magis voluntaria qđ inuoluntaria
 Sed qđ vtrū. vtrū opatio p metū facta sit mala sit
 excusabilis. Videt qđ nō. vt patet i. ca. sacris. de his qđ cau-
 sa metus sūt. vbi dī qđ metus diminuit culpā. sed non aufert
 tota iter et go opatio facta p metū remaneat culpabilis.
 Itis. In oppositū it arguitur qđ plicēs mercēs scđm tali
 metu mori peccaret. cū pderet dā sine vtilitate et pōt
 go tali metu nō peccat. cū talis vite sit bonist p alibus pte

Quid met⁹

De plicēte mercēs in mare.

Volūtas coacta.

Quare opatio dicitur voluntaria se cōdū quid.

An opatio mala p metum scđs sit excusabilis.

Duplex est
metus.

renda. ¶ Pro solutione notanda q duplex est metus quidam est cadens in constantem virum et metus magni mali. qñ. s. est probabilitas mortalitatis de iminentia illius mali ut metus mortis carceris propter metus. merus mutilationis membri principalis. et proditionis omni bonorum temporalium. 2 dicitur iuriste tale metus esse de malo gravi cuius probabilitas foret et vehementer de illius mali iminentia. pro oppositis dicitur metus non cadere in constantem virum propter supplicium quod operationis quod sit et ex metu triplex. Ege nō. qd est in lege nature prohibite et in se fieri male quod non dicitur male quia prohibite. sed prohibite quod male ut adultum alteri mentiri et sic de ceteris quod sunt contra precepta legis nature. Alii vero sūt male quia prohibite iure diuino pure positio et non naturalis sicut erat comestio carniū pocina: nisi in antiqua lege. et comestio panis propositio illius laicis cōsimiliter eius pomi vetiti. Quedā vero sunt male quod prohibite lege humana et non diuina ut frangere ieiunium in vigilia sancti Petri. hoc est peccatum est. phibitū lege humana canonica. Supponit iterum q duplex est metus etiā cadens in constantem virum quidam est alicuius mali futuri quod necessitate nature imminet et sequitur. Verbi gratia cum quis maxime famem nocet et non comedit necessario necessitate nature naturali sequitur mors. Alius est metus futuri mali quod libere et ab extrinseco infertur et non necessario necessitate nature ut cum tyrannus minatur mortem alicui. talis mors in fertur libere et tyranno quia potest non inferri. ¶ Tertio suppositio sit prima propositio. Nullus metus quantumcumque cadat in constantem virum excusat operationem phibitam lege nature hoc est. illa que fit per metum si peccato lege nature phibita sunt mala et non excusantur et sunt. hoc phibet Ari. in. in. ethi. dicentē. propter actus durissima etiā non est turpe quid agendum. ergo nullus metus excusat aliquid ut peccat. quod metus non excusat nisi ut euitetur malus malum sed non est dabile malus nisi peccatum. igitur. Secundo bene sequitur. hoc est in lege et ceteris se malum. et non potest libere fieri quin sit malus. ergo metus etiam mortis cadens in constantem virum non potest illam operationem excusare a peccato. ¶ Secunda propositio. In his quod sunt mala quod phibita iure diuino pure positio metus cadens in constantem virum et precipue mortis ab extrinseco non inferendo. sed quod necessario necessitate nature sequitur excusat a peccato. ut iudeus non habens nisi cibum preter carnes sulas. vel laicus deus non habens nisi cibum preter panem proditionis commedendo non peccasset. Patet de Dauid qui in necessitate commedit illos panes comedet. et tamen excusatur a peccato. et non potest excusari nisi propter metum mortis imminetis nisi comedisset. hoc etiam patet de discipulis euclitibus qui

Duplex me-
tus cadens in
constantem virum

Prima pro
positio.

Metus non ex-
cusat a pec-
cato si agere
contra prohi-
tionem legis
nature.

Secunda pro-
positio.

quod metus
excusat a pec-
cato et quo-
modo non.

cas in die festo ergo ille metus excusat a peccato in his quod sunt mala quod prohibita lege diuina pure positio. Et cum arguitur de capitulo sacris metus dimittit culpam quam propter non excusat. ergo nullus metus excusat a peccato quod est contra secunda propositio. Dicitur quoque de capitulo loquitur de illis que sunt contra legem nature vel prohibita lege diuina et non de oibus indifferenter. ¶ Tertia propositio. Metus mortis etiā cadens in constantem virum quod non sequitur necessario necessitate naturali sed ab extrinseco infertur non excusat a peccato in his que sunt mala quod prohibita lege diuina pure positio. Verbi gratia si tyrannus dixisset iudeo te interficiam nisi comedas carnes pocinas quantum fuisset ei probabile quod illi interficeret nisi comederet nullo pacto debebat comedere a his peccasset commedendo. Adhabet et propter quemcumque timorem noluerunt velici carnis iulias. secundum macha. vi. Si enim propter metum tyranni comedisissent peccasset ergo ille metus mortis non ab extrinseco omnino illat non excusat omnino a peccato in his que sunt prohibita lege diuina pure positio. ¶ Tunc oppositio proba

Tertia pro
positio.

Aditio.

bilis. si quod si tyrannus deberet occidi iudeum nisi comedere carnes sulas et non fieret interfectione legis quod deberet comedere pyta seruanda a le. ¶ Tertius sententia et extrema necessitate et ceteris. ¶ Dicitur in Job. de Suerion quod nulla necessitas excusat in his que sunt prohibita lege diuina et de dauid habuisse revelationem quod comederet illos panes. Simili modo de sampione strahere cui alienigena. ¶ Quarta propositio. Timor cadens in constantem virum totaliter excusat peccatum in his quod sunt mala quod lege humana prohibita. Unde dicit Ochs in dialogo quod communi cans est excommuni- cato in actibus ciuilibus propter metum cadentem in pstan deus constantem virum non peccat. Si argumentum est de illo cui tyrannus vix excusat minatur mortem et est verisimile quod illi inferret nisi frangat ieiunium quod tunc frangendo non peccat cum ecclesia non possit ad illud arctare. ecclesia et non potest obligare hominem ad illa que sunt superogationis et quod imminet homini facultate excedit. sed seimare non obstante morte probabiliter imminente est opus superogationis et excedit communi hominum facultate. igitur. ¶ Cōsequenter arguitur verum operatio facta timore bene sit bona et laudiosa verbi gratia. sotes vitat peccata et adimplet preceptum timore dānariō et non frutus amore. ¶ Pro declaratione huius supponitur prout propositio con- ducit quod duplex est timor. vñ quidem quo refugimus aliquod malum futurum solum propter hanc causam quod nobis nocet non et in commodo. timor est fugam mali futuri sicut tristici mali plentia. et talis vocatur seruulus seu midan. Alius est timor quo refugimus aliquod malum non solum quod nocuum sed

Duplex est
timor.

De metu.

Duplx vita qd prohibiti per aliquā superiorē que nolimus offendere
talis vocatur filialis seu castus. ¶ Notādi p̄terea vt dī
tur p̄ctm̄ ti more pene. ¶ Vno mō qd timem⁹ penā q̄ sequitur ad
illud velle executionū quāsi timeamus in tali velle si
ue i tali actu. Et p̄li cā. timeo fōnicari. p̄pter dānationē
virtute huius timoris nō eREQO: illi actum nihilominus
habeo copla cētā i illo actu. Secōdo vitam p̄ctm̄ et
more pene s̄tūm ad v̄tūg velle q̄s quādo nō habemus
velle executionū. nec velle coplacētē. ¶ T̄t̄i notatō sit
p̄ma p̄positio. ¶ Qu timore pene vitat p̄ctm̄ p̄mo modo
vitandū non bene agit. s̄mo peccati patet omnis talis pec
cat⁹ velle rem lege diuina prohibita fieri sublatū illo qd
timet sed sic est qd iste sublatā dānatione quā timet vellet
fōnicationē seu furtū cōmittere. ergo iste realiter peccat
et sic secundū Diony. qd vitat p̄ctm̄ timore pene s̄tū ad vel
le executionū p̄ctise: 2 nō q̄tūm ad velle cōpla centie pec
cat moraliter. ¶ Secūda. p̄positio. quō vitat peccatū ti
more pene secūdo modo vitatiōis non agit bene moralit̄
ter. patet. iste plus odit penā vt p̄ua est q̄s odiat culpam
ergo inordinate odit et p̄sequē non bene a ḡt moralit̄

¶ Si forte plus diligit se q̄ deum inordinate diligit. Simili
ter in odibilibus talis plus odit penā q̄s culpā ergo illd odit
nam illud ordinatū. qd p̄pter vniquodq̄ tale 2 illud magis
nam illud odium peccatū castat ex odio dānationis si
cōm nūl peccare metu dānationis. ergo magis odit dā
nationem. sed istud odium esset ordinatum isto modo. qd
forte amat deum super oīa nūl peccare. et nūl peccare
ne dāmetur. talis nōlro esset bona. qd non peccisē causā
ta a dānatione. sed etiam ab amore dei vitare igitur pec
catum peccisē propter penā semper est malum. ¶ T̄t̄ia
p̄positio. quō vitat p̄ctm̄ necessitati. p̄xiū sui solū et
more pene nō bene agit moraliter. patet ad omnē bonum
actum redit̄ relatio in vltimū finem. sed talis act⁹ so
lum 2 vltimate fit. p̄pter ip̄m resurgentem penam propte
rea qd amat se amore cōmodi. ergo talis act⁹ nō referet̄
vltimate in vltimū finem. et sic non est studiosus. Sed
vltimū talis actus fit malus. videtur qd non per auctorit̄
tem Christi om̄i b̄centis qd timendo non facit mala quāsi
iusticie mercedē nō ad ratē v̄tūtamē malum euitat. ¶ W̄
ctē Diony. qd ad minus ille actus est malus venialiter. qd
oīis talis actus vltimate ordinatur ad inordinatam affe
ctionē sui ipsius. Nā vt dicit Greg. oīs nolit̄ p̄suppon
nē aliq̄ vltionē. qd ergo forte nolit̄ penam hoc est ex
aliquo amore saluet̄ sui et non sui propter deum. qd non
refugere peccare solum propter se. 2 sic concludit̄ Diony.

P̄ta p̄pō

¶ Qui pl⁹ o
dit penas q̄
culpam i or
dinate odit

Secūda p̄pō

¶ Qui pl⁹ o
dit penas q̄
culpam i or
dinate odit

T̄t̄ia p̄pō

¶ Ad oīs bo
nū actū red
rit̄ relatio i
vltimū finē

Oīs nolit̄

¶ Oīs nolit̄ p̄suppon
nē aliq̄m vo
litionem.

De tertio impe. volun. scz de ignorantia. Fo. viii.

¶ Illud refugere peccare est veniale. Et ad christosomū di
centem qd talis penam euitat. verum est penam eternā
sed non temporalem cum culpā admittat venialem. et hoc
de secūdo impedimēto voluntariū dicitur sufficienter

¶ De tertio impedimēto voluntariū. s. de ignorantia. Ca. iiii.

¶ Est tractare de tertio qd voluntariū cau
sat 2 est. Ignorātia 2 i isto tertio est tota diffi
cultas. Querit̄ igit̄ vtr̄ ignorantia causet̄ in
voluntariū. Vt qd nō. nā voluntariū veniā me
rebt̄ s̄i Damasc. s̄ qd sic p̄ igno. non mere
tur excusationem secundum illud p̄ime ad
Cox. r̄itū. Si quis ignoat̄ ignotabitur ergo igno. nō cau
sat̄ inuoluntariū. ¶ In oppositū tamen est Aristo. iij. ethi
c. i. qd inuoluntariū quodam est per ignoantiam. ¶ P̄t̄o so
lutione p̄mo videndū est qualis ignof. impedit̄ voluntariū
um. ¶ Secōdo an ignorātia sit p̄ctm̄. ¶ Tertio an q̄s igno
rantia excuset̄ a peccato. ¶ P̄t̄o p̄mi expedite notādū qd
ignorātia capitur duplx. vt etiā d̄t̄ Ar. scō p̄ioz. Vno
modo p̄ ignorantia pure negatiōis. et talis est pura caren
tia seu p̄uatio sciētie siue nesciētia nō donēs assensū nec
dissenium. sed negat̄ solū scitū. Alia est ignorantia praua
dispositiōis qd nihil aliud est q̄ assensus errone⁹ siue assen
sus falsi vel dissenius veri qui intellet⁹ iudicat̄ a se esse in
re s̄i sic dissenio qd est b̄ficiā cōdū. iudico quod est m̄tendū
p̄ saluāda vita p̄mi. talis assensus est errone⁹ et p̄rari⁹
sc̄e 2 hic caput suo large p̄ q̄s assensū. Aduerte etiā qd in
ignorantia duo p̄siderant̄. vni ex parte intellet⁹ 2 est ca
rētia veri iudici. vel assensus errone⁹. Aliud ex parte vo
luntatis 2 est volitio qua qd vult ignorare. vel negligētia
cum enim voluntas sit regina in regno anime 2 impera
trix imperans alijs potētijs contingit aliquando ignora
re et hoc voluntate imperante ignorantiam ita qd vult
ignorare aliquādo etiā contingit ignorare voluntate non
habente illam volitionem imperatū. sed habente omis
sionem volitionis qd deberet imperare alijs potētijs in
ferioribus vt addicerent. Et vtraz istarū. s. pure nega
tionis et prauae dispositionis est duplex. Quaedam specu
latiua que fit sine p̄ dispositione nihil aliud est q̄ dissen
sus alicuius veri p̄speculatiū. vel assensus sui contrariū.
vt assensus qd triangulum non habet tres angulos equa
les duobus rectis. sed ignorantia pure negatiōis specu
latiua est nesciētia alicuius veri p̄speculatiū. vt rusticus
nesciēs multas p̄positiones speculatiuas habet ignorant
iam pure negatiōis speculatiua sed de ista nihil ad p̄
positū qd nihil faciunt iste ad mores nisi i materia fidel
Alia est ignorantia prauae dispositiōis et est pure negatiōis

De igno
rantia.

Ignorātia
capit duplx
Ignorātia
pure nega
tionis.

Ignorātia
prauae dis
positiōis.

Ignorātia
speculatiua

Ignorantia practica.

Practicum capis dupliciter.

Ignorantia excusans e alicuius speculatiui qd virtualit e practicum.

Ignorantia triplicit se habet ad actum voluntatis.

Aristoteles

practica et est bifentis propositionis practice vel pnatio assensus propositionis practice vere. vt fortes no assentit si remaneat dubius an situr andi: talis dicitur habere ignorantia pure negatiuis practica. Et quomodo nostra qrit de vtraq an videlicet tal ignorantia pnae dispositionis qua pure negatiuis ppositiois practice causet inuoluntarium Notandi est preterea q practici capis dupliciter vno modo formaliter z nihil aliud est qua oratio dicta vel si gnificans de operatione. vt ista propositio non est furadum significat formaliter et absolute de operatione. Secundo modo dicit practici virtualiter qd quana illa propositio sit formaliter et absolute speculatiua ex ea th in consequentia sequit aliqua practica. vti ista propositio. iste est bnfactor me e pure speculatiua formaliter ex ea th sequitur ista practica isti bnfactori bnfactoris est. Similiter ista est speculatiua iste non est hostis. ex ea th sequitur ista practica iste non est occidend? Regulariter ignorantia excusans a peccato est alicuius speculatiui quod speculatiui virtualiter practici antecedes in consequentia id est certa cognta ad aliq practici inferedi vt ignorantia qua fortes credit hac esse sua est pure speculatiua formaliter sed virtualiter practica qd ex illa inferi qd non est a forte cognoscenda z qsto est de illa ignorantia q est pure vel virtualiter practica et no e illa intelligi q nec est practica formaliter nec virtualiter. ¶ Aduerte q ignorantia v dicit. s. Tho. q. vi. causat inuoluntariu propterea qd putat cognitione d p exigitur ad voluntariu. Non th quilibet ignorantia hmoi cognitione priuat z ideo scidit e q ignorantia tripliciter se habet ad acti voluntatis. vno modo comitater. Alio modo consequenter. Tertio modo antecederet. Cocomitater quidem qd ignorantia est de eo qd agitur th etia si sciretur nihil minus ageretur. talis ignorantia no inducit ad volendum vt hoc fiat sed accidit simul esse aliquid facti z ignorati. vt cu aliis velle occidere hoste. si ignoras occidit eu pu tao occidere ferat. Et dicit. s. Tho. q. talis no causat inuoluntariu z hoc expresse habet Arist. I tertio ethico. qd non causat aliquid qd sit repugnans voluntati. sed bnf causat non voluntariu qd no pot esse actu voluti qd ignorati est z scbi eu talis ignorantia no excusat a peccato z sic occidendi homine est tali ignorantia pura occidere ferat peccat motu tali. Sed hoc videt mihi multu difficile z arguit sic. Si esset alius homo ab inimico puta amice? uerificando illi no peccaret igit. pater alio. si esset alio homo puta amice? z sic et. Illus esse no occidit et ignorat inuincibiliter esse hoicm z habet omnē actu z omnē omissionē qua tunc tenet habere qd aut ille sit fortes vel plato non est in sua pote

state sic scire ergo inuincibiliter ignorat esse homine ergo excusatur a toto cu nunc no habeat interioze actu malu. Et videtur mihi q in tali casu voledo occidere hanc re qua credit inuincibiliter ee feram dato q sit homo no peccat. Et dato q haberet volitione formalē qua vellet occidere inuincituz talis volitio non imperaret illas etc tertioze operatione. ergo imperatur ab ista volu occidere hac feram z illa volitio imperas no esse peccatus. Quod patet sic qm si velle peccati ergo contra aliquod dictamen practici pudentiale quod actu inest vel falsitate debet inesse sed non habet tunc istud dictamen practici qd hoc non est occidendi neq tenetur habere cui sit et impossibile qd credit inuincibiliter hoc non esse hominem ergo non tenetur iudicare hoc no esse occidendum ergo non facit contra aliquod dictamen practici qd inest vel debeat inesse a non habet aliquem actu interioze malum. Et sic videtur mihi q si sit simpliciter ignorantia inuincibilis excusatur a peccato qd nulli dicuntur quod debet inesse illa operatio est difformis. Cetera ter aut se habet ignorantia ad voluntates in qtuam ipsa ignorantia est voluntaria z hoc duplici. vno modo quia actus voluntatis fertur in ignorantiam sicut cum quis ignorare vult vel vt excusatione in peccatis habeat vt vt no retardet a peccando secundu illud Job. xii. Scientiaru tuaru nolimus. z hec de ignorantia affectata q formaliter e libera cu sit formaliter volita. Alio modo de ignorantia virtualiter voluntaria eius qd quis pot fieri et debet tunc considerari actu qd considerari potest z debet qd est ignorantia male electionis vel ex passione vt ex habitu. pueniens vt cu aliquis noticia qua debet habere no curat acquirere qd addidit esse et pensio talis e virtualiter libera z voluntaria. si aliquando sine operatione est voluntariu no formalituz virtuali. z iste due ignorantie quia se habeant antecederet ad aliquē operatione pura ad ea que fit ex ignorantia se habent th consequenter ad alia operatione sciz ad operatione voluntatis vel false ad omissione alicuius operationis. Alia est ignorantia que se habet antecederet ad oim operatione voluntatis non solum ad eam que fit ex ea sed ad quacuqz aliā. z e illa que no est volita nec potuisset habere op postia scientia faciendo illud qd tenet z obligatur facere z tamē e causa volendi qd non velle altius z talis e inuincibilis precedes quacuqz actu voluntatis. qd nullus act? voluntatis nec postiu? nec negatiu? est causa hui? ignorante sicut cu aliquis ignorat aliquā circustantia scius qua no tenebatur scire. ¶ Tertiu aduerte q potest distinguere ignorantia quolibet predictoꝝ modoru acce

Perth e d tra dicta me practica cu qd inest vt z iesse.

Ignorantia pfectio aca riu voluntat

Ignorantia virtualit y voluntaria.

Ignorantia antecederet se habens.

Ignorantia
iuris multi
plex.

Ignorantia
iuris diuini
quas positi
uum diuini
Ignorantia
facti.

quare igno
rantia di. ff
inincibilis

pta in ordine ad obiecta. ad id quod ignoratur. et sic di
stinguitur in ignorantiam iuris / ignorantiam facti. Igno
rantia iuris est multiplex: quedam iuris pure naturalis: et
ignorantia mandatorum decalogi: vt si quis ignoraret no est
se mechandum / vel crederet quod mechadum: rale iudicium
est ignorantia iuris naturalis: raro reperitur talis nisi
in omnino vitioso et peruerso. **¶** Alia est iuris positiua
diuini: vt si quis crederet qd no esset obligat ad sacramenta
ecclesiastica. **¶** Tercia est positiuum diuinum dicitur quod est
institutum ex tempore a christo legislatore. **¶** Alia est igno
rantia iuris positiui humani: vt quis ignoraret constituta
tiones / decreta summorum pontificum / imperatorum / lega
tes. Sed ignorantia facti est quando habitus scientia iuris
ignotatur quedam circumsstantia ratione cuius ignoratur ra
le obiectum esse iure prohibitu: vt Jacob cognoscendo lyam
habuit ignorantiam facti. nam bene sciebat illud ius: qd non
est adulterandum: sed circa illam mulierem habuit igno
rantiam aliquam circumsstantie ratione cuius ignorabat ra
le obiectum esse prohibitum. Et vtraq; istarum ignorantia
rum sine iuris siue facti est duplex. Quedam vincibilis: al
tera inuincibilis. **¶** Pro cuius declaratio nota qd no di
citur inuincibilis qd taliter ignotans non possit illam vin
cere: et oppositam scientiam acquirere. **¶** Nec propter hoc
precise dicitur inuincibilis: quia ignorans facit omne illud
quod tenetur face re: vt vincat. quod sc. pbatur. nam si ali
quis iudens existens in alia ciuitate: vouisset adire Hieru
salem in die pentecostes: / omisit illud: rale ignorabat in
uincibiliter qd erat baptisandum: / non tenebatur pro illa
die baptizari. nec omittendo baptizari peccasse: et tamen
si fecisset omne illud ad quod tenebatur: puta si adisset
Hierusalem in tali die: sciuisset rale ignorabat qd adhi
bendo illam diligentiam quam precise tenetur ad illum
effectum adhibere non potest vincere. In casu autē posito
non tenebatur fortis iudens in die pentecostes adire hie
rusalem: vt cognosceret se esse baptisandum. Per opposi
tum dicitur vincibilis. **¶** Ultra videndum est in quibus
potest reperiri ignorantia inuincibilis: et in quibus no. Et
quantum ad hoc sit prima propositio. Non potest reperiri
ignorantia inuincibilis in his que sunt iuris pure natura
lis: in vniuersalis in aliquo vterque ratione. patet per psal. Si
gnat est super nos lumen vultu tu domine. hoc est habes
psalm. iiii. non lumen naturale inditum a natura: et per quod suffi
cienter ab extrinseco possimus cognoscere que sunt iuris
naturalia. ergo faciendo quod in nobis est: non possumus
ignorare ea que sunt legis nature: quia faciendo quod in

Desma ppo
sicio d igno
rantia inu
incibilis

Desma ppo
sicio d igno
rantia inu
incibilis

nobis est: vincimus tale ignorantiam. ergo non est inuinci
bilis. **¶** Nunq; potest esse ignorantia inuincibilis qd aliena non
sit cognoscenda: qd non est iurum facti: qd illa sunt per se
nota: vel facile sequi ex per se notis. **¶** Secunda propo
sicio. Stat ignorantiam esse inuincibile respectu eoz que
sunt iuris diuini pure positiui. **¶** Probatur. non immediate
post precepti de baptisate: si quis non erat promulga
tum tenebatur baptizari: et tamen ante sufficientem pro
mulgationem era iure diuina. cuius multi ignorantiam habe
bant inuincibile. **¶** Ignis. **¶** Tertia propositio. Ignorantia in
uincibilis cadit in his que sunt de iure humano positiua.
patet: cadit in his que sunt de iure diuino pure positiua: er
go a fortiori cadere potest in his que sunt de iure positiua
humano: cui minus obigenitur ad ius positiuum humanu
q; ad diuinum positiuum. **¶** Quarta propositio. Cadit igno
rantia inuincibilis in his que sunt facti. patet. nam igno
rantia inuincibilis est respectu alicuius particularis facti
vel respectu alicuius circumsstantie circa particulare factus
contingentia. nam vt dicitur doctores: talis ignorantia non
est iuris vniuersalis saltem naturalis: fortis vterque ratio
non ignorat inuincibiliter qd aliena non est cognoscenda:
sed bene potest ignorare inuincibiliter qd hec est aliena: /
non sit iuris vniuersalis. Sed hec non est aliena cognos
cenda: est iuris vniuersalis: circa quod regulariter saltes
naturaliter no cadit ignorantia inuincibilis in habet vni
rationis: sed circa circumsstantias contingentes circa obiectu
in quo exercetur operatio. **¶** Tertia propositio videtur esse quo
modo ignorantia inuincibilis causat inuoluntarium. Et di
co primo qd non dicitur causare inuoluntarium eo qd talis
actus no sit liber: non inuoluntarium per ignorantiam aut
per metum: est simpliciter et in se volitum. hoc clarum est:
sed dicitur causare inuoluntarium qd operatio que exercetur
est contra volitione seu notionem que haberetur sine
tali ignorantia vel metu. et sic non est voluntaria sub illa
ratione et circumsstantia qua habetur ignorantia aut metus:
et per consequens talis operatio dicitur habere bonitate
aut malitiam. Et ex hoc sequi soluit alteri questio: an vi
delicet ignorantia inuincibilis excuset a peccato. Unde sup
posita illa distinctione de ignorantia antecedente et comi
tante et consequente: dicit Durandus qd ignorantia que se ha
bet antecedenter: nec aggravat nec alleviat peccatum: qd
vt dicitur / circumsstantia que est conditio operantis seu agen
tis / no operis: nec aggravat nec mitigat. Ita est propo
sio videtur dubia: ppter gratiam qd est diuino agens: / no opia
facti excusat omnino a peccato: qd ratione illius prouenit

Secunda p
positio.

Tertia pro
positio.

4° obligat
iuris diuini

quod humanu

Quarta p
positio.

Ignorantia
inuincibilis
non est iuris
vniuersalis

Quomodo
ignorantia
inuincibilis
causat inu
oluntarium.

An ignorantia
inuincibilis excuset
a peccato.

Quinta p
positio.

Ignorantia inuincibilis excusata. tota malitia in actu. hoc est actus qui fit totaliter ex ignorantia inuincibilis omnium circumstantiarum causarum malitiam amittit totaliter inuincibilis: per consequens non peccatum. Sed si talis ignorantia sit aliquarum circumstantiarum: aliquarum non bene excusata a tota malitia. puenit tunc ratione illius circumstantie cuius habetur ignorantia inuincibilis: sed non excusata a toto: cum actus ille partem sit contra conscientiam: cui habetur certa scientia de aliqua circumstantia quae facit ad malitiam. hoc etiam dicit Aristoteles de sensu. **Difficultas** sit fortis habens ignorantiam inuincibilem que requirit tempus vnius horae vt videtur et ad faciendum ea per que vincuntur: acquirere scilicet etiam opposita an fortis agendo cofortiter ad illa in prima dimidiata parte illius horae peccet: vel an teneatur ex peccare sine tempore ad operandum: videtur quod non peccet: cum illa ignorantia in prima dimidiata parte horae sit inuincibilis ex casu positio: quae faciendo que tenet ad vicendum: non potest illam vincere in minori tempore quam in hora integra. ergo agendo ex ea non peccat. cum agat ex ignorantia inuincibilis. **Pro** solutione dico quod duplex est ignorantia inuincibilis. Quaedam est vincibilis. p futuro vt plerumque: que non est in ducta ex ppria et actuali culpa ipsius hominis illam habentis: vt cum homo peruenit primo ad vltimum statum quae habeat ignorantiam quae tunc potest vincere: non tamen subit quoque dicitur pure negatiouis. neque inducta ex peccato: cum non peccauerit vniuersum agendo enim in dimidiata parte horae: ex tali ignorantia nullo modo peccat: quod ignorantia inculpabilis. cui nulla est annexa culpa peccata excusata a toto operatione precise factam in illa dimidiata parte horae. et illa dicitur inuincibilis quousque transierit tempus totum requisitum ad vicendum illa. Alia est ignorantia: quae vincit potest in qua tamen homo incidit ex culpa sua et inducta est ex culpa propria illius. prout casu tepe videtur: licet ex requiratur totum tempus vniuersum horae ad vicendum: sicut est in talis in prima dimidiata parte agens scilicet illa peccat: et est similis difficultas cum illa qua quis fit aliquis ex culpa incidit in ignorantiam que est vincibilis. p te quo incidit in illam: sed transacto aliquo tempore non poterit amplius vincere: quod forte discessit quod illius edocere poterat: an agens cofortiter ad illa: excusata a peccato: et tunc in iudicio eadem difficultas scilicet illa quas mouet doctores de illo quod vincit ebrietate ex culpa sua tunc ebrietate iustificata. **U**nde mihi est quod ad primum dicitur quod non peccat sic agens ex tali ignorantia. sicut est ad alias difficultates videtur mihi quod fortis in tali casu non peccat non propter sed incurrit ignorantiam: tunc illo poterat non incurreret: debebat non incurrere: et nunc non potest

Bona difficultas.

Ignorantia vincibilis duplex.

Ignorantia inculpabilis excusata.

De ebrio ex culpa sua interfecte.

vincere. sicut est probabile dicere quod non peccat non peccato quodammodo de ebrio quod totaliter caret vltimo rationis: est probabile: eorum opinio dicitur quod nunc homo peccat quum p eodem tempore quod peccat: sit in eius parte non peccare. Similiter dicendum est in casu predicto quod vel illa ignorantia pro illa dimidiata parte horae est culpabilis noua culpa vel non sit. **S**ed: ergo actus qui fit ex ea non est difficultas dicamini quod inest vel debet inesse. Nam regula est quod omnis actus malus p tempore quo fit est difficultas dicamini recto quod inest vel debet inesse: vnde dicamini dubio. Unde dicit Aristoteles quod quilibet qui peccat tenetur scire quod peccat: vel dubitare. Si ergo p tali tempore non potest deponere illam ignorantiam: nec tenetur dubitare an sit peccatum: talis operatio non est difficultas dicamini recto: ergo non est mala. sicut ebrius ut currere ebrietatem ex culpa sua: apud probabiliores opinio non peccat nouo peccato tempore ebrietatis nec peccata tempore ebrietatis commissa sunt noue pene de meritoria: ita habet ignorantiam quae poterat vincere quod illa incurreret: iam non potest nunc agendo ex illa: non incurrit nouam culpam nec nouum demeritum. Sed vtrum illa actus fit difficultas culpabilis culpa perita difficultas est ad nouum. Dicitur autem quod si emandauerit culpam non est culpabilis et cetera. **Alia** difficultas. An ignorantia inuincibilis impediat bonitatem actus qui fit per eam: videtur quod non: quod ignorantia inuincibilis impedit malitiam actus qui fit cofortiter ad illa: ergo et debet impedire bonitatem in actu. cofortiter patet cum plus redat a maior libertas: sicut equalitas ad bene agendum quam ad male agendum. ergo si inuincibilis impedit malitiam in actu: fortiori impedit bonitatem: et cofortiter actus cofortiter elicit: illi non erit moraliter bonum. et scriptum est de illo qui credit inuincibilis veritas esse suam reddendo peccati debitum: bene agat moraliter. **De** ista difficultate duo sunt modi dicendi. **Unus** est magistri Martini aitione prima de ebrietate in solitudine non arguerit: quod non est actus voluntatis cofortis ignorantie: quod tunc inuincibilis est moraliter bonus: immo dicitur quod est moraliter malus: quia non sit imputabilis ad penitentiam quod ignorantia non excusata a malitia moralis: sed solum ab imputabilitate. **T**alis ignorantia habet duos iudicia: vniuersitatis scilicet istud cognoscenda est a me mea: istud iudicium est practicum et verum: vultio illi cofortis est bona et meritoria. **Aliud** est particularis et speculatiuis: puta istud: hec est mea: tale factum est: vultio illi cofortis non est bona. **Item** a mea cognoscenda est a me hec mulier. neque p illa meretur: dicit Martini. **T**ota apparetia sumitur quod non cadit supra debitam materiam: quibus materia sit estimata debita. **Ad** actum bonum

homo non peccat quod pro tunc non potest libere agere Regula

Peccata tenent scire et peccat vel dubitare. Resolutio difficultatis.

Alia difficultas.

Actus fortis in ignorantia inuincibilis non est bonus.

**Due sunt 5
cipie circū
stantie actus**

ntim precipua circūstantia est obiectum. nam dicit sanctus
Tho. qd dicit circūstantie sunt precipue scilicet circūstantia
finis/ circūstantia obiecti. 7 ab eis regulariter sumit oīs
bonitas/ malitia. cū ergo talis actus non cadat sup obiectū
debitum/ immo sit cōformis dicamini erroneo: videt qd sit
malus. Oppositi tamen nō debentur debiti se
quitur necessario ex duobus causis in quibus nulla est malitia
moralis: ergo in illo effectu nulla erit malitia moralis:
patet consequentia. Quādo cūq; est aliquis effectus homi
nis qui necessario necessitate naturali sequitur ad priores:
si in effectu priori nulla sit malitia moralis/ nec etiam erit in
sequenti: qd tūc per actus non malos aliquā necessitaretur
ad male agendum: qd nemo concederet. sed in voluntione
qua volo reddere debiti vrori petēti nulla ē malitia mo
ralis. nec in isto iudicio ista est vrori petēti/ qm sit malitia
intellectualis: quia est error. 2 illa voluntio qua volo redde
re huic/ necessario necessitate naturali sequit ex illis duo
bus: igitur in ea nulla erit malitia moralis. Quid sit bo
na/ patet tali ratione Durādū in scdo. 3. Iudicium est in
vincibile/ huic petenti reddendū ē debiti: ergo saltem po
test esse: taliter inuincibile qd non potest auferri. sit ita. tunc
arguitur si non reddere debiti iudicio: ergo tenet forte
reddere debiti: qd patet. fortes tenet vitare quod libet
peccati. si non reddere debiti iudicio: ergo tenet vitare/ est
peccati: qd contrauenit tali iudicio et conscientie/ igitur.
vtra / fortes tenetur vitare tale peccati qd est non red
dere/ 7 non potest vitare nisi reddendo: qd non potest vira
ri priuatio nisi ponendo haberi/ ergo tenetur reddere. Mi
ces: illud dicam ē reddendū est huic debiti: est saltem:
qd est erroneum: alia talis actus nō ferret ex ignorantia
sed ex certa scientia. Dico qd dicam ē cōformis/ est res
ctū et verum/ 7 est illud. hec est a me cognoscenda. Cōtra.
actus ille sit ex ignorantia/ ergo dicam non est verum
Dico qd sit ex ignorantia/ speculatiua/ 7 nō practica. 2 con
cedo qd ille assensus speculatiuus ē falsus. s. iste: hec est vror
mea si supposito totali assensu/ illud iudicium pure practi
cum ē verum: cū omne dicamē pure practicum sequens
et ignorantia pure inuincibile est verum: 7 nullū dicamē
inuinabile pure practice est erroneum. vt dicit Durādus.

Regula.

Durādus

**Contraue
ni
ēre peccat.**

**Nullum di
ctamē inui
cibile prac
ticum est er
roneum.**

Et vt actus sit bonus/ sufficit qd sit cōformis iudicio practi
co/ siue speculatiui/ siue verum/ siue non. Aliter/ Okam et
de Serfons in iunctioe de vita spirituali/ dicunt aliter/ qd
talio actus est cōformis iudicio vero/ scilicet istū reddendū
est debiti illi quā credo inuincibiliter esse meam: et Okam
dicit qd sufficit cōformitas ad iudicium vniuersale: nō re

quiritur ad particulare. sed Durādū opinio ē pabilior
C De ignorantia an sit peccatum. Cap. v.

Onsequēter vidēdū est an ignorantia tam
pure negationis/ qd prae dispositionis in se
sit peccati. ¶ Respondetur per ppositioes
¶ Prima ¶ Utraq; ignorantia vincibilis eoz
que quis scire tenet/ est peccati. Patet sic.
bā se quib; obligor ad hoc sciendū ergo si ha
beret erroē appositū illi/ sciendū vincibilis
libere transgreditor/ pceptū qd si sit vincibilis/ est aliquid mō
libera. consequētia tenet/ qd pcepto affirmatiuo
precipit aliquid prohibetur illi/ oppositū: ergo si hoc pcep
tū sciri prohibetur etiam ignorari. Nam si obligor ad
sciendū hoc pceptum/ obligor non ignorare illud siue
prohibeor illud ignorare. ¶ Secūda ¶ Ignorātia
prae dispositionis vincibilis est assensus erroneus eozū
que tenet scire pro quolibet tēpore quo est vincibilis sem
per est peccatum. patet. oīs actus contra pceptum nega
tium/ p omni tēpore quo liber elicitur est peccatus. et
hoc ē manifestum. sed talis ignorantia vincibilis est actus
contra pceptum negatiuum/ quod sic patet. nam bene se
quitur habeo pceptū affirmatiuum de credendo hoc/ er
go habeo negatiuum de opposito/ qd omne affirmatiuum
includit negatiuum/ vdictū est. ¶ Tertia ¶ Ignorātia
prae dispositionis eozū que tenet scire/ non est pro
omni tēpore pro quo habetur peccatus. patet pceptus
affirmatiuus nō obligat semper/ sed non pro semper/ sed pro
aliquando. si pceptum de credendo/ sciendo hoc est affirma
tiuus ergo nō obligat/ p semper. sic sic. non obligat/ p semper
ergo est dubile aliquid tunc in quo nō obligor ad illum scien
dū/ vel credēdū ergo puati o pura actus tūc nō est peccati
7 ē ignorantia pure negationis/ vt dicit Bonauentura in scdo
sententiarū distinctione. xxiij. sic fortes qui tenentur cre
dere veri esse trinum/ vñ sed nunq; credit nō peccat. p quo
libet instanti nouo peccato sed solū pro tēpore quo tene
tur credere actualiter verum esse trinum/ 7 verum. Ideo igno
rantia pure negationis non est peccati/ p omni tēpore
quo est. ¶ Quarta ¶ Ignorātia. Nulla ignorantia inuincibilis
nec prae dispositionis/ nec pure negationis est peccati. be
ne sequitur. ista est inuincibilis ergo si sit prae dispositio
nis nō tenet illā vincere/ auferēdū illam. et si sit pure nega
tionis non tenet/ ad actū oppositum ergo omni/ si illa
nō erit peccati. ¶ Quinta ¶ Ignorātia. Nulla ignorantia nec
pure negationis/ nec prae dispositionis est intrinsece pec
catum/ sed absolute/ et extrinsece denominatione. Daret. nul
la talis ignorantia est immediate libera/ sed solum mediata
b iij

¶ Prima pro
positio.
Ignorātia
vincibilis eo
rū que quis
tenetur sci
re/ est pecca
tum.

¶ Secūda p
positio.

Oīs actus cō
tra pceptū
negatiuum
pro omni tē
pore quo es
licitur ē pec
catum.

¶ Tertia pro
positio.

Peccatum
affirmati
uus obligat
temp/ si non
pro semper

¶ Quarta p
positio.

¶ Quinta p
positio.

¶ Nulla igno
rātia est in
trinsece pec
catum.

Proposioes
de ignorantia
in vicibili.
Prima.
Secunda.

de. ergo nulla talis est mala malitia. ppria: sed sola malitia actus voluntatis imperantis vel omittentis. Sed de ignorantia vincibili et crassa possunt alique positioes fieri. Prima. Ignorantia vincibilis affectata non excusat nec dimittit sed aggravat. ppria est simpliciter voluntaria et voluntaria. ergo. Secunda. Ignorantia vincibilis crassa et supina non affectata excusat a facto: non a toto. Contra si hoc esset verum sequeretur quod aliquis tantum peccaret ex ignorantia sicut alius ex certa scientia: quod de suo peccato peccator reportaret commodum. Primum patet. capio solum Plato: platonem credit simplicem formationem non esse peccatum: et Plato oppositum credit et fornicatur ambo. Plato non in infirmum magis peccat quam fortis: sed forte in duplo. plus tunc possibile est quod sit unus tertius puta Cicero qui peccet in duplo minus quam Plato propter oppositionem minoris conatus: et sic equaliter cum forte. ergo aliquis peccaret ex ignorantia tamen sicut aliquis ex scientia. Dico quod non est inconueniens quod aliquis ex ignorantia peccet: et alius ex scientia: equaliter peccet ubi certa non sunt paria: ut puta quando non est idem conatus voluntatis. sed ubi certa paria essent: hoc esse inconueniens. Ad aliud dicitur aliqui quod non reportat commodum de peccato: quod dicitur quod aggregatum ex ignorantia in suo actu malitiosum est: quod dicitur quod factus in eadem materia cum scientia: sive illud sit vicibile. sive iudiciale. Arguitur quod ignorantia supina excusat a toto. patet sic: volo quod forte in die dominica nolite ire ad ecclesiam. ut ignoret quod curat? peccet per vos. quod posito volo quod curat? non predicat: et ex consequenti simpliciter ignorat. certum est quod tales non peccat qui ignorant. tamen sic iste ignorantia affuisset: non sciunt: ergo non peccat: quod non potest aliter evitari quam audiendo curatum predicantem. Unde videtur in casu quod talis peccat duplici peccato volendo ignorare: et peccat tamen ac si curatum predicaret: primo quod vult ignorare: secundo quod omittit facere illud ad quod tenet ad faciendum illud. Tercia. propositio. Quilibet actus qui quelibet omissio libera contraueniens in malum sive mala mortaliter: immo peccat. Primum sic. ob quod dicitur error: non est ex fide: est peccatum. quod sic glossant doctores: ob quod nec est contra conscientiam. conscientia enim nihil aliud est quam iudicium omissio est cuius practicum. ad hoc etiam sunt multi textus. Iuris vero tenent peccatum. tenet communis. inquisitionis. Circa hac propositionem. Bona diffinitio occurrit difficultas. aliquis homini sibi hac conscientiam: attendit: est iocose pro salute hominis seruanda. et creditur: et teneatur metiri: tamen nullo modo: et omittit. querit modo verum tale aggregatum ex illa omissio et tali conscientia: sit gratum? peccatum? et talis conscientia solum? videtur quod non quod illud

nolle mentiri est bonum de se. et si sit malum est nisi ratione circumspecta: puta articulo conscientie erronee. Rursus talis nolitio mentiendi non est mala ex obiecto: imo habet obiectum sibi conueniens. Item non obligat ad non habendum illam nolitioem: sed solum obligat ad non habendum contra dictam recte rationem: ergo non obligat: aufertur illa nolitioem: sed solum ad illud dictam erroneam deponendum: ergo solum pecco per illud iudicium quod aufertur: tale iudicium remanent nolitioem: non amplius est peccatum. Simile argumentum habeo iudicium quod tenentur officiose: omnimodo simpliciter videtur quod illa omissio non habeat malitiam diffinitam a malitia illius iudicium. Similiter si habeas voluntioem eundem ad ecclesiam: propter vanam gloriam venialem: ita quod voluntio eundem causetur ex voluntioe vane glorie: talis voluntio non est mala ex obiecto: sed solum ex circumspecta vane glorie. Et per consequens in casu predicto videtur quod aggregatum ex illa conscientia et ex illa nolitioem: non erit peccatum: nisi grauius quam illud iudicium erroneum iocosum. quod malus habens obiectum conueniens et ratione circumspecta dicit malus ille actus? non habet malitiam diffinitam a malitia illius circumspecte. sic est in proposito. igitur. Ad hoc respondet sanctus Thomas in prima secundae questione. et in articulo quinto: dicens quod obiectum voluntatis est obiectum tale quale presentatur voluntati per intellectum hoc est quantum obiectum voluntatis secundum sui naturam non sit difformiens: si tamen presentetur voluntati ut difformiens et malum: tunc erit difformiens et malum et si tunc voluntas libera fuerit in tale obiectum quod est scilicet presentatur: omnem intellectus malum peccabit: illa voluntas malitiam accipit ex illo obiecto sic presentato. Et si sequitur illa nolitio mentiendi: voluntio eundem ad ecclesiam. propter vanam gloriam venialem non solum est mala ex circumspecta: sed etiam res sunt male ex obiecto. Et sic patet solutio difficultatis: et quod aggregatum ex nolitioem et conscientia illa erronea est peccatum? et gratum? quod iudicium illud fecerit. Et de necessitate habent concedere qui non ponit actus singula res indifferentes. Et ad maiorem rationem cum sic arguebat quod obiectum? cadit super obiectum debitu? conueniens non est malus ex obiecto. sed solum ex circumspecta mala negatur immo dico quod caput etiam malitia ex obiecto: sed quod presentatur voluntati. (Subtilius videtur solutio S. Thome. Sed contra videtur sequi quod intellectu iudicare quod futurum est talis voluntio est bonum volens furari. Et ad minus ponendo actum singulares indifferentes dicitur esset quod bona malitia est: et circumspecta et sic omissio pura mentiendi et voluntio

Deductio.

solutio difficultatis.

Regula notanda.

Additio.

Difficultas

tio mentiendi: essent equaliter male: quod nō videtur. Sed dicendum est q̄ diuersa obligatio obligatur ad nō contrarium tendens positivē conscientie q̄ p̄iudicative. ¶ Sed maior difficultas est de omissione iam iudico q̄ mentiendum est pure. omitto. an talis ommissio sit peccatum distinctum ab illa conscientia erronea. Et primo arguitur q̄ nō sit peccatum omissionis: quia ommissio est p̄iudicatio alicuius actus ad quem pro tunc obligor. sed ad voluntiones mentiendi nō obligor: immo ad non habendum voluntionem mentiendi ergo non obligor pro tunc ad habendum: quia obligare ad superiorem impossibile: scilicet ad duo contra dicitur. Quis autem obligat ad non habendum voluntionem? pro illo tempore: patet: quia est preceptum negativum mentiendi: obligat ad semper et pro semper: ergo pro tunc obligor non habere illam voluntionem. Dico q̄ talis pura ommissio est peccati: quia est ommissio pura diuini iudicio erronea. Igitur. Et cum arguitur bene sequitur. talis ommissio est peccatum: ergo est p̄iudicatio actus debiti inesse. Distinguo consequens: vel q̄ sit p̄iudicatio actus debiti inesse secundus: veritate: et sic nego. vel secundum estimationem meas: et sic conceditur. et dico q̄ ad peccatum omissionis sufficit q̄ sit p̄iudicatio siue ommissio actus debiti inesse vel secundum veritatem vel secundum estimationem omittentis. ¶ Vel potest dici q̄ est ommissio iudicij recti debiti inesse secundum veritatem pro tunc. ¶ Dico: penes quid attenditur granitas illius omissionis. non potest in primis attendi penes bonitatem actus ommissi: quia actus ommissus si poneretur: esset malus neq̄ penes obligationem veram vel estimatam: q̄ si estimatorem me infinite obligat tunc sequeretur q̄ ego infinite ommitterem: q̄ est falsum. Dico q̄ non attendit granitas illius omissionis penes bonitatem actus ommissi: nec penes obligationem veram ad actum ad eum: nec penes obligationem estimatam ad actum ommissum: sed penes obligationem precepti prohibentis contra venire conscientie: q̄ omittendo me conformat eorum: contrauenio negativē. Videtur hic infantia: dicitur conscientia q̄ diligendus est deus loco et tempore debitis. est ista q̄ non teneat nunc deum diligere: tunc non diligendo cum nunc: contrauenio conscientie: vel saltem nolendo: eum diligere pro nunc: et tamen actus talis non est malus: quia opponitur consilio tantum. hic potest dici q̄ non contrauenitur conscientie: quia contrauenire est facere vel omittere contra illud q̄ dicitur conscientia pro tempore vel loco pro quo dicitur. Si questio est bona pro quo fante tali conscientia: et tunc hanc voluntionem pro tempore pro quo non teneat: volo deū esse summum bonum loco et tempore debitis: sit adimpleti:

Quid requiratur et sufficiat ad peccatum.

Additio.

De grauitate omissionis.

Additio.

ius precepti. Videtur q̄ nō. quia nullus adimplet nisi pro tempore precepti: sed nunc non est. In oppositum: quia ille actus est omnino conscientia dicta a mihi regulatio precepti. Respondetur q̄ alioquin adimplet preceptum pro tempore pro quo non teneat: ut hoc tamen scilicet q̄ per actum cōsiliū adimpleat. ¶ Aduerte vltra q̄ videtur Durandus in secundo sententiarū distin. xxxix. q̄. quinta: Conscientia erronea nemini obligat: quia nulla obligatio potest esse respectu illiciti: aut liciti nō tamen debet tamen ligat. dicitur enim faciendum quod illiciti esse fieri aut non debitis: sicut est in indifferenribus et in his q̄ sunt sup̄ erogationes: ergo non obligat. Q̄ autē ligat distinguendum est de errore conscientie: q̄ vel ille error non est imputabilis: sicut error vel ignorantia circumstantie particularis adhibita debita diligentia: qualis fuit in Jacob respectu iye. Si non sit imputabilis: non ligat q̄ homo possit procedere secundum conscientiam scierantem: quia talis error excusat: nec actus voluntatis sic factus est conformis iudicio erroneo: sed vero: vt visum est. Si autē error est imputabilis: ipse errans est causa vel occasio: vel conscientia errat diceando illud esse illicitum quod est licitum: sicut conscientia heretica dicitur q̄ super esse illicitū iurare: et tunc in illo casu faciens contra illas conscientiam am erroneam peccat: quia facit contra illud quod credit esse iure diuino prohibendum: et sic est contemptor diuini precepti: non quidem in iuramento secundū se: sed quia apprehensum tantū contra iuramentum diuino precepto: ideo peccat mortaliter. faciens autem secundum tale conscientiam erroneam: nolendo iurare: non peccat semper: quia licitum est non iurare. Si si superaret preceptum super iosis precipiens heretico q̄ iuret: et ipse nollet iurare: peccat mortaliter: tanq̄m obediens illi cui obedire tenetur: et in tali casu conscientia erronea simpliciter ligat quae nec secundum eam nec contra eam potest talis licet facere. Vel conscientia errat dicitur ad illud esse licitum quod est illicitum: vt si quis crederet q̄ licitum esse furari: malis vitiis: vt deat bonis pauperibus: in tali casu semper peccat faciens secundum conscientiam erroneam: ex quo illud quod dicitur faciendum esse illicitum secundum se: sed faciens contra eam non peccat: si ipsa solum dicitur illud quod est illicitum: esse licitum: quia a licitis potest abscipi peccato abstinere. sed si ipsa dicitur non solum esse licitum: sed debitum: puta q̄ debitis esse furari: a diuitibus vt deat pauperibus: vel q̄ debitis esse mentiri pro salutanda vita alterius: tunc faciens contra eam peccat illo q̄ne peccat quo apprehendit illud esse debitum fieri vt visum est. ¶ Querit vltra Durandus: vt r̄

Conscientia erronea nemine obligat: tamen ligat. Nota de conscientia erronea.

Alia dicitur
cultas.

plus peccet homo se conformando: conscientie erronee vel disformando: et faciendo contra eam: dicitur quod aliquando plus aliquando minus: quia considerandum est qualiter est elicited quod conscientia erronea dicat esse faciendum: quia quandoque est elicited ut peccatum veniale. ut conscientia dicitans esse mentendum propter vitam innocentiam salvandam. Quandoque vero ut mortale: sicut quando quis credit esse furandum malis diuitibus: ut dicitur homo pauperibus. Et ex parte conscientie erronee considerandum est quod ipsa dicitur: quod quandoque dicitur aliquid faciendum tanquam ex precepto: ut potest quod non mentiens pro salvanda vita alteri: reus est homicidii. Quandoque dicitur aliquid esse faciendum ut opus misericordie solum: ut potest quod furatur det pauperibus: est misericors. In primo casu sequens conscientia erronea: peccat solum venialiter: sed faciens contra ipsam: peccat mortaliter. In secundo: autem dimisso. Si autem aliquid ex precepto sit faciendum vel dimittendum: conscientia autem dicitur oppositum tanquam cadens sub precepto: comparandum est preceptum pro: secundum hoc indicandum: ut si mulier errante conscientia credat quod licitum sit ei mechare: ut salvet suam vel viri vitam: alioquin res est homicidii: plus peccat exponendo se vel viri mortem quam mechare: quod minus est preceptum non occidens: quam mechare. Et sic de alijs est iudicandum. Et sic patet de tribus impedimentis voluntarij: scilicet de violentia metu: et ignorantia. Diceret aliquis est deabile quartum quod ipedit voluntarij: ergo non sunt solummodo tria. Antecedens patet de concupiscentia quod est motus sensualis ad peccatum quod est electabile. Nam sicut operatio que fit ex metu: dicitur involuntaria: quod fit contra voluntatem quod lesser secluso metu: et illo secluso esset voluntaria: etiam homo passivus pro concupiscentiam: propter passio non consentit operationi cui alias non consentiret nisi ad esset talis passio aut concupiscentia. Ergo quod fit pro concupiscentiam: fit contra voluntatem que in seclusa concupiscentia: et per consequens videtur quod causat involuntarium.

An concupiscentia
pediat voluntarij.Concupiscentia non
causat involuntarium.

Pro solutio huius dicitur sanctus Thomas prima secunda questione quod concupiscentia non causat involuntarium: sed magis facit aliquid voluntarium. Dicitur enim aliquid voluntarium ex eo quod voluntas in illud fertur: involuntarium: quod noluit. Concupiscentia autem inclinat voluntatem ad volendum concupiscentiam: potius concupiscentia facit quod operatio sit voluntaria quam involuntaria. Et ad argumentum dico quod non est simile: quod opus per meritum: quod non involuntaria agit: cum tristitia et penitentie: ut quod proicit merces: tristatur. Alius vero cum delectatione: nullo modo tristatur. Et illa operatio que fit per meritum: propterea parte dicitur suo

liberaria quod fit contra voluntatem conditionata: neque contra neque libere absoluta: que in secluso metu: quod eodem modo argueret de illa que fit per concupiscentiam: sed quod operans per meritum: et penitentie: et tristitia operatur: qui vero per concupiscentiam: ex delectatione: et non video aliam differentiam: quare una dicitur aliquo modo involuntaria: alia non.

De circumstantijs actus moralis. Capitulum v.

Oftea quod determinatur est de impedimentis voluntarij: consequenter agendum est de circumstantijs requisitis ad bonitatem actus moralis. Et nota primum quod ad actum esse studiosum non sufficit ipsum esse liberum esse voluntarium: quod ut erga obiectum illud non sit prohibendum: sed ultra requiritur ipsum esse debitum circumstantiis ornatum. Pro vocabulo circumstantia adverte quod circumstantia pro significacione notorie significat ea que sunt proxima aliqui rei localiter: vel saltem locali vicina: illi rei extrinseca: et transumptum est hoc vocabulum ad ea que pertinent ad actum humanos: et omne extrinsecum respectu cuius est extrinsecum: dicitur accidentale in ordine ad illud. Et sic bene dicitur circumstantia ab Aristotele: et alijs auctoribus: humanorum actuum accidens. Dicit enim in tertio ethici: circumstantias nota particularia. I. particularia singularium actuum conditiones: et sic circumstantia est accidens actus humani: capiendum accidens pro omni illo quod est extrinsecum: et non de essentia actus. Notandum quod Aristoteles in tertio ethici: et Tullius in sua rethorice diversificantur in enumeracione circumstantiarum: Septem enim enumerat Cicero: que in hoc versu continentur. Quis. quid. ubi. quando. a quibus. cur. quomodo. Sed Aristoteles in tertio ethici. ca. l. addit aliam: scilicet circa quid: que a Tullio comprehendit sub quod sit conveniens in sententia: licet in verbis discrepet. Per circumstantia quis intelligitur agens operationis: que attendit per se qualitates persone agens: ita quod quisque agens per se agens constituit circumstantia quis: quod dicitur vel in dignitate constituto: peccans eodem genere peccati: quod idem vel in dignitate constituto: gravius peccatando circumstantia quis: sic circumstantia quis aggravat verbum minus. Sed circumstantia est quod i. circumstantia obiecti: circa illam attendenda est magnitudo vel paritas rei quod agitur: quod scilicet hoc aggravatur vel minuitur actus. Et ultra circumstantia quid: posita a Tullio ponit Aristoteles circumstantia circa quid: per illam circumstantiam circa quod intelligitur obiectum circa quod versatur operatio agens: ut fortis peccat obiectum: utpe Plato est circumstantia circa quod percussio est circumstantia quod. Ubi est circumstantia loci quod sit operatio. Quibus auxilijs: est circumstantia instrumenti me-

Circumstantia
multa
plex.De numero
circumstantiarum.

diatē quo fit operatio, vt putiā bāculo vel ense. Cur est circumstantia finis. Sed circumstantia quō intelligit ab Arist. sūm qualitatē z habitudinē opāris ad opationē hoc ē an actus sit et magno vel paruo conatu. Sunt ergo precise in actib⁹ humanis cōsiderande iste septē circumstantie q̄ multū faciunt ad laudem vel vituperiū. Unde vt dicit. S. Tho. conditio cause ē q̄ qua substantia actus dependet; nō dicitur circumstantia; sed aliqua conditio adiuncta; sicut in obiecto non dicitur circumstantia furti q̄ sit alienum; q̄ hoc est de ipsius furti essentia; sed q̄ sit magnū vel paruum; et agens etiam absolute non est circumstantia quis; sed agens secundū aliquam conditionē aut proprietatē que non est de necessitate z essentia talis operationis. Similiter dicendum est de aliis circumstantiis que accipiuntur ex parte aliarum causarum. Non enim finis qui dat speciem actus est circumstantia; sed aliquis finis adiunctus; sicut q̄ fortis fortiter agat propter bonum fortunatus non est circumstantia; sed si fortiter agat propter liberationē ciuitatis vel populi capriui. Dices. oēs circumstantie includuntur sub vna; que est modus agendi; sc̄i ē circumstantia accipiat q̄ quid bene vel male fiat sed hoc pertinet ad modum actus. igitur. Dicit. S. Tho. q̄ duplex est modus operationis. Vn⁹ est secundū habitudinē sūm quā operatio ordinat ad hūc vel illū finem; z sic non ponitur circumstantia specialis; q̄ debet ordinatio ad hūc vel illum finem consurgit ex integritate oim circumstantiā. Alio modo capitur modus; p̄ualitate operationis sc̄dm habitudinē ad ipsū agens; illa qualitas operatiōis est q̄ si vehementer vel leniter. isto modo ponitur circumstantia operatiōis; z sic non omnes circumstantie reducuntur ad modum prout est circumstantia specialis. Difficultas vltima sit in schola; an iste circumstantie sint cuiuslibet actus obiecta p̄tē talia; z an requiratur actualis prudentia; z an sit habilis aliquis actus intrinsece bonus. ¶ Pro solutione dicit Ockā q̄libet actus in questione. xv. similiter in tertio sententiarum q̄ actus virtuosus est duplex; quid am est extrinsece bonus qui contingit et indifferenter potest esse virtuosus et virtuosus. Nam dicitur bonus solum propter assuetudinē alterius actus; quo depositus amplius non foret bonus; vt volitio eundi ad ecclesiam causata ex amore dei; dicitur extrinsece bona quia propter assuetudinē amoris dei dicitur bona; et illa deposita non amplius esset bona. Alia est intrinsece bonus; qui sic est virtuosus q̄ nullo modo potest esse virtuosus. et primo non dicitur intrinsece bonus q̄ necessarius sit virtuosus; quia nullus actus virtuosus necessarius est. nec secundo dicitur intrinsece bonus quia nō

Duplex est
modus operatiōis.

Actus virtuosus est duplex.

De acti intrinsece bono.

potest esse quin sit virtuosus; cum possit esse a solo deo; virtute non concurrente. sed dicitur intrinsece bonus q̄ nō potest esse libere elicitus a voluntate quin sit bonus et virtuosus. et ista est propositio fundamentalis. Ockā; q̄ dabilis est aliquis actus intrinsece bonus qui voluntas non potest elicere quin agat virtuosē; et quin sit bene circumstantionatus. Ratio eius est. capio actū virtuosū. sic a. que ro vel a. est virtuosus intrinsece. vt extrinsece. Si intrinsece habebat propositū. Si extrinsece; ergo est virtuosus ab oīo actū propter illius assuetudinē. Jam quero iterum de illo; vel est virtuosus intrinsece; vel extrinsece. Si extrinsece; ergo propositus. Si extrinsece ab alio; ergo erit propositus in infinitū in actibus virtuosis; vel tandem venient ad vnum extrinsece bonum; quod erat probandū. z nullū aliud motū habet; q̄ certum est q̄ est aliquis actus virtuosus sed eius motum nō est multū apprensens; neq̄ forte z cōsequēter ponit talem propositiōē q̄ cuiuslibet actus intrinsece boni omnes circumstantie sunt partialia obiecta; q̄ alias sequeretur q̄ nullus actus esset intrinsece z necessarius virtuosus; sed solum contingenter; cuius oppositum patet probatum est. Antecedē patet; q̄ si sibi deficeret aliqua circumstantia; deficeret obiectum; et per consequens deficeret actus. nā vt dicit Dio. conformiter ad Aristotele bonum est ex integra causa; ergo requirit omnes circumstantias pro obiecto. z si deficeret vna variaretur obiectū; et per consequens non esset idem actus. ¶ Secūdo p̄tē ipse Ockā q̄ actus intrinsece bonus habet ad omnes circumstantias p̄ obiecto; z maxime de prudentia; q̄ si nō sequeretur q̄ aliquis actus de nō bono efficeretur bonus; et de nō meritozioso meritoziosus; per positionē aliquis actus mere naturalis q̄ nullo mō esset in potestate haberi; actus immo pure naturalis respectu illius. q̄ sic patet; q̄ quicūq̄ actus respectu quocūq̄ obiecti aliorum adiecta ratione voluntas potest elicere; pot line ea elicere cum sola apprehensione illorū obiectorū; vt sit fortis habens voluntatem bandi elemosinā propter deum; causatam ex simplicitate apprehensionibus; et non ex dicamine prudentialis; tunc illa non est bona moraliter; propter defectū prudentie; et potest aduenire prudentia mere naturaliter causata; p̄tē p̄ causas necessitates intellectū; q̄ illa propositio p̄tē naturalis potest deduci ex aliquibus euidētibus necessitatibus intellectū. z si adueniat illud dicamen prudentie; talis volitio erit moraliter bona que p̄tē nō erit bona nisi aduentū illius dicaminis; ergo illa volitio de nō bono efficitur bona p̄ aliqd q̄ est mere naturale. s. per solā coexistētā prudentie. Rursus; si circumstantie nō cōtinent obiecta p̄tē

Propositio
fundamentalis.

Propositio
secunda.

Bonum est
ex integra
causa.

Actus intrinsece bonus
habet omnes
circumstantias p̄
obiecto.

tialis act⁹ ergo esset possibile illas suscipere ipso actu remanente: tunc talis actus non esset bonus quia delectaretur circūstātie. Difficultas apud Ockā. quā tractat eū Andreas in fine primi. habeo istud dictamē prudentiā solum subueniendū est pauperi ppter deum. et nō habeo reflectionē super illud dictamē. vtz q^d dictatū a recta ratione et elicto solū volitionē cōformē illi dictamini q^d volitio nō est reflexa sup dictamē ita q^d non hz illū p^o obiecto: an tunc sit bona? Et pbat q^d sic q^d habet oīs circūstātijs requisitas. ad bonū actum: q^d est ad operi te scienter elicitā et ppter hoc. igitur. Diceret Ockā q^d nō est act⁹ bonus sed hoc est valde durū. Ideo dico q^d actus dicit⁹ intrinsece bonus dupliciter. Uno modo q^d non est bonus bonitate alterius act⁹ a quo imperatur sed bonitate sibi propria: sic ille actus est intrinsece bonus: sicut fontes diceret alb⁹ albedine sibi intrinseca. i. ppria. et nō per albedinē alieri. ¶ Alio modo dicit⁹ intrinsece bonus (vt dicit Ockā) q^d non potest esse a voluntate libere quin sit bonus et bene circūstantionat⁹: et tūc secundū eum talis non esset intrinsece bonus: q^d sublatō dictamine prudentiali: amplius non esset bon⁹. ¶ Itē si dictamē prudentiale nō est partiāle obiectus actus intrinsece boni: potest et concedere q^d aliquis actus q^d non est bonus efficietur bonus ppter aduētū alicui⁹ quod non est in mea pte sed necessariō naturaliter aduenit: vt pty de dictamine prudentiali q^d aduenit naturaliter et euidenter. Dico. q^d Ockā habet hoc concedere in actibus indiff⁹ remissio: imo etiā in actib⁹ malis: vt patet de isto actu q^d nullo nō subuenit. Platō quē inuincibiliter credo non indigere. talis volitio nō ē mala. cōmunitur: tēpore cōtinuatōnis causat in me naturaliter necessariō et euidenter iudicū q^d iudico q^d subleuētū est Platō: q^d cognosco euidenter necessitatē Platōnis tunc actus non malus per aduenitū alicui⁹ pure naturalis efficietur mal⁹. et hoc habet et cōcedere Ockā cōfomiter ad dicta sua. similiter q^d aliq^s actus mal⁹ p^o aliquod pure naturale aduenit efficietur peior vlt⁹ sit ibi in peiorē p^o aliqd quod nō est in pte habētis illū actū. ubi grātia volo carnaliter cognoscere bertam: nō est in potestate mea quin berta nubat vno. continuo volitiones p^o hozā in cuius prima parte berta est soluta. in secūda vero parte nupsit. talis volitio efficietur peior p^o aliqd quod nō est in mea pte q^d trāsit de simplici fornicatione in adulteriū. ¶ Argumenta nō vidēt cōcludere cōtra Ockā: q^d nullus purū naturale est causa sufficientis motōis malitiae vel ad mutādū de non bono in bonum sed causa efficiēs est libera cōtinuatō actus et aduēt⁹

Act⁹ dicit⁹ intrinsece bonus dupliciter.

Aliquis act⁹ mal⁹ p^o aduētū alicui⁹ pure naturalis efficietur peior.

Adūditō.

alicitus naturalis. ¶ Dices. Vt ergo aliq^s vent laudandus vel vituperandus. Dico q^d in talibus nullus est laudandus vel vituperandus q^d sic dicat. sed q^d adueniente illo dictamine libere continetur. Multi alij doctores vt Scot⁹ dicunt q^d non requiritur ad actum intrinsece bonum q^d habeat omnes circūstantias pto obiecto saltem de prudentiā ita q^d non requiritur q^d sit partiāle obiectū. Et tūc videtur multū q^d non possit bñ moraliter agere nisi reflexa et supra tale dictamē prudentiale. Cerrā est q^d simplices nec regulatiter docti reflectunt se sed solū cōsiderant hoc esse agendū vel non agendū. Vñ intellectu dicatē q^d de⁹ est super oīa diligendū absq^{ue} quacūq^{ue} reflexiōe absurdū est dicere q^d volitio cōfomiter illi dictamini elicitā non sit bona. Itē sequeret q^d null⁹ possit bene frui deo p^o actū bonū q^d simul vteretur aliq^{ue} creato. Patet fontes non pōt habere actū volūtatis qui habeat actū q^d fertur in pudētā: Apud opinioē Ockā v^o ille act⁹ q^d fert⁹ in pudētā est vsus vel fructio Si pūmū ergo propositū. si scēb⁹ q^d non est act⁹ bon⁹ sed mal⁹ q^d fructio creature. Et sic opus illud frateri q^d nulla est fructio bona qui simul sit vsus aut q^d illa fructio sit vsus. Sed hoc videtur absurdū cū multi mereant circa deū qui nō cogitat de creatura. Itē manēt actus eodē habente oīs circūstantias p^o obiecto pōt illud dictamē prudentiale falsificari. verbi grā continua a ista volitioē elicitā cōfomiter hūc dicta mini hōi subueniendū est plato ni pauperi ppter deū et q^d dictatū per rectā rōnē possib⁹ le est q^d plato efficiatur diues me ignotāre vincibil⁹. tunc illū iudicij p^otinuatū est erroneum quo facto illa volitio cōtinuatā cōfomiter illi dicta mini trāsibit de bonitate in malitiam. Dices q^d non erit eadē volitio. ¶ Cōtra Danet Regula.

eadē in gte entitatis. quod sic patet. Quidā manēt cause q^d nate sit pducere aliq^{ue} effectū poterit cōseruare illū eundē effectū. sed manēt eadē cause. igit⁹ manebit idem effectus. pura eadem volitio que tunc erit mala ergo non erat intrinsece bona. Solutio p^otinuatō est q^d nō pōt manere eadem volitio q^d requiritur specialis concursus dei qui nō adest q^d rale iudicium est erroneū cū deus nō amplius auxiliatur specialiter neq^{ue} specialiter cōcurrat ad iudicij erroneū. Si ista solutio non valet apud Ockā qui non ponit auxiliū speciale. Item dato q^d ille actus bon⁹ corūp⁹atur in postmū ego elicere tunc volitionē nō cōfomitem discramini quādo est erroneū volitio nulla causa remouebit⁹ et erit eundē speciei est pūmo. p^opterea potest deus prohibere illū actū quo facto possum adhuc pūmū re illi hanc prohibitionē. et sic esset iam malus igitur nō erat intrinsece bonus. et hoc est fortissimū argumentū contra Begos

rium ponentē auxiliū speciale requiri ad bene agēdum. Et dicitur videt̄ ut actus sit intrinsece bonus non requirit̄ de necessitate q̄ habeat̄ pudentiā. p̄ partiali obiecto vel actum sibi coexistētem qui habeat̄ pudentiā. p̄ obiecto si cut videtur̄ pretendere. Et eadem sed sufficit q̄ sit pudentia assilēt̄ et nō sequitur pudentia et scilicet a partiali illius voluntatis conformiter elicit̄ ergo est obiectum partiale.

Noticia est causa partialia voluntatis.

Nam noticia est cā partialis voluntatis et tñ est obiectum partiale. Sed p̄ ampliori declaratione huius materie dico duo tenēdo q̄cepta sunt. Id est p̄tabilita primi est q̄ actus diffinitus dictamini recto dicit̄ de oibus circūstantiis vel fertur in materiam intrinsece et de se bona vel contingēt̄ hoc est in casu bonam et casu malam. tunc dico q̄ si talis actus feratur in materiam simpliciter bonā elicit̄ p̄conformiter dictamini recto dicit̄ de omnib⁹ circūstantiis et habet illud dictamē p̄ obiecto est intrinsece bonus q̄ illud dictamē est necessariū et habet illud p̄ obiecto. ergo volitio illi conformis erit necessariū et intrinsece bona ut istud dictamē iuste agēdus est propter deum est scilicetabile et necessariū et sic act⁹ et cōformis et habens illud p̄ obiecto est intrinsece bon⁹. Videt̄ fallium sūdāmentū q̄ aliqua materia sit de se bona immo ipse deus met est prohibitus pro aliquo tempore respectu nostri aliaa nunq̄ teneremur dormire. Si quero vtrū ista. p̄positio sit necessaria iuste agēdum est pro tpe et loco. Et videt̄ mihi q̄ nullum dictamē affirmatiuum est necessariū nisi forte sit p̄dicationem ut tale dictamē diligendū est deus si tenet diligere. sed de quid sit de necessitate dictaminis quilibet actus conformis tali dictamini pot̄ esse malus sed nō oīno erit conformis p̄ tūc. Sed si sit dictamen contingēt̄ verum puta circa materiam cōtingēt̄ bonam act⁹ et cōformis et habet p̄ obiecto non est intrinsece sed contingēt̄ bonus et subueniendū est hui⁹ homini. ista materia nō est intrinsece bona. Quāuis enim illud dictamē sit verū nunc nihil minus est contingēt̄ verū ergo volitio cōformis illi est contingēt̄ bona quā dmodus dictamē contingēt̄ est verū t̄o q̄ volitio illi cōformis cōtingēt̄ est bona. Tūc ponit̄ tres p̄positiones. ¶ Prima: Oīs act⁹ cōformis dictamini necessariū et recto et habens illud p̄ obiecto est necessariū et intrinsece bon⁹. ¶ Secūda: Nullus actus cōformis dictamini contingēt̄ est intrinsece bon⁹ vel malus. ¶ Tertia: Oīs actus cōformis dictamini necessariū malus et t̄o actus intrinsece et necessariū malus. De castro dicit q̄ sece bonus nullus est actus intrinsece bonus q̄ null⁹ est actus q̄m pot̄

Adiūto.

Prima propositio.
Secunda propositio.
Tertia propositio.
Nullus est actus intrinsece bonus nisi cōtinuati cōtra dictamē erroneū. et illa opinio est multū probabilia pot̄ tamē de fari q̄ solū dilectio dei super oīs

am de cast.

actus intrinsece bon⁹ tenēdo q̄ deus nō pot̄ prohibere suā dilectionem. sed difficiliter est tenēdo opinionem de castro q̄ nullus est actus intrinsece bonus p̄pter phibitio nē supueniēt̄ de actu cōformi dictamini necessariū. Nam apud eum sunt aliqua dictamina pudentiaa p̄tingēt̄ia ut dāda est elemosyna. pauperi p̄pter deum illud est contingēt̄: q̄ deus pot̄ prohibere ne deus elemosyna pauperi propter deum immo precipere q̄ occidat̄ pauper. ergo pot̄ prohibere ne deus sit elemosyna. Alia sunt dictamina necessaria scilicet negatiua: ut istud nō est dei p̄cepto contrauentū illud est necessariū: q̄ illud est impossibile est p̄cepto dei cōtrauentū. Similiter apud est istud est necessariū: nō est occidēdus innocēs auctoritate p̄p̄a: q̄ illud est impossibile: est occidēdus innocēs auctoritate p̄p̄a. tūc sic: si hoc est necessariū nō dei p̄cepto hui⁹ modū dū nolitio illi cōformis est necessariū bona: q̄ bene sequitur: est dictamini vero cōformis: q̄ est bona. Sit bene sequitur: est dictamini necessariū cōformis: ergo intrinsece bona: ut ista nolitio nollo contrauentū p̄cepto dei: q̄ ratio dicit̄ et non pot̄ esse illud dictamen non est hui⁹ modū p̄cepto dei: q̄ ratio dicit̄: quin sit verū. Igit̄ Quāsi ad hoc nego q̄ illa nolitio que est p̄formis dictamini vero et necessariū sit necessariū et intrinsece bona. et p̄ isto suppono q̄ dupliciter intelligitur q̄ aliqui se cōformet̄ alicui dictamini. primo q̄ se conformet̄ dictamini immediate et p̄mo. et secundo se cōformare nihil aliud est q̄ facere ut esse sicut p̄ dictamē dicitur nō esse faciendū: vel facere nō ita esse sicut p̄ dictamē dicit̄ nō esse faciendū: ut se conformare hui⁹ dictamini dāda est elemosyna: est facere q̄ elemosyna dei similiter se cōformare hui⁹ dictamini nō est deus odiendū: nō est amare deus nō odire deum. Jam dico q̄ omnino illius actus nunq̄ pot̄ esse mala: q̄ si non pot̄ est p̄cepti odium deus nō pot̄ illa omnino esse mala. Alio modo actus pot̄ esse cōformis dictamini: q̄ agē vult vel nult q̄ dicit̄ nō esse faciendū: q̄ p̄p̄a. sicut dicit̄ nō esse cōtrauentū illi p̄cepto dei: tūc q̄ null⁹ act⁹ elicit̄ contra p̄ceptū dei se conformat primo modo: si q̄ nult taliter facere quilibet dicit̄ nō esse faciendū: q̄ cōformatur secundo modo. sic dico q̄ ille act⁹ cōformis sebo modo nō est necessariū bon⁹: q̄ pot̄ esse diffinita alicui alteri iudicio recto. nā iste vult simul stant in hui⁹ modo est hui⁹ p̄cepto dei: nō est eliciendū illud nolle q̄ nollo hui⁹ p̄cepto dei. q̄ pot̄ de⁹ phibere nō est eliciendū nolle: q̄ postio illud nolle est aliquo modo cōforme p̄ dictamini. hoc tñ nō sufficit ad bonitatem act⁹: q̄ requirit̄ p̄formitas ad dictamē verū: et q̄ non sit diffinita alicui dictamini sebo sed non obstat cōformitate act⁹: q̄ nollo hui⁹

Duplicia sunt dictamina partialia.

Dupliciter alio pot̄ se cōformare vel alicui dictamini.

ius beneficij de quo habet ignorantia, vicibilis est, aggravat peccatū. Patet, ignorantia alicuius circumstantie agentis malitia peccati si fuerit vincibilis, non excusat a tota malitia, p veniente et illa circumstantia: sicut ab una parte excuset si fuerit crassa vel supina, ergo si beneficij habeat aggravare et habeat ignorantia vincibilis, non auferit tota gratia, p venientia ratione illius beneficij. **Quarta** propositio. Beneficij cum non aggravat peccatū scdm eandē, proportionē scdm quā dicitur maius altero; hoc est inter beneficia quorum unū est maius alio, non aggravatur per se scdm eandē proportionē fin quā est maius. **pt**: quod si legitur quod beneficij gratie in infinitū potest aggravare peccatū, hoc beneficij diuinitarū, consequens est falsum, ergo et antecedens patet in consequentiā. capio fortis in gratia et ratione diuinitarū, sed non in gratia, ambo fornicatur simpli fornicatione, beneficij collati fortis scdm gratia in infinitū excedit beneficij diuinitarū, immo cū gratia sit diuinitabilis in infinita parte, minima pars gratie si esset diuinitabilis in infinitū excederet beneficij diuinitarū. Ideo illud beneficij gratie quod est maius, non aggravat in eadē proportionē in qua est maius, cū sit in infinitū maius, hoc beneficij diuinitarū, immo quibet pars est simpliciter et in se maior, hoc est beneficij diuinitarū, habet ergo resolutione quod beneficij ex parte agentis aggravat peccatum. Secundo si de tali habeat ignorantia inuincibilis, non aggravat. Tertio si vincibilis aggravat. Quarto non aggravat in eadē proportionē fin quā maius est. **Quæritur** modo in qua proportionē aggravat. Respondet in onachus quod aggravantia illius est attendenda penes obligationē maiorē vel minorem, quā adde obligatioe vult deus illi esse magis vel minus obligatus, hoc virtualiter dicit Aristoteles. vt quod deus collat fortis aliquid beneficij, magis peccat in ea, proportioe in qua deus vult esse magis obligari, hoc est, ideo circumstantia penes onem auget maliciā actus. **¶** Alio ceteris paribus similes peccati committuntur a forte fideli et a platione infideli sit similia grauitas in vno sicut in altero, et pono cetera paria et cepto quod vnus est fidelis alius vero non. Dicitur quod fidelis grauius peccat, quod esse fidelem est vnū beneficij a deo collati. Contra, sequitur quod infidelitas erit circumstantia diminuentis et quod de infidelitate reportaretur comodus. Respondet Aristoteles, quod ista consequentia nihil valet, iste minus peccat, ergo in isto est aliqua circumstantia diminuentis, sed oppositum sic arguere. Infidelis minus peccat, ergo aliquid diminuit in isto peccato, vel aliquid in alio augmentat peccatum. **¶** Quæritur Aristoteles, vtrum aliquid theologus existens in tali magis peccet quam verula que cadit a charitate, alio circumstantis paribus. Videtur sic per Gregorium. Vbi est magis

Quarta p
possio.

Resolutio.

Bona diffi-
cultas.

Fidelis eod-
dem gene-
re peccat gra-
uius peccat
quam infidelis.
An theolo-
gus plius pec-
cet quam veru-
la simpliciter.

ius bonum scientie ubi transgressio maior subiacet culpe et in euāgelio. Seruus scies volūtas est dñi et non factus plagis vapulabit multus. **¶** In oppositū arguit. hec verula in magis leditur, cū amittat charitatē, et ille non, et non ledit magis si quia peccat, igitur. **¶** Item fortiora habet arma ad se defendendum scilicet charitatem igitur magis est impudendum si succumbat. **¶** Dicitur quod re vera theologus magis peccat quia scientia est per quam in maxime possimus nos mutare, et verula non habet talem habitamentum vtendi illa arma. scilicet gratia. licet autem nulla circumstantia ista aggravet peccatum sicut scientia, tamē episcopus minus sciens magis peccat quam simplex theologus, quia ignorantia eius parum aut nihil dimittit de peccato, quoniam tamen utitur scire nouum et verus testamentum. Dignitas a uter multum aggravat. **¶** Alia difficultas. Si beneficij quod se tenet ex parte circumstantie persone, aggravaret, sequere se quod predestinatio aggravaret peccatum, vt fortes predestinatus eodē genere peccati peccans sicut platon non predestinatus, ceteris omnibus alijs paribus, grauius peccaret. Patet inter omnia beneficia que conferunt a deo, beneficium predestinationis est maximum, sed quod peccatum falsum patet, quia tūc ista cōditio esset possibilis, fortes peccat a gradu grauitatis peccati gratia exempli simpliciter fornicatione vt vnus, et tamen nunquid possibile quod non peccatuit tanta grauitate peccati, non capio forte qui foueunt et tale peccatū sit graue vt feris, quod predestinatus est graue vt octo, ista propositio iūc est vera, fortes peccatuit a gradu vt octo, et tūc est possibile quod non peccatuit a gradu vt octo. Patet, est nunc possibile quod non fuit predestinatus, ergo illa grauitas et. Nego sequela, propter duo. Primum, predestinatio nihil est in peccatore, sed dicit beneficij solum futurum, futuram gratiā et gloriā et voluntate efficacē in deo illa tuo conferendā. Ideo cum predestinatio nihil dicat in peccatore, dico quod predestinatio nunquam aggravat peccatum. Secundo quod de predestinatione habetur ignorantia inuincibilis, quia nullus potest esse certus quod sit predestinatus nisi per reuelationem, et beneficium de quo habetur ignorantia inuincibilis, non aggravat peccatum, vt dictū est, igitur. Sed pone quod fortis habeat ex reuelatione quod est predestinatus, an tunc aggravat suū peccatū propter predestinationem, hoc est an grauius peccet eodem genere peccati sicut ceteris omnibus alijs paribus, sic ille qui non habet ex reuelatione quod sit predestinatus. Dicitur quod sic in casu isto, et hec dicta sufficiunt de prima circumstantia in particula. **¶**

De circumstantiis obiecti.

Capitulum octauum.

c liij

Inter omnia
beneficia a deo
collata benefi-
cium predesti-
nationis est
maximū.

Circumstantie
obiecti et fi-
nis sunt pec-
cipue.

Equitur modo videre de circumstantia mate-
rie siue obiecti hoc est circa quod actus volunta-
tis fertur. vbi vt dicit sanctus Thomas. Præci-
pue circumstantie attendende sunt circumstan-
tia obiecti et circumstantia finis. Ad est quod pe-
nea diuersitates specificæ obiecti variat dis-
tinctio specificæ virtutis viti. Similiter pe-
nea diuersitates specificæ finis variat species actus si non
nature saltem moris et nature quæ finis est paritate obiecti
tæ. Sed alie circumstantie a circumstantia obiecti et finis aliqui
variât speciem moris aliqui non. id est siue. Obiecti et fi-
nis precipue sunt in ceteris. Occasione huius difficultatis tri-
ta quæstio quæritur. Utrum magnitudo seu pluralitas seu perfectio
obiecti auget malitiam actus mali hoc est si sint duo actus
quorum vnus fertur precise super vnus obiectum aliter super plura vel vnus
super obiectum minus perfectum aliter super perfectum an semper secundum
actus sit grauior quæ primus et hoc ceteris omnibus alio paribus
sua cuius equali intentione et conatu et. vt fortes vult occide-
re vnus hominem plato duos eadem voluntate an volitio plato
nis sit peior. sicut fortes vult furari paruum quod est plato mag-
num quod an plato plus peccat. Arguitur quod non. plato qui plus
furatur habet maius incitamentum ad furandum quæ fortes ergo
minus peccat. tenet consequentia. Dicit Augustinus et recte ma-
gister in quarto plus peccat qui fornicat cum turpi quæ cum
pulchra quæ huius minus allectiuus. Secundo sequitur quod possit dari
actus infinite malitie vel grauitatis. Et sic si velle occide-
re duos sit grauius peccatum quam velle occidere vnus ergo velle
occidere infinitos est infinite malitie. Idem argumentum con-
tra est et ad probandum quod peccatum in deo est infinite malitie cum
ipsum in peccatum sit aliquid male malitie et in altero meliorem consi-
missum maioris malitie quam deum quod est infinite bonitatis
erit infinite malitie. Occasione huius quæritur monachus capien-
do duos de quorum vno habeo pbabilitatem morales quod est in
peccato de altero vero quod est in gratia. si quis habeat duas
volitiones formaliter executiuas quibus vult occidere fortis
in peccato scilicet pbabilitate morali et plateone in gratia quæ illas
est grauior et arguitur quod sit illa quæ vult occidere fortis
scilicet esse in peccato mortali quia est causa illius damnatio-
nis eterne. In oppositum arguitur plato est spina dignior
quæ fortes cui sit in gratia ergo iniuria est grauior. Secundo
queritur. Sit ita quod vitiosus sit in extrema necessitate et
non possit succurrere nisi alteri suo. si succurrat plati
sum cum damnationis alterius. si fortis poterit penitere et alter
mori etiam corporaliter et non eternaliter. igitur. Quæritur ad
primum cum queratur an circumstantia obiecti aggrauat
dico quod sic vt de vult plus furari. ceteris paribus plus peccat

Secunda quæ-
stio.

Solutio quæ-
stionis pri-
me.

quæ ille qui vult furari minus. Ad argumentum qui furatur plus
vult fornicat cum pulchra habet maius allectiuus. conceditur.
ergo ille qui vult fornicari cum turpi plus peccat. verum est. quod
ille qui vult furari plus minus peccat. nego consequentia. et
non est quod quis allicui sit circumstantia diuinitus est tunc altera
magis aggrauata in obiecto. si significatio. si fornicat ter-
tius obiectum alius paribus preterquam quod vna est pulchra alia tur-
pis minus peccat qui fornicat cum pulchra quod non est nisi circū-
stantia allicui sed in casu de furto est vnus alius in obiecto
quod magis aggrauat illud allicui diuinitus. Ad aliud
de volitione occidendi non est quæstio. et ad probationes
volitio occidendi vnus est peior. volitione occidendi vnus pe-
do et volitio occidendi quattuor quæ rea. et sic in infinitum nego
consequentia quod non opus quod situr infinita quorum scdm excedit
primum in aliqua. proportione et tertium scdm et sic in infinitum quod
volitio eadem scdm sup. mille excedat et. sed si sint infinita quorum
scdm excedat primum in aliqua. proportione et in tertia proportio-
ne quartum excedit scdm et. si esset aliquod excedens quod
bet illorum esset infinitum sed in proportio huius scdm excedit pri-
mum tam non excedit in infinitum et huius duplex vna circumstan-
tia ceteris non duplatur. nec sufficit quod vna aggrauans duple-
tur sed requiritur quod omnes aggrauans duplentur. Ideo
in alia se habet super primam non augetur in duo plus. quod propter
volitio occidendi duos non est in duplo peior quæ in duplo occi-
dendi vnus nec volitio occidendi quattuor est in duplo peior
volitione occidendi duos. Contra. ad minus habetur quod vo-
litio occidendi duos est plus aliqua latitudines malitie peior
volitio occidendi vnus ergo volitio occidendi quattuor duos
pluribus in malitia respectu volitio occidendi duos. est enim
quæ non sit peior in duplo volitione occidendi duos est enim
dupla volitio occidendi vnus. Si volitio occidendi duos est
peior quod plus latitudines malitie. et propter duplex obiectum.
volitio occidendi quatuor erit peior quod plus latitudines malit-
tie. et ita in infinitum. et non est deus propositio. nego quod vol-
tio occidendi duos distincti quod ferit in duos hoies quæ volitio
occidendi mille. et penes hoc quod est distinctio ferri atten-
ditur et ita grauitas peccati et ideo quæ plus duplex circumstan-
tia obiecti non plus quod malitia duplatur. Cuiusmodi ista conse-
quentia sit bona hic actus in infinitum augetur in malitiam
ex parte vnus circumstantie ergo est infinite malitia pa-
ret hoc circumstantia fortis est in infinitum mala. igitur co-
tus actus. Quæritur ad aliud de bono et malo antequam
libenter bono derelictio malo. dico monachus quod occisio
mali est peior quod occisio boni quod non solum est causa mortis cor-
poralis sed etiam damnationis. qui autem occidit bonum non est
causa nisi mortis corporalis. Eodem modo dicit ad scdm quod

hec replica
est appar-
tum.

Additio.

Solutio se-
cunde quæ-
stionis.

potius teneo subuenire malo q̄ bono q̄ subueniēdo ma-
lo si causa salutaria ē et temporis. et ratio nō subueniēdo
bono: sit vna circumstantia que aggrauat. s. bonitas: est tamē
alia circumstantia in alio. s. dānatio: que magis aggrauat q̄
circumstantia boni. sed vbi nō habereim pbabilitatem mor-
talem q̄ esset in peccato debereim scitius subuenire bono,
z sic de circumstantia obiecti sufficit. ¶ De locutione monachi
nō placet: q̄ alias nuncq̄ liceret repellere vni vii quādo
constat de iniusto aggressi impetione. ¶ p̄p̄terea ego non
sum causa nisi per accidens: q̄ est de per se in sua potestate
te non damnari: z non in mea.)

Aditio.

De circumstantia temporis. Cap. ix.
Sendum est nunc de circumstantia temporis:
Ideo queritur primo an ratio illius augeat
bonitas vel malitia actus. Dat exēplum
Alesiodotensis libr. secundo tract. xxviii. q.
iij. de fornicatione: vtrū videlicet secunda for-
nicatio sit maius peccatum q̄ prima. Videt q̄

De circum-
stantia tē-
poris.

prima sit peior. p̄ prima est perdit hō castitatis: et si virgo:
virginitatem: et non per secundam. igitur. Secundo: elici-
tioe p̄mū actum fornicationis habet plura adiutoria ad
resistendum: vel saltem minora incurtiosa ad actum for-
nicationis: ergo secunda erit minus mala: semper intelli-
gendo cetera alia paria. antecedens patet: ex prima per-
dit gratiam que adiuuabat illi zc. ¶ In oppositū arguitur.
Comuniter dicunt doctores q̄ peccatum consuetudini-
nis est gravissimū immo q̄ veniale ex genere: per consue-
tudinē efficitur mortale. q̄ act⁹ sc̄o tertio quarto elicit⁹
est peior q̄ p̄mo elicit⁹. Dicit Alesiodo. q̄ ceteris alia pa-
rib⁹ act⁹ p̄mo elicit⁹ est peior regulariter q̄ act⁹ sc̄o bo-
citi⁹. p̄ plura rōnes ad oppositū factas. ¶ Notanter si ce-
tera sint paria: q̄ si maior desiderio vel alio mō ferretur
in obiectum in secunda volūtioe q̄ in prima: sc̄da est peior: v-
t si decima ebrietate fortes p̄poneret amorem vini: amou-
bet illa eā tepo. sed si eodē modo ferat in vni ceteris pa-
rib⁹: preter hoc q̄ inebriatur decimo decima est minus
mala. Item si in decima haberet ignorantia: vincē-
nū est inebriantius: z in prima habereit ignorantia: vincē-
bilem tamen: vel si in decima ignorantia esset magis vin-
cibilis q̄ in prima: decima tunc esset maius peccatum. In quā
quo sequitur q̄ nunq̄ peccatum veniale ex genere: p̄ quā
cunq̄ consuetudinē efficitur mortale: nisi varietur aliqua
altera circumstantia consuetudinis: quia tunc erit semper
minus. Sed quādo dicit doctores q̄ efficitur veniale ma-
le per consuetudinē sic intelligitur q̄ per consuetudinē
ita frequēter accidit: q̄ augeat contempt⁹ v̄ libido. v̄ p̄

Solutio q̄
stitione.

Quomodo
intelligitur
q̄ veniale ex
genere: p̄ mor-
tale p̄ consue-
tudinē.

consuetudinē mēriti dī iocose vel officiose. p̄pter salutē al-
terius: p̄t q̄ tāta libidine ferri in mendaciu iocofum vel
officofum: q̄ si esset cōtra p̄ceptū nichilominus velleit mē-
tiri: sed hoc posteo q̄ sit pure iocofum vel officofum nunq̄
efficitur mortale. Cōtra peccatū cōiue tudinis est grauiſſi-
mū. Dico q̄ sic intelligit⁹ q̄ peccator qui peccat ex cōiue-
tudine est in peiori statu q̄ ille qui non peccat ex consuetudi-
ne: quia illud peccatum accumulaf supra p̄cedētia peccā
z qm̄ p̄pter maiorē infirmitatē z cecitate citi⁹ cadit in pec-
catū desperationis z fluminationis. Sed q̄ peccatū cōiue-
tudinis p̄t dici grauiſſimū id est periculofissimū: q̄ difficilē
refragit ab illo peccato. ¶ Alia questio. vtrū actus q̄ per
maius tēp̄ cōtinuat sit peior q̄ cōtinuatē p̄ minus ceteris
alio paribus. Stimuliter vtrū ex sola cōtinuatione sit
peius incrementū suscipiat in bonitate. Dicit q̄ duplex est
sensu huius: vnus vtrū sit augeat bonitas actus et cō-
tinuatione tēpore. puta q̄ sit melior in secūda parte tem-
poris q̄ in prima z in tertia q̄ in secūda zc. Secūdo: ten-
sio. vtrū ex tali cōtinuatione illa augeat bonitas nō actus
in se: sed ipsius cōtinuatione. puta q̄ efficia melior et ma-
toris meriti in secūda pte tēpore illius cōtinuationis q̄
in prima. Quāto ad primū sensum soluta est questio p̄-
ius. puta cum diceret q̄ in secūda medietate hoie illa voli-
tio fornicādi nō erat peior q̄ in prima dimidiatae. patet:
in secūda dimidiatae nō est peior q̄ esset ipsamet si tunc
puta in illa secūda dimidiatae eliceret de nouo. h̄ sic est
q̄ si tunc eliceret de nouo non esset peior q̄ illa que elicit⁹
in prima dimidiatae. immo minus mala. immo Alesiodo.
habet de necessitate dicere q̄ sit minus mala. quia habet
maius incitratum et maius inclinatiois ad illā q̄ ad pri-
mam quia habet habetū genitū et cōtinuatione p̄mū di-
midiatiois. ergo in secūda dimidiatae est potius minus
mala q̄ peior. ¶ In secūdo vero sensu vtrū ex tali cōtin-
uatione cōtinuat⁹ efficia melior vel maioris meriti si act⁹
sit bonus vel maioris demeriti si act⁹ sit malus.

Quomodo
peccatū cō-
suetudinis
dicitur gra-
uissimū.

Difficultas

Solutio.

¶ Pro declaratione notandū est vni videri q̄ ponit gre-
gorius in sc̄o dist. iij. Duplex est cōtinuatio actus. Que
dam pure naturalis. Alia mere libera. Unde imaginatur
Grego. supposito q̄ nūc elicit⁹ actus libere ab ipsa voli-
tate. post hoc instans elicitiois est vni tēpus impercepti-
bile. q̄ sc̄o datur minimū visibile vel maximū q̄ nō ita
dat minimū tēpus vel maximū q̄ nō est perceptibile: et cō-
muniter assignat⁹ maximū q̄ nō est. In toto illo tēpore
talis actus ita necessario p̄tinuat q̄ nō est in p̄ste libera a
volūtatis cōtēte z libere cessare ab illo actu: h̄ forte calu-
siter vel supnaturaliter cessare potest: sed nō sc̄iter z libere

Duplex est
cōtinuatio
actus.

Alia est continuatio libera quādo voluntas se per tempus
 aliq̄s continuat q̄ cessare potest et elicere actū contra r̄ius
 vt cum continuat per illud r̄epus imperceptibile necessa-
 rio post illud p̄t cessare. hoc supposito dicit Sregor. 2. p̄
 r̄iq̄ post ipsum q̄ actor actus mali ex illa continuatione
 mere naturalis in qua sciens et libere ab illo actu cessare
 non potest non efficitur deterior: q̄ erat in primo instanti
 elicitiōis talis actus patet illa continuatio naturalis e-
 que naturaliter sequitur ad elicitionem sicut ad volitionē
 n̄ efficitur imperatiuū actus exterioris naturaliter sequi-
 tur act̄ exteriori: p̄pter illā causam actus exterioris ni-
 hil bonitatis aut malitie addit actui interiori. q̄ s̄r̄ ex libe-
 ra electione 2. naturāli continuatione que naturaliter sequi-
 tur illā liberā electionē n̄ efficit homo deterior. dicit vlt-
 tra Sregor. q̄ illa continuatio libera in qua cessare p̄t addit
 malitiā sup electionē. 2. homo efficitur deterior. patet t̄m
 obliq̄a h̄o n̄ continuare q̄ p̄t n̄ p̄tinuare actū. p̄hibitiū
 sicut obligat non elicere q̄ p̄ preceptū p̄hibet tam conti-
 nuatio q̄ elicitiō actus q̄ talis continuatio est in p̄tate il-
 lius. ergo sicut elicitiō addit demeritiū ita et illa libera cō-
 tinuatio sicut in libere continuata. Unde p̄supponit Sre-
 go. q̄ actus d̄n elicitur sic se habet q̄ d̄n vnus r̄epus post
 elicitiōē in quo necessaria continuat. s̄ hoc videt̄ difficile
 apud ip̄m. dicit enī d̄n. illi sc̄bi. q̄ volitio sicut est. p̄du-
 cibilis libere in instanti. ita est p̄ducibilis libere successiue
 hoc supposito sic potest libere remitti successiue 2. sit voli-
 tio q̄ incipiat libere remitti successiue. a. sic b̄n sequit̄. an
 cipit libere successiue remitti q̄ nunc ad huc t̄ora illa voli-
 tio et imediate post hoc n̄ erit tota 2. n̄ q̄ postea erit mi-
 nor et sic in infinitū. Si conceda q̄ n̄ sic sit tota 2. n̄ q̄ post
 ea erit tota. q̄ saluum est q̄ oportet de necessitate assigna-
 re t̄ps certum per q̄b̄ de necessitate erit tota. Si dicas q̄
 erit tota vel pars. Cōtra si est in mea p̄tate libere 2. succes-
 siue p̄tinuare 2. non remitto q̄ libere p̄tinuō. sic sic. ponā
 q̄ libere p̄tinuō in tāto gradu quo elicita fuit q̄ p̄ q̄b̄cumq̄
 t̄ps p̄tinuatiōis aliqd̄ mereor vel demereor de nouo. 2. hoc
 tenet Adā prima distinctione primi. 2. hec opinio videt̄ p̄
 habilior q̄ opinio Sre. 2. maior pars doctorū defensat istā
 hoc argumētū n̄ p̄didit cōtra Sregor. q̄ dicitur s̄m cum
 q̄ actus elicitus in instanti de necessitate p̄tinuatur sc̄m q̄b̄
 libet fuit per t̄ps. sed si producatur successiue potest etiam
 successiue corrumpi et non totum simul. ¶ Sed est questio
 loquendo consequenter ad Sregoriam an in instanti cō-
 tinuatione aliquid mereatur de nouo vt in instanti
 medio mereatur aliq̄ aliū gradū q̄ mereat̄ in instanti
 medietate hoc p̄nta an aliquo gradū meriti correspondēs

Additio.

at pro illo instanti medio: vt fortes in instanti elicitiō volitio-
 nem vt oco: continuet per horam non remittendo et ho-
 ra sit totum tempus in quo non potest remittere vsq̄ ad
 non gradum. vtum fortes per illā mereatur aliquem gra-
 dum p̄m̄ in instanti medio illius h̄o distinctum a gra-
 du p̄m̄i quez merebatur per medietatem h̄o. Si con-
 cedas ergo in qualibet instanti intrinseco tantū merebit̄
 2. est sine infinita instātia merebitur infinitū p̄m̄i. dicit
 Ockā q̄ in nullo instāti elicitiōis in q̄ merei certū gradū
 p̄m̄i merei aliqd̄ distinctū a merito t̄pōtis p̄cedēti. hoc
 est n̄ merei aliq̄ gradū totaliter correspondētē instā-
 ti illi intrinseco. Patet non est in potestate voluntatis q̄ p̄
 aliquo instanti contrumpatur certa pars illius volitionis
 q̄ non p̄t corrumpi nisi successiue q̄ restitue corruptioni
 talis est volitio est entitas naturalis appetūs naturaliter
 p̄manere 2. resistēs sue corruptioni. ergo talis corruptio
 heret cū resistētia: ergo n̄ p̄t fieri subito. id op̄ q̄ succes-
 siue in aliquo certo t̄pe. Tūc sic. Nō est in p̄tate voluntatis
 q̄ vna certa pars corrūp̄t̄ p̄ instāti cōtinuatiōis. ergo p̄ in-
 stāti p̄tinuatiōis nihil de nouo merebit̄ totaliter sed in q̄
 libet instāti erit sibi mai⁹ p̄m̄i q̄ p̄m̄i. et quodlibet instāti
 sequēs ē cōtinuatiū t̄pōtis in quo t̄pōte poterat corrū-
 pere vnam certam partē. ideo in illo tempore merebatur
 aliquem gradum qui quidem gradus debetur in illo instā-
 ti terminante illud tempus. et in illo instanti est maioris
 meriti q̄ prius tamen in illo instanti nihil meretur de nouo.
 parti forma de demerito dicatur. Unde augetur meritum
 successiue quādam modum productur talis pars succes-
 siue. Productū volitio libere cōtinuatio in eodē gradu nō
 est totaliter libera sed partialiter quia in q̄cūq̄ t̄pe quā-
 tūcūq̄ paruo licet nō sit in p̄tate corrumpere est tamē in
 potestate remittere vsq̄ ad certum gradū. 2. q̄ nō remit-
 tur sed continuat ideo aliquantulum meretur p̄ illam cō-
 tinuationem vel demeretur per illā si illa volitio sit ma-
 la. Quādo cūq̄ voluntas libere p̄currit ad aliq̄ actū
 potest etiam libere non concurrere ad illū actū sic q̄ po-
 test suspendere totum tempus conatum et per consequēs h̄o
 aliquo instanti illius tempore velit nō conari totus act̄
 corrūp̄etur pro tunc. ¶ Difficultas contra vtrāq̄ opinio-
 nem. dicitur instāti q̄ volitio non potest alio modo corrū-
 pi in instanti vel subito. Contra capio volitionē d̄dāi ele-
 mosynā elicitiā in instanti 2. ex charitate talis volitio ē in-
 terior q̄ p̄t producere a solo conatu voluntatis sine charitate
 sic capio gradū q̄ quē est tenēsior 2. talis grad⁹ sit b̄. tunc
 b̄ nō necessario continuatur nec sc̄m se nec sc̄m quā-
 libet partem ei⁹ hoc est nec totaliter nec particularit. q̄

Meriti suc-
cessiue au-
getur.

Additio.

possibile est q̄ cum ista volitione dandi elemosynam facta
p̄iam successu elicere volitionem fornicandi/ sic q̄ nunc
nihil habeo illius/ z̄ immediate post hoc habeo aliquid/ hoc
est per vitium non esse sic. b. gr̄o n̄c est. z̄ n̄c̄ postea
aliquid esse erit. p̄ charitas post hoc non erit. ḡ augmen-
tum quod provenit rōne charitatis ultra constantem volun-
tatis nunq̄ post hoc erit: q̄ dependet a gratia non solum
quantū ad esse z̄ produci/ sed etiam quantum ad conservari.
ideo talis excessus. b. super volitionem que producit a co-
nata voluntatis non solum dependet in fieri a concursu
charitatis/ sed etiam in conservari. ḡ sublatā charitate aut
feratur ille excessus. Dico q̄ q̄d dictum est q̄ si aliqua volitio
n̄c̄ ē q̄ immediate post hoc erit finē vel aliquid est
z̄ q̄ non est in potestate voluntatis q̄ libere et sciens desistat
ab illa intelligitur q̄ nō est in potestate voluntatis q̄ immu-
diatē post hoc desistat ab illa tota volitione: sed bene ca-
sualiter v̄ supernaturaliter fieri p̄t. ḡ in casu/ talis ex-
cessus. b. super constantem voluntatis nunq̄ post hoc erit: s̄ hoc
non p̄venit ex libera cessatione: sed defectu charitatis: s̄
non sequitur propterea q̄ quādo voluntas libere s̄ actū
q̄ immediate post hoc cessat ab illo actu: s̄ q̄ cessat quātam
ad. b. est ex defectu charitatis: s̄ nō ē immediate ex libe-
ra continuatione voluntatis. ¶ Continuando materiam
etiam est ex opinione Ockam z̄ Richardi Clymēti contra
Greḡo continuans actū/ in quo cūq̄ tēpore/ quantumcumq̄
parvo continue sine ulla cōtinuatio sit naturalis/ vel libe-
ra/ meretur aliquid de nouo si sit act̄ bonus/ vel demere-
re de nouo si sit actus malus z̄ s̄ s̄nt: q̄ quia non possit
in illo parvo tēpore totaliter desistere/ potest tamē libere
remittere. ḡ si continet in tempore in gradu ita intēso
imputatur vel ad penam vel ad p̄mīū: vt elicitio actū libe-
re. pro instanti illius elicitio act̄ imputatur. sic si cōti-
nuo actum in eodem gradu per vnam horam: quā cūq̄
te hoc tēpore in gradu ita intēso/ est in mea potestate al-
tēpore remittere/ sicut ē in mea potestate libere p̄tinuare
eum in illa parte aliquantulum meret q̄ est in potestate vo-
luntatis pro illo tēpore ab aliqua parte act̄ desistere. s̄ si sit
actus malus z̄ non desistat/ est imputandus pro illa parte
quā desistere possum. Jam queritur vtrū p̄tinuatio tem-
poris t̄m̄i aggrauet i actum n̄c̄/ malū sicut in peiori: vt duo
sunt fortes z̄ plato: fortes elicit volitionē fornicandi/ plato
q̄ adulterā/ sicut in eodē instanti ceteris alius parv̄ p̄
peccat plato vt notum est. queritur tūc vtrū ratione cō-
tinuationis illius volitio nisi per horam/ eundē excessum
malitię auget volitio fornicandi/ sicut auget volitio adu-
terandi: vt puta qui elicit volitionē adulterandi/ ultra p̄

An contin-
uatio tempo-
ris tantum
aggrauet i
actum minus
malū sicut
in peiori.

nam debitam pro tali elicitioe demeret vni gradum vlti-
tra propter cōtinuationē vnius hōre. an etiam illi qui eli-
cit volitionē fornicandi cōtinuat per tantum tēpore: vltra
penam debitā elicitioi debeatur vnus gradus penę pro-
pter illam continuationē. Et arguitur q̄ sic quia est eadē
circūstantia. ergo equaliter aggrauat quātam est est se-
nisi superueniat aggrauatio ex alio. ergo tantū demeretur
continuas actum vnus malum/ sicut continuans graui-
us malum. Dicitur apud Ockam consequenter dicendo/ q̄
hoc contingere potest dupliciter. Vno modo q̄ sic elicitio
at peiorem/ solum quia erit maior conatu/ vel q̄ intēso
rem: vt vtrq̄ precise elicit volitionē fornicandi: sed vnus
vt quatuor: alius vero vt duo intēsam. et tūc quęcumq̄
pars signetur illius que est vt quatuor: intēsa/ si reperia-
tur in altera vt duo eque intēsa/le erit eque male. Alio
modo contingit q̄ eliciant vnus peior/ alter minus ma-
lū z̄ cum hoc vna pars vnus est peior ḡ pars alterius/ vt
vnus elicit volitionem fornicandi/ alter adulterandi. z̄ cer-
tum est q̄ vna volitio adulterandi est peior ḡ fornicandi
eque intēsa z̄ ex equali conatu ratione obiecti/ q̄ in ob-
iectū peius fertur. Tūc dico q̄ si volitio vna sit peior alia
in primo modo peioritas: sunt eque male. z̄ cōtinuatio iā
tum aggrauat vna sicut altera. patet per continuationes
tantum demeretur precise in tempore quantum demere-
tur eliciendo tantam volitionē quantum possit corrumpere
succesive: sed isti duo equali tēpore possunt equaliter cor-
rumpere de illis volitionibus precise: ergo continuatio tē-
poris in isto casu equaliter aggrauat. Secundo dico q̄ si
iste volitiones sic habeat q̄ vna sit peior in secundo mo-
do peioritas: ita q̄ equalis portio sui est peior equali po-
tione alterius/ tūc cōtinuatio vnus est peior ḡ alterius.
exēplum/ fortes habet volitionē adulterandi/ duo/ plato
fornicandi vt duo: vtrq̄ continuat vni diuina hōre. fortes
continuas volitionem adulterandi plus peccat ḡ plato
continuas in equali tempore volitionem fornicandi. nam
vbi vnus actus est peior alio ratione obiecti/ z̄ ignoratice
conat̄. cōtinuatio vnus plus aggrauat ḡ cōtinuatio al-
terius. ¶ Contra primā partem arguitur. Actus vt quatuor
plus resistit v̄ corruptioi ḡ actus vtrius: ergo p̄tinu-
atio paruo tēpore dato cōtinuatio talis actū plus de-
meretur cōtinuando actum vt duo ḡ actum vt quatuor.
sequela patet/ z̄ capio actiuitatem voluntatis vt octo: z̄ re-
sistētia act̄ vt quatuor/ sit vt quatuor/ z̄ resistētia actus
vt duo sit vt duo. sic si cōportio actiōis ad primā resistē-
tia est dupla/ z̄ in ordinē ad secundam est quadrupla: ergo
p̄tinuatio plus remouere de secundā. resistētia in equali tēpore

Additio.

quod de prima, et hoc argumentum est apparentissimum ratione cuius
 nihil videtur concedendum quod plus peccat continuans actum per
 duo ista quam continuans actum per quartum nisi dicatur quod
 licet fuerit agentia propter naturam rei non possit in eodem
 tempore plus de uno quam de alio contrarietate. Si si hoc sit verum
 sequeret quod voluntas esset infinite actum tantum non cito potest
 contrarietate actus per duo quam hoc est falsum. ¶ Alio
 questione. Si fortes eliceret voluntatem forticandam in instanti
 per quartum quod de necessitate continuat per tempus sequitur
 esset necessario extra statum salutis pro tempore illius voluntatis
 tionis. Patet. et pono quod non potest vivere nisi per dimidiam ho-
 ram et quod habeat hanc voluntatem volo peccasse quod de necessitate
 continetur per illam dimidiam horam sine speciali miraculo
 non potest salvari quod per illam non potest habere displicentiam
 scilicet voluntatem que necessario requiritur ad penitentiam. Dices potest habere displicentiam quod elicitur
 prius non potest habere displicentiam quod continetur quod tunc
 ininitus vellet. Contra habendo istam voluntatem in casu
 volo peccasse non potest habere voluntatem contrariam
 scilicet nolo peccasse quod non possunt esse simul et semel et per
 eodem tempore in eodem subiecto ergo est impossibile et per
 hoc tempore penitere. Dices quod illa voluntas quod vult se peccasse
 se quam continuat naturaliter est compossibilis voluntati
 qua nolo peccasse per patet de Glosso. ¶ Alio habebat voluntatem
 naturalem naturalem mortis ferende et voluntatem liberam mor-
 tis ferende. ergo nolitio alicuius naturalis et voluntio libera
 ra de eodem sunt compossibiles simul et semel in aliquo patet
 etiam in nobis presentato obiecto delectabili voluntas
 naturaliter profertur illud et tamen aliquando nolitio illud
 quia difforme recte rationi. Contra quia nolitio que
 est pure naturalis non repugnat voluntati libere eiusdem
 obiecti quantum ad electionem nihilominus illa que elicitur
 libere ex natura propria repugnat nolitio de eodem obiecto
 que elicitur libere. ergo siue postea continuatur necessa-
 rio siue libere semper repugnat alteri cuius potest repugna-
 bat ergo non stant simul. et de facto non video quod ille stent
 simul vix quod quando vna necessario continuatur quod altera
 possit libere elici. Ideo conceditur quod aliquis potest vivere
 in vita disponi et secundum leges communes seculo miraculo
 quod pro aliquo parvo tempore necessario erit extra statum sa-
 lutis. nam secundum dicentes quod deliberatio non potest fieri
 erit in instanti datur certum tempus in quo non potest pen-
 nitere et deliberatione secundum commune cursum legis. Sed
 apud illos esset concedendum hoc qui dicunt quod ad penitentiam
 requiritur certus gradus et quod voluntio non potest produci
 et in instanti sed in tempore ut fortes incipit penitere

Alia questio.

Nota casus

Aliter tota
 talis dis-
 poni potest
 perit extra
 statum salu-
 tis.

datur certum tempus post hoc in quo non potest producere
 voluntatem versus ad sufficientem gradum contritionis. Ergo
 non est inveniendum quod aliquid potest ita disponi in vita quod post
 hoc sit signabile certus et tempus in quo necessario remane-
 bit extra statum salutis quando ex culpa incidit in illum et
 opus de necessitate hoc concedere de eodem existere in mortali.

De circumstantia loci.

Capitulum decimum.

Equitur de circumstantia loci. utrum talis
 an gerat bonitatem actus sit et malitia et versus
 ad hoc non est magna difficultas. Unde dupli-
 citer potest intelligi quod circumstantia loci auget
 malitiam actus. Vno modo quod actus elicitur in alio
 loco sit peior quam idem vel similis elicitur in alio
 loco: ut fortes existens in ecclesia et plato in
 domo prophana: versus istos scilicet voluntatem furandi et ceteris
 obibus aliis paribus excepto quod fortes est in ecclesia: plato
 vero non: intelligitur quod fortes licet sit in ecclesia non tam
 me elicit voluntatem furandi in ecclesia: quod voluntas furandi
 non habet ecclesiam per obiecto sed pro circumstantia: puta
 ille existens in ecclesia elicit voluntatem furandi aliquid in do-
 mo Ciceronis. versus tunc forte grauius peccat quam plato. Quia
 tum ad hoc apparet taliter dicendum quod non nisi ratione loci
 in quo fortes est obligetur tunc ad actum contra ritum vel salu-
 tem repugnante illi voluntati furandi: et plato non: ut puta
 ta orare vel aliquid simile quod repugnet voluntati furandi:
 quod tunc peccat plus quam plato sed pro tunc ratione loci in quo
 ad nihil aliud obligatur quam plato: si ipse transiens per eccle-
 siam elicit voluntatem furandi: non plus peccat quam plato. Alio
 modo intelligitur quod locus aggravat: quod scilicet locus est ob-
 iectum partialis: vel voluntati furandi in ecclesia: que fertur sup-
 ra aliena in ecclesia existens: tunc locus aggravat malitiam
 actus. probatur quod aliquando mutat speciem actus
 quando est circa obiectum partialis: ergo aggravat actum in
 malitia. Patet antecedens: quod facit de furto simpliciter sic
 sacrilegium: quod est species distincta contra furtum simplex.
 Eodem modo dicendum est de circumstantia temporis: utrum
 voluntio elicta in vno tempore: puta die dominico: sit peior
 elicta altero die non festo. Dicitur quod non: nisi habeat tempus
 pro partiali obiecto: ita quod tempus est circumstantia mensurans
 et non cadens in ratione obiecti nisi per accidens: puta si ta-
 litali tempore obligatur ad actum oppositum tali actui. Si
 si tempus sit partialis obiectum: ut si quis elicitur voluntatem
 nem ad alterandum per die dominica: siue elicit illam officia die
 vel altero die: tunc tempus aggravat: quod tali tempore plus obli-
 gatur desistere ab illa operatione quam pro alio tempore. Ideo ad est

De circumstantia loci.

Vno pluri loco
 auget malitiam actus.

necessè q̄ locus aggrauat quando non ingreditur ratio-
nem obiecti nec etiam tempus. zc.

De circumstantia finis. Ca. xi.

De circumstantia finis: que inter ceteras circum-
stantias est principalissima. Notā dñs ex Aristote-
le z ex doctoribus. xxxviii. distinctioe secun-
di q̄ duplices sunt act̄s voluntatis liberi dītra-
tar. Unus vocatur intentio: alter electio. Un-
de intentio nihil aliud est q̄ volitio finis q̄ vo-
luntas fert̄ in obiectum propter se: vt dicitur Sic. Sed electio
est volitio vel nolitio qua voluntas fert̄ in obiectum pro-
pter aliud. vt forte diligat deum super omnia. ex illa dile-
ctioe vult subuenire pauperi vel dicere matrinam. p̄m̄-
a actus vocat̄ intentio: secundus vocatur electio. ideo intentio
est actus quo voluntas fert̄ in obiectum propter se: z electio
qua fert̄ propter aliud. Sanctus Tho. prima secunde mal-
ta querit de electione. vide si vis. Est in hac materia disti-
cultas: vt sit ex bonitate intentionis semper mensure boni-
tatis electiois hoc est querere verū si intentio sit bona opor-
teat de necessitate q̄ electio sit bona. Sic eductio si in-
tento sit mala vt magis mala: an oportet de necessitate ele-
ctionem esse malā vel magis malā. pro solutione. Sieg-
in secundo. distin. xxxviii. ponit aliquas conclusiones. p̄i-
ma. Nō op̄t q̄ si intentio sit bona: electionem semper esse bo-
nā. S̄c̄da. Si intentio sit mala: semper electio est mala. T̄tia
probat̄. Itaq̄ aliqua volitio sit bona respectu finis z ali-
quid elicere situe aliqua est electio: contra dicam̄ re-
ctū igit. Patet añs. si quis diligat deū super oīa et ex illa
dilectione vult subuenire pauperi. z vt subueniat pauperi
voluntari z firat̄ illa dilectio dei sup omnia. Et intentio
illa volitio subueniendi. est electio. q̄ etiā quodammodo pot̄
vocari intentio in ordine ad tertium actum. tert̄: vero actus
est velle firari: qui est dītra tar electio mala: vt notū est:
tamē intentio est bona: q̄a propter recte ratioi. ergo nō
ops si intentio sit bona: electionē fore bonam. Contra hāc
inducit Siego. Augustinus dicit tēmi: Sunt ita voluntates
hominū adiuuicē ligate sicut cōne: q̄ si illa volitio p̄ quas
cetera referunt̄ bona sit: cetera bone sunt si mala sit: cetera
re male sunt. Dico q̄ Augustinus intelligit de illis volitio-
nib̄ q̄ ferunt̄ in obiecta q̄ non sunt per se mala. S̄c̄da
cōclusio dicit̄ pura si intentio sit mala: q̄ ops de necessitate
te electio fore malam. Patet. s̄c̄c̄t̄ sequit̄. in intento est mala:
ergo sit electio. propter id propter q̄ non d̄ fieri: siue sit
contra dicam̄ rectū q̄ in est vel q̄ d̄ inesse: vel q̄ d̄ est res
ctū si inesse. Ultra q̄ illa electio est mala: si q̄ d̄ in intē-
tio ē mala: electio siue fera sit sup obiectū bonū: siue in dītra-

Duplices
sunt act̄s vo-
luntatis libe-
ri.
Quid intē-
tio: quid ele-
ctio.

Prima pro
posita.
Secunda pa-
positio.

res semper est mala: Unde Trinitus in politicia dicit q̄ sit duo
ex quib̄ omne bonū sit in ob̄: s̄c̄s ex intentione recta: z ele-
ctione. ergo si intentio est mala electio erit mala. Contra
ea Siego: si in primo prima distinctio inferret corollaria. p̄m̄-
a. Nihil aliqua electio siue aliq̄ act̄ ē bon̄ nisi sit
ex dilectione dei actualiter habitualiter acq̄sita vt infusa. Pa-
tet nunq̄ electio ē b̄da nisi sit ex aliqua intentione recta. si
nulla intentio est recta nisi sit dilectio dei: quia nihil vltima-
te recte potest intēre nisi sit deus. ergo nulla electio est
bona nisi sit ex dilectione dei actuali vt habitualiter acq̄sita
vt infusa. hoc pbat̄ ex August. Nihil est bonū nisi ex radi-
ce. z dicit Siego: in seculū. i. i. dītra tar. q̄ nulla est opera-
tio indifferēs: z nō potest quilibet. pipe quo nō tenet co-
gitare de deo actualiter. sed sufficit habitualiter. z est pro-
cedere ex habitu charitatis acquisito vel infuso. Contra
dñs corollariū. Nulla operatio pure infidelis est. per
infideli p̄rū illū intelligit q̄ de diuinitate vera nulla ha-
bet cognitionē: vt est idolatra qui credit aliquid esse deū
q̄ nō est deus. Patet: sequit̄ bene inesse est infidelis pur̄: ergo
nō habet intentionē rectā nec actualem nec habitua-
lem et ad electiones bonam hec requirit̄. ergo nullā habet ele-
ctionē bonam q̄ quandoque veram habet: semper est mala.
Hāc opinione dicit veram. z iō sic fiat dicit Adā suf-
ficit relatio habitualis. i. si interrogaretur plures diceret si
delis propter deū. sic si infideli interrogaretur plures diceret
ret. propter suū odiū. Contra p̄m̄a corollarium eius dicit
q̄ añs electio sit bona oportet q̄ sit ab actuali vt habituali
si amote dei. Ergo ipse Siego. debet concedere q̄ habit̄
acquisitus diligens deum super omnia: cōcurrat immedia-
te ad dilectionē creature. ergo cōcurrat ad actus differen-
tes specie ab illis ex quibus genitus est. Patet: talis dili-
git creaturam ex habitu acquisito diligendi dei. z non ex
habitu acquisito diligendi creaturā. ergo immediate z electio-
ne ex habitu diligendi deū diligit creaturā. q̄ talis habi-
tudo effectiue cōcurrat ad dilectionē creature: q̄ ē falsū. Nū-
q̄ habit̄ immediate cōcurrat ad p̄ducēdū act̄: nisi tale ac-
tus sint eiusdē sp̄s est actib̄ ex q̄b̄ genit̄ ē. vt nisi fera sit su-
per obiectū p̄iale illi. z iō ista opinio Siego: non videt̄
multū apparetur: propterea dicit S̄c̄o. xl. dītra tar. q̄ aliq̄
fieri pot̄ alteri tripliciter contingit. Uno modo actualiter. Secundo
modo habitualiter. Tertio modo habitualiter. Un aliquid ē volitū
vt amari actualiter pot̄ aliter. vt forte actuali amore alteri
no voluntas elicit amorē istū. vt forte actu vult sanitate: z
ex illa volitioe vult portione amari: tūc forte actu referret
portione amari z sanitate. S̄c̄s actualiter referre ē q̄ in p̄cisi-
o actionis illa elicit actualiter propter aliquod aliq̄ obiectū

Primum corollarium.

Secundū corollariū.
Nulla opera-
tio pure
infidelis ē
virtus.

Additio.

Aliqd fieri
propter alia
terti tripliciter
continetur.

Disfo

z in virtute talis electionis adhuc continuatur spūs nō sū actualis consideratio illius alteri: vt sotes: vult satisfacere: ex illa voluntione elicit voluntionem ambulādi: cōtinuat talem voluntionem: z ambulat non amplius cogitādo de sanitate in principio actionis actuali elicite: talis voluntio ambulādi est voluntio sanitatis cōtinuatur in virtute illius dicitur virtualiter volēta siue relata. Quero quomodo de virtute voluntionis sanitatis cōtinuatur ambulatio postq̄ illa voluntio desinit esse. potest dici q̄ per voluntionē ābulādi causatur impetus in mēbris qui in absentia voluntionis manet. Hoc videt dicere Sco⁹ in quarto. Sed habitualiter referre vnum obiectum in aliud: est habere actū volēdi circa tale obiectum ex natura referētib⁹ cū habitu referēdi. In aliud obiectū: vt sotes volens dare elemosinā: nō vult dare ppter deū nec actualiter nec virtualit^r quia talis voluntio a principio nō fuit causata ex dilectione dei: sed vult dare habitualit^r q̄ habet habitum referēdi: scilicet dilectionem dei sic: refer habitualiter. Dicit vlt^r Sco⁹ ad hoc q̄ actus sit bonus moraliter: nō sufficit habitualis relatio et non requiritur actualis: sed ad minus requiritur virtutalis dūmodo a tpe relationis actualis non supenerit opposita relatio. z consequenter Sco. ponit actū mediū: puta quando actus est referibilis habitualiter: solum. ¶ Recol ligendo supradicta: est pmo dicitur q̄ ad bonitā ē intētiō non sequitur bonitas electiōis: sed ad malitiam intētiōis semp sequitur malitia electiōis: quia omnis voluntio elicitā ppter malū finē: semper est mala. Dicitur est etiam ex Begozio q̄ ois act⁹ nō pcedens ex amore dei actuali vel habituali: est malus. z actum referri habitualit^r: nihil aliū est nisi actū causari ex habitu circa finem: nō est si inueni rogetur cur hoc fiat: q̄ dicit se facere. ppter talem finē: si ex habitu causari: hoc impugnati ē: z vobista est triplex relatio ex mēte Sco⁹ quem cōiter imitant doctores: quam apte plicet relationē cepit Sco. a sancto bonitatis: ¶ Cuius supposita quia dicit^r ē quo ad bonitā ē electiōnis nō sufficit bonitas intētiōis: tēdo cū Ock⁹ Thomā et aliis: q̄ idem act⁹ est circa finē z circa mediū ad finē: Queritur vtrū ille actus qui est simul intentio boni finis: z electio mali mediū sit bon⁹ z mal⁹ simul: v^o volo subuenire pauperi: ppter deū: z volo furari vt subuentam pauperi: ppter deū. Actus tertius secundum Tho. et Ock⁹ est voluntio furādi: z dilectio dei: z idem act⁹ in numero est intentio bona: z electio mala. Queritur: hunc an intētiō sit bona: sicut electio sit mala. Videt q̄ sic scitur apparet ex dictis sancti Tho. si q̄ habeat vnicā voluntionē: quia vult furari vt adulteretur: talis voluntio est duplex virtū: quia z equiva

Additio.

Quid sit habitualit^r referre.

let duabus voluntionib⁹ quattu vna est furādi: altera ad aliterū: ergo simuliter voluntio qua quis vult furari vt subueniat pauperi: ppter desiderium futurum: z caritatis respectu p^rimū: per dūm erit actus bonus: z actus malus. ¶ De electione: an aliqua simul sint bona z mala. Capitulum duodecesimum.

Idēndū est an aliqua electio possit simul esse bona z mala. vt si sotes habeat duas intētiōnes: vna bona: altera mala: z habeat electionē circa aliquod mediū: ad vtrūq̄ istōū finis: an talis electio sit simul bōa z mala: vt sotes habet intētiōnē vt intendit deū: habet alterā intētiōnē respectu vane glorie: ventalē tamē. vltra dicit q̄ ad consequentiā istōū finium necessaria est datio elemosyne. iam ex vtrāq̄ istarū intētiōnū elicit voluntionē dandi elemosinam. Querit an talis voluntio que fert super obiectū debitum propt bonum finem: z etiā ppter malū sit bona pōse: vel mala pōse: vel bona z mala simul. ¶ Si bona pōse: q̄ elicitur conformiter ad verum dicamē prudētiāle: scilicet ad istud danda est elemosina pauperi propt deū. talis voluntio dādi ē illi: totaliter cōformis: ergo illa voluntio est bona moraliter. ¶ Si mala pōse: ex secunda cōclusionē posita q̄ cum intēsiō est malaf cōmpertoria. Videt Augustinus dicere de Romanis q̄ habeat imperiū ex iustus actibus quocūq̄ fecerit ob inane gloriā. v. be trini c. 27. xv. ¶ Quantū ab hoc monachus in scōo tenet q̄ idem actus est bonus malus. Idē tenet Aiaz in fine secundi. z capit de voluntione obfetrūci que erat voluntio mentiendi z saluādi hebreos. et illa voluntio erat cōtra valenter due sicut actus siue voluntio q̄ est equaliter vni⁹ z fructio. Begozius in scōo distict. xxviii. hoc impugnat. ¶ Sed quātū ad solutiōnē predictarū questionū: ponam duas ppositiōes scēs q̄ mibi videt. p^rima ppositio. ¶ Intus actus interior: immediate liber simul est bonus z malus: probat argumētō Begozii. bene sequitur. iste act⁹ est malus. ergo sit qualiter fieri non debet. z vltra: sit qualiter fieri non debet: ergo nullo modo non debet. Ultra nullo modo est cōformis dictamini recto: ergo nō est bonus. ecce p^rimum argumētū est. ¶ Cōtra p^ro. probabile est dicere q̄ idē act⁹ imperat^r exteriori: simul est bon⁹ z malus. patet possibile est q̄ idē actus exteriori: spectetur a duabus voluntionib⁹ v^o vna sit bona: altera mala. igit. patet p^rimū. habē duas in ppositio. ¶ Cōtra: vna in ordine ad deū: quē cōstituo. p^rime vltimo. habē alterā respectu vane glorie: non tanq̄ finis vltimū: s^z

An aliquis act⁹ sit pōsit esse bon⁹ z malus.

Idē act⁹ et bon⁹ z mal⁹

Idē p^ro.

Secunda p^ro.

vane gl'ie venialis est illa duo simul flant: q' veniale stat q' gratia. Tunc arguit sic vt prius q' possum iudicare q' ad cōsequēdū vtrūq' istorū finū conueniens est datio elemosynę z tunc possum elicere volitionē dādi elemosynam ppter deū summe dilectū. Similiter elicio volitionē dādi scilicet vana gloriā. quolibet istarū volitionū imperat illū actū exteriorē. scz dationē elemosynę: immo quolibet scilicet vana gloriā imperat illū: idē est bona z mala: cū imperat a bona z mala volitione: q' gerat. p' dādi. Cōtra. ergo idē act' erit satisfactorius z demeritorius pene dicit q' verum est denominatiōne extinctae. ergo p' eodē actū beatificabitur z puniet. non est in cōueniens. quādo beatificabitur pro illo actu non mediate: atē: sed mediante altero actu. Similiter puniet non mediate: sed immediate paltero actu: scilicet qui talem imperabat. Ideo cum querebat a principio verum ille act' qui simul est intentio boni finis: z intentio mali mediū. sic simul bonus z malus: dicit q' est solum malus. z ratio est. q' nullo mō est cōformis rōni recte igit. Patet de volitione furandive subuenia spāperi. ppter deū. q' talis est p' motus dicitur in falso siue et roneo. scz isti furandū est vt subueniat pauperi. Ad scdm de duplici intentionē. vna mala. z altera bona. z vnica electione. Dico q' talis electio est simpliciter mala. ppter alio modo bona. vt est volitio dādi elemosynā. ppter deū z ppter vanā gloriā venialē. Cōtra talis est cōformis dicitur in recto: Dico q' dupliciter intelligit' volitio sic cōformis dicitur in recto. Vno mō q' per illā velle taliter qualiter oīmo de dicitur est per illud dicitur verū. Alio modo q' per illā velle taliter qualiter oīmode z solum dicitur est: nō ad volitionē esse bonā non sufficit primus modus. q' in p' posito non solum taliter qualiter oīmode est dicitur et dicitur. Et quo sequit' q' ad bonitatem volitionis nō solum sufficit posito oīmō circumstantiā requisitarū ad bonitatem actus. sed requisit' q' non ponat aliqua volitio deturpans. modo in predicto casu ponitur alia circumstantia deturpans actum scilicet quia datur etiā ppter vanam gloriā. Cōtra solutio igit est q' circumstantia finis requisit' ad bonitatem operationis. z q' semper vniuersa luter in omnibus circumstantia mali finis reddit electionem ad illū finem malam. z q' electio cōformiter elicita ad duos fines. quorum vnus est bonus. z alter malus. est precise mala volitio sic cōformis dicitur in recto sed non solum. z hoc requiritur ad bonitatem actus. Cōsequēter videnda sunt duo in hac materia. primū verum circumstantia male volitionis oīminuat bonitatem alterius bone volitionis. que quidē bona volitio non respicit primā tantū referēt. Est

Ide act' est satisfactorius z demeritorius pene.

Dupliciter volitio conformat dicitur in recto.

Resolutio. Circumstantia mali finis ē per redit' electionē malam.

plum. Sortes habet vna malā volitionē puta appetitum vane glorie: z simul cū illa mala elicit vna virtuosam: que nō refer' per illā malā. q' tunc nō est virtuosā. pura elicit volitionē dādi elemosinā. ppter deū. que vna modo referretur in obiectū male volitionis. scz vane glorie. vtrūq' talis mala volitio solum nō deprauet eādem ad min' diminuat bonitatem ei' hoc est vtrūq' bone talis mala volitio illa bona volitio nō sit a bona q' bona foret seclusa tali volitionē mala. Cōtra biscultra: dicit' est q' bonitas intentionis non vtrūq' bonitatem elicit. Querit' quis electio simul malā vtrūq' ad minus bonitas intentionis diminuat de malitia ei'. ita q' bon' finis sit circumstantia diminuat malitiam electionis. vt q' vult furari vt det pauperi. ppter deū min' peccet q' qui vult furari sine tali relatione. Cōtra sicut ad primū ponit' talis cōclusio. Ad alterā volitionis siue intentionis aliquid nullo mō diminuit de bonitate electionis q' imp'ndēt se ibi ad illā intentionē cui' obiectū nō refer' ad obiectū illi' intentionis vt illa volitio dādi elemosynā ē ponit' simul cū appetitū vane glorie. illa datio nō refer' ad vanā gloriā: talis est eque et a bona q' bona foret seclusa vana gloriā. Et ad hoc p' bandū posuit' multe rationes adduci. quarū vnā apparētior est hec. quia oppositio dato: puta q' illa volitio dādi elemosinā nā ppter deū esset minus mala. ppter assistentiā vane glorie. que fer' q' ratio peccati venialis dā haberet penā ppenā et incōmodū perpetui. quod est fallax. Patet aīa: fortes in gratia existēs vult dare elemosynam pauperi. ppter deū. cū illa volitio h' appetitū vane glorie: q' est solū veniale peccatū. si talis volitio dādi elemosynā sit minus bona q' foret secluso tali appetitū vane glorie: ergo est min' meritoria q' foret secluso tali appetitū. sic arguit' sic ille act' est min' demeritorius q' foret secluso illo veniali: ergo minus de finio per aliqu' laudimē sibi debet q' debere secluso tali veniali. hec cōsequētia est nota. sic capio latitudinē p' quā minus de primo debet z sic vnus gradus. sic. ppter illud veniale fortes illo gradu penū per petuo prius bis. ergo ppter veniale habebit per penū incōmodū et perpetuā penā. Consequētia est certa et aīa ppter. secluso veniali et nullo altero posito: quocūq' q' altero eodē manere ad: quare et inuauato: fortes habet istū gradū p' p' ppter positōne solū istius venialis. talem gradum nunq' habebit. Igitur ratione venialis p' petuo prius illo gradu et tali cōmodo. Et est hoc sequētur tale correlatiū q' alius beatus haberet penam daret. Omnis carentia aliquid boni prouenit ratione peccati quod alias inest si tale peccatum non fuisset. et pena. Sed carentia istius gradus est huiusmodi. igitur.

Propositio.

Carentia aliquid boni prouenit ratione peccati est pena.

Dicitur notiter carentia, p[ro]p[ter] n[on] rati[on]e peccati, nam
 si aliq[ui]d caret aliquo gradu beatitudinis n[on] rati[on]e pec-
 cari precedentis, n[on] est illi pena. habet ergo hec conclusio
 p[ro]bata q[uod] nunq[uam] assententia peccati venialis diminuit volun-
 tati[on]e alicui[us] boni positi simul cum tali peccato assistent[er]:
 q[uod] tunc rati[on]e peccati venialis aliquis perpetuo puni[er]e
 c[on]tra hoc arguit sic, si supra dicta nunc essent vera, eod[em]
 modo p[ro]bat[ur] q[uod] relatio qua refertur act[us] boni quae alias
 esset bonus in fine veniale, n[on] impediret bonitate illius
 act[us]: hoc esse lequeretur eodem modo q[uod] volitio qua volo
 bare elemosin[am] pauperi, p[ro]p[ter] de[um] vana glori[am] venias
 le, n[on] impediretur a bonitate, p[ro]p[ter] hoc q[uod] refertur in va-
 na glori[am]: q[uod] ex opposito rati[on]e peccati venialis habeo
 incommodum & penam perpetuas. Patet si non referrem in
 vana glori[am], talis actus esset meritorius: z q[uod] refero: non
 est meritorius: ergo p[ro]p[ter] hoc perpetuo punabor: illo gra-
 du glorie: que amitto rati[on]e illius peccati venialis. Ad
 hoc argumentu[m] negat[ur] consequentia. Et ad probatione[m] eius
 dicitur: talis actus n[on] est meritorius p[ro]p[ter] relatione[m] venia-
 le[m] et sedulsa foret meritorius. Ergo. Dico q[uod] non est simile: q[uod]
 talis actus habet etiam illum finem: scilicet vana glori[am] p[ro]
 partiali obiecto: z si non refer[er] in illu[m] finem: non esset idem
 actus q[uod] variis obiectum. Sed in alio casu quis non po-
 nat[ur] vana glori[am] remanet ead[em] volitio. ideo non est simile
 c[on]tra solutione[m] replicat. actus medii n[on] habet necessario
 finem p[ro] obiecto. suppono ergo opinio[n]e[m] Stegodi q[uod] non co-
 tingat aliquo actu velle aliquid p[ro]pt aliud nisi ad istum
 sentium q[uod] volitio finis que est intentio est caus[am] a volitionis
 medii que vocatur electio. t[er]c[io] argumentu[m] p[ro]cedit. nam vo-
 litio d[omi]ni elemosin[am] que refertur ad dilectione[m] dei: ex ap-
 petitu vane glorie puniabit[ur] aliquo certo gradu beatitudi-
 nis eterne solum p[ro]p[ter] peccati veniale. hoc argumentu[m]
 videt[ur] difficile: p[ro]p[ter]ea videt[ur] conueniendum q[uod] idem actus
 possit simul esse bonus & malus, vel dicend[um] est q[uod] nulla ta-
 lis electio est meritoria de n[on] v[er]o demeritoria. z hoc non
 potest dici: q[uod] lequeretur bene: electio causa est virtualit[er]
 a dilectione dei est meritoria magna pietatis ergo eod[em] mo-
 do electio causata formalit[er] a dilectione dei. z hoc argumen-
 tu[m] est mihi difficilissim[um]. ¶ Quatu[m] ad sc[ilicet]am difficultate[m]
 qua querebatur vtrum qui vult furari v[er]o de[um] pauperi mi-
 nus peccet q[uam] qui furatur non habito respectu ad fines bo-
 nis. Dicit[ur] communiter docto. ponendo co[n]clusionem negati-
 uas: v[er]o q[uod] n[on] diminuitur malitia rati[on]e si illu[m] relati[on]e[m]
 ¶ Un[de] Aug. in homilia: z recitat. xlii. q. ca. v. forte. i. fine. vbi
 dicit. Si totum tribuat pauperi q[uod] abstulerat: addit po-
 tius p[er]m[ittit] q[uam] minuat. hanc co[n]clusionem tenet monachus

Ratio est: bicis operatio que est mala: qua refertur i bo-
 ni finem. si p[ro]p[ter] hoc esset minus mala q[uam] si non referret[ur]
 d[omi]no modo cetera maneat paria. Ita relati[on]e z n[on] relati[on]e
 n[on] lequeret[ur] ex opposito q[uod] aliqua relati[on]e in bonu[m] fine to-
 talit[er] diminueret malitia act[us]: vt si volitio qua volo furari
 ad subueniend[um] pauperi: esset minus mala. p[ro]p[ter] tales
 relati[on]e[m]: lequeret[ur] q[uod] si referat[ur] in finem meliorem in du-
 plo: quadruplo: sic in infinitu[m] melio[rum]: totalit[er] abso-
 beret malitia illius actus. co[n]sequens est falsum: q[uod] furari
 nullo modo potest b[on]i fieri. Dicere t[ame]n ad hoc non op[er]e
 q[uod] finis in duplo melior: in duplo de malitia tollat. ¶ Alia
 ratio. si talis volitio esset minus mala. p[ro]p[ter] illam relati[on]e[m]
 nem: sit vnus gr[ati]a adus malitie. z q[uod] talis relati[on]e[m] abforbeat
 illi grad[us]: tunc illa non esset amplius mala: ergo talis re-
 latio totalit[er] abforberet malitiam illius actus. Sec[un]do
 argumentu[m] siue ratio ad pbandum q[uod] n[on] diminuitur mali-
 tia rati[on]e illius relati[on]is. capio duas fortes: et platonem
 fortes vult furari. p[ro]p[ter] auaritia[m] precise: plato p[ro]p[ter] auaritia[m]
 z p[ro]p[ter] subuentionem proximi: ita q[uod] tantum fert[ur] in
 auaritia[m] sicut fortes: q[uod] vult furari sicut fortes. t[er]c[io] pla-
 to t[ame]n peccat sicut fortes. Patet: nam seclusa tali relati[on]e
 tantu[m] peccaret sicut fortes: sed ip[s]a posita n[on] impedit qu[od]
 tantum peccet. q[uod] patet. Omnis circumstantia faciens ad
 malitiam actus fortis. reperitur in actu plati[on]is: nam ad ma-
 litiam actus fortis ista duo reperiu[n]t. scilicet q[uod] capit vel
 capere alienum. z p[ro]p[ter] auaritia[m]. z talia duo reperiu[n]t
 in actu plati[on]is equalit[er] et que intensa sicut in forte. er-
 go illi duo actus sunt eque mali. vltra: ergo relati[on]e[m] in bo-
 ni finem n[on] diminuit de malitia actus mali. ¶ C[on]tra hoc
 arguit apparet[ur]. Fortes exorat[ur] si velit cognoscere v[er]o
 vt expellat libidine[m] peccat venialit[er] sc[ilicet]m multos bo-
 ctores. vt sc[ilicet]m ¶ Ho. z. s. Bonan[us] licet Martin[us] z moder-
 notes teneant opposit[um]: t[ame]n si illam volitione[m] referret
 in bonum finem. sed in p[ro]p[ter] rationem proliis nullo modo peccat:
 ergo relati[on]e[m] in bonu[m] finem: aliquando abforbet totam
 malitiam actus. ergo aliquando diminuit. ¶ C[on]tra sic arguit. si
 fortes velit cognoscere v[er]o z hoc d[omi]no: t[ame]n si velit il-
 lam cognoscere. p[ro]p[ter] prole[m] n[on] peccat. Distinctio. ¶ Est ce-
 tera maneat paria: vel si non maneat paria: verus est. ¶ Un-
 de si darent[ur] duo apud istos docto. dicentes q[uod] cognoscens v[er]o-
 rem causa libidinis explende: peccat venialit[er]. quoniam vn[us]
 precise velle cognoscere suu[m] ca[m] delectationis explende. z
 alius p[ro]p[ter] ple[ur] z caus[am] libidinis explende. si t[ame]n inordinas
 te refer[er] in delectatione[m] sicut alter. equalit[er] peccarent. &
 non est solum differentia in hoc q[uod] vna volitio refer[er] in bo-
 num finem. z alia in malum. ¶ Alia difficultas c[on]tra hac

Additio.

propositio

propositionē. capio forte & platonē? & q̄ vterq; p̄ hoc tem
 pote teneat dare elemosinā pauperi. p̄pter deu: & fortes
 velit dare. p̄pter deū et vanā gloriā. p̄ plato solum p̄pter
 vanā gloriā veniale. illo casu fortes minus peccat q̄ plato
 & nō nisi q̄ refert in bonū finē: & plato nō. & in ista non est
 differentia nisi quia fortes refert in bonū finē: et plato nō
 quia vterq; in malū refert: patet ergo q̄ fortes min⁹ pec
 cet & plato plus. Nā volitio platonis est mala mortalis: &
 volitio fortis solū venialis. quod patet volitioni pla
 tonis esse vna circumstantia. scilicet vltimū finis. quoniam p̄ tunc
 tenet sibi dare sub pena peccati mortalis: ergo volitio plato
 nis est p̄tē mortale. Scōa pars aliter patet. i. q̄ volitio
 fortis nō sit mortalis: q̄ nō habet nisi vna circumstantiā ma
 lā q̄ est solū venialis: & nō h̄ defectū circumstantie bonae ad
 quā tenet p̄tē sub pena peccati mortalis: ergo volitio
 fortis est dūtaat venialis: & nō mortalis. Distinguo q̄ for
 tes min⁹ peccat q̄ plato. vel trāsgressiue: sic nego. nā in
 nullo istō est trāsgressio nisi q̄ vterq; equaliter appetit
 vna gloriā: & vterq; equaliter trāsgredit̄. vel q̄ vna illarū
 sit peior omnifine. & sic trāseat. Unde relatio in finē bonū
 aliquādo facit q̄ actus nō sit ita malus omnifine q̄ malus
 foret sine tali relatione. puta quidō agēs illū actū teneat
 in illum finē referre. Secundo obiecto. nunq̄ actus malus
 ex obiecto principalit̄ nō ex obiecto finis: est minus ma
 lus cum relatione q̄ foret sine tali relatione: q̄ mali ob
 iectū nunq̄ debet esse volitū. ideo nō debet esse volitū p̄
 p̄pter quēdams finē. sed q̄ obiectū volitionis nō est malū
 ex genere: sed solū ex circumstantiā finis. ateneo referre: ta
 lis relatio facit q̄ act⁹ nō sit ita malus omnifine: vt dictū
 est. ¶ Est & alia opinio opposita quā tenet multi doctores
 vt Polcor. iij. di. primi. & eliphaz. q̄ de libertate: q̄ circūstā
 tia boni finis aliquātuū diminituit de malitia electionis.
 & ista opinio fundat̄ in magistro tharū. di. xi. sc̄i bicepti: &
 volitio est q̄ occupat̄ sedo q̄ quī miserēdo furatur. Ergo
 volitio furādī ex misericordia. i. ex appetit in subueniē
 di pauperi est minus mala q̄ si nō referret̄ in illū finē. sed
 in subuentionē. Et hui⁹ opinionis videt̄ esse Aug. & pontiur
 xij. q. iij. vbi ponit octo genera mēdaciōis. Dicit q̄ peius
 est mētri libidine mēdanti q̄ recreatiois causa: & pei⁹ re
 creatiois causa q̄ ad saluandū bona tēpotalia. primi: & ad
 huc pei⁹ ad saluandū tēpotalia. primi q̄ mētri ad saluā
 dum vitā corporeale ipsius. & per cōsequētiā relatio in bonū
 finē diminituit. et in meliores adhuc magis diminituit.
 q̄ alias vltima tria mēdacia essent equalis grauitas: &
 nisi p̄pter hoc p̄ se vni illorū referret̄ in bonū finē: aliud
 in meliore: tertium adhuc in meliore. ideo dicit Augu. q̄

certū est minus malū ergo relatio boni diminituit de ma
 litia electionis. Ideo est opinio Augu. & magistri q̄ relatio
 in bonū finē diminituit. et relatio in meliore plus diminituit.
 ¶ Et ad argumētum monachi q̄ furat̄ de pauperi: mi
 nus peccat q̄ hoc q̄ refert in bonū finē: ergo circumstantia
 finis in infinitū melioris totaliter absorbet malitiā illius
 electionis. Nego p̄mā: & sicut dictum est prius etiam ex
 opinione monachi q̄ beneficiū aggravat peccatū: sed nō
 oportet q̄ infinite maius beneficiū in infinite aggravet. eo
 dē modo nego istā cōsequentiā. circumstantiā boni finis
 aliquātuū diminituit. ergo circumstantiā finis in infinitū
 melioris. infinite diminituit de malitia. consequentiā nihil
 genitius valet. Fortius argumētum est velle mētri libidine
 mēdanti dicit̄ peius q̄ velle mētri ad saluandū tēpota
 lialia. p̄tē mi. & hoc aliter paribus sumptis ad p̄sua q̄ sit idē ge
 n⁹ mēdaciū: ergo est aliqua la tūdo per quā est min⁹ ma
 lū. ponat q̄ sit vn⁹ grad⁹. tunc arguit̄ sic est possibile q̄ ali
 qd mēdaciū sine relatione ad finem: sit malitē vnus gra
 dus p̄pter parū conatū voluntatis: ergo si istud mēdaciū
 cū est peccatū vnus grad⁹: sed quia quacūq; relatione
 boni finis referat̄ in bonū finē: qui potest diminuerē tota
 liter illū gradum absorbet a sua malitia: ita q̄ nullo modo
 erit malum: Cōcedit̄ q̄ est possibile q̄ sit malum vt vnū
 sed negat̄ cōsequentiā: q̄ relatio in bonum finē de peccatis
 que sic se habet q̄ vnū est peius altero. plus diminituit de
 peiori q̄ de min⁹ malo: hoc est maiorē latitudinē malitie
 absorbet q̄ de min⁹ malo: sed p̄oportionalit̄ t̄m de
 minuet de actu minus malo sicut de actu peiori: hoc est: si
 faciat q̄ act⁹ peior sit in duplo peior q̄ foret sine relatio
 t̄m faciet de minus malo. sed non oportet q̄ si auferat vnū
 gradum malitie de peiori q̄ auferat vnū de min⁹ malo: q̄
 quod diminituit de vno peccato aliquādo est in infinitum
 peius illo quod diminituit in altero: vt grad⁹ qui diminituit
 de mortali: est in infinitum peior q̄ qui diminituit de venia
 li vt relatio in finem diminituit vnum de venialium gra
 dum malitie venialis: sed de mortali vnum gradum mali
 tate mortalis: sed malitia vnus gradus mortalis in infi
 nitū peior q̄ malitia vn⁹ grad⁹ malitie venialis. Dic. q̄
 relatio bona in eundē finē maiorē q̄tate de maiori peō
 diminituit q̄ de minus malo: verū equē p̄oportionalit̄
 de vterq;. hoc est si vni duplū alteri etiā duplū. si triplū al
 teri triplū & quicūq; duplū vn⁹ excedat duplū alteri: in in
 finitū est. Aliud argumētum monachi arietis: fortes volens
 furari. p̄p̄ auaritiā solū & plato p̄p̄ auaritiā: & vt subueni
 at pauperi: plato t̄m peccat sicut fortes. negat̄. & cū p̄ba
 q̄ quōd reperit̄ i forte facies ad malitiā. i. cupiditā relatio

Relatio bo
 na diminituit
 id malitia
 electionis.

An circums
 tantia boni
 finis dimi
 nimit de ma
 licia electio
 nis.

An circumstantia venialis aggrauat uel tatus uel malitiam.

actus super obiectum de se malum: reperitur in Platone. Dico uerbi est: sed non quicquid reperitur in Platone dimi nuens. reperitur in forte. quia reperit pietas diminuens in Platone. & non in forte. Sed oportet sic arguere. quod dicitur perit in uno diminuens uel aggrauans. reperit in alio. ergo equaliter peccat. Quod electio moralis que refert in finem malum ueniale. est illa relatione moraliter uel uenialiter aggrauat. ut fortes uel occidende uel furari. illa electio est moralis. sed uult occidere uel furari. solus propter uanum gloriam ueniale. est talis electio fit potius propter malitiam finem. an sit peius moraliter uel uenialiter. Arguitur quod solum uenialiter. quia circumstantia uenialis non potest magis aggrauare quam sit in se mala. ergo in oppositum. ergo si fit peius. est solus peius moraliter. Quod hanc difficultatem tractat Clemenon ultima questione in libro. dicitur quod illud peccatum est grauius moraliter si forte sine tali relatione. in illis si non. ideo circumstantia mala uolunt aggrauat. et istud peccatum non est grauius uenialiter. quia non est peius ueniale si solus moraliter. ergo istud peccatum est grauius solus moraliter. Rationem adducit. aliquid bonum pura gratia aggrauat mortaliter ergo ueniale potest aggrauare mortaliter. Sicut qui meretur necesse uini ut prolix alteri. propter circumstantiam mortalem illud est mortale. quia unica circumstantia moralis sufficit facere mortale. quibus sunt alie circumstantie ueniales. Resolutio ergo huiusmodi non est quod electio mali obiecti moralis quod quidem obiectum malum refert in finem ueniale. ex tali relatione aggrauat illa electio moraliter. Arguitur. sic et per iter: capio uolitionem qua uolunt furari ut consequi possit uanum gloriam. talis uoluntio equaliter duabus. uelle furari. et uelle consequi uanum gloriam & non habet malitiam propter illas que reperunt in istis duabus. ut ille qui uult furari. ut adultere: talis uoluntio non habet in se malitiam nisi illam quam due uolitiones quibus illa equaliter sequitur habet. sed in istis duabus uolitionibus sequitur capitur: scilicet uelle furari et uolitione uane glorie uenialis reperit peius ueniale: alia ueniale: ergo uoluntio furandi. propter uanum gloriam ueniale propter malitiam quod punitur obiecto non habet nisi malitiam ueniale. Ideo propter hoc apparet mihi satis pbabile quod idem peccatum esse mortale ueniale. nam ratio eiusdem actus de se sit super duo obiecta possunt contrahi duo reati: unus ad penam eternam alius ad temporalem. Contra peccatum punitur pro peccato ueniale. antequam deus peccatum: penam maximam in inferno esse noluit illi quod fecit ergo peccatum nullo se furati fuisse. propter uanum gloriam hoc argumentum mouebat in contrarium. minima est tamen dicitur quod solus peccatum punitur pro illo actu. in quantum ueniale.

De bonitate & malitia actus moralis. Cap. xlv.

Onsequitur uidentur est ad sit bonitas actus & quid malitia. Et primo sit prima. propositio. Bonitas actus nihil aliud est quam propositio actus ut libere elicit ad dicam rem rectum uerbi scilicet est debitas circumstantie. & hoc habet Scotus. et. dicitur in fine de se. Durandus. xxviii. Quod dicitur bonitas actus nihil aliud est quam bonum. Et contra Jacob bene moraliter habet uolendo cognoscere. Et am quam credebat esse suam. talis uoluntio erat moraliter: et tamen non erat propositio dictamini recto. sed error in inuincibilis: quod credebat illa esse sua. ergo ad bonitatem actus non requiritur quod sit propositio dictamini iudiciali uero. Simile argumentum fit de dario elemosine illi quod credo esse pauperem iudico quod est et subueniendi. & non est ignota nra culpabilis uolo huic subuenire: talis uoluntio non est propositio uero dictamini: immo error. Et pro solutione notandum quod triplex est modus dicitur. Dicit Durandus quod talis uoluntio ad bonum & conformis dictamini uero. si ista est a me cognoscenda. & non est error: quia si est inuincibilis non est error. Alter dicit ostendit quod quibus iudicium particulare sit falsum: tamen habeat iudicium uenerale quod est uerum: scilicet illud omnis uox mea est a me cognoscenda. & ad bonitatem morale sufficit secundum eum conformitas ad dictam uenerale. quibus dictamini particulare sit falsum. Alter dicit magister Durandus quod talis habeat uoluntio: unus scilicet. omnia uox mea est a me cognoscenda. & scdm est. ista est a me cognoscenda. & consequenter duas uolitiones ad illa duo iudicia conformes. Primum iudicium erat uerum & falsum illi conformis erat bona. & secundum iudicium erat falsum. & uoluntio illi conformis erat mala. quia immediate executio operationis. mala in quibus moraliter. sed non impubaliter propterea quod ignotitas inuincibilis excusabat non a malitia moralis si ab impubalitate. Ideo respondendo ad argumentum secundam opinionem Durandi que uideatur pbabilior. dicitur quod sicut ex falso sequitur uerum quod similiter dicit iudicium quod iudico de Cicerone non indignetur quod est in banda elemosina quia credo esse pauperem illud dictamini quibus sequitur ex falso est tamen uerum. Contra si talis iudicium Ciceronem non esse bandam elemosinam. & si fortes credent Ciceronem non esse pauperem. & si dicitur quod est in banda elemosina. illa duo sunt contraria. ergo unus est uerum scilicet platonis. & aliud falsum. ergo Dico quod si plato habeat tale iudicium. non est ab alio Ciceronem banda elemosina. tale est falsum. si si habeat tale iudicium. non est a me banda elemosina Ciceronem. tale est uerum. & sic tradit iudicio foris. sed se habet illa in peritiam. & non modo contradictorie. Et istum est ergo peneo quid ante

Resolutio.

Additio.

Prima propositio. Quid sit bonitas actus

Penes ad
accidit ma
ior bonitas
in actu.
Cuius verum
non est ma
gis verum q̄
aliud.

dicatur bonitas actus moralis. sed querit̄ penes quid asseri
ditur maior bonitas in vno. q̄ in altero. Respondeo monas
chus q̄ maior bonitas non attenditur penes hoc q̄ est esse
magis conforme dictamini recto. vel penes hoc q̄ est esse
magis intensius. vel penes hoc q̄ est posse acceptari ad ma
gis primum eternus vel temporalis. patet primum. Satisfac
tio est magis vera q̄ altera. sicut vnum verum nõ est ma
gis verum q̄ aliud. sicut ppositio congens non est ma
gis vera q̄ necessaria. igitur. Neq̄ penes secundum. nam
stat actum magis intensum esse minus meritorium q̄ mi
nus intensum. vt stat actum diligendum remissum esse
magis meritorium actu intensiori diligendi proximum.
Neq̄ penes tertium. patet. quocquid premium dato. potest ac
ceptari ad maius. sed dicitur monachus atre dicit penes hoc
q̄ de facto ad maius premium est vno vel temporale acce
ptat. Contra hoc arguit. Quis a deo pro actu meritorio
nullum esset premium. nihilominus vn̄ actus esse
altero melior moraliter. ergo quis actus moralis nõ acce
penteur ad premium vel temporale vsq̄ eternum. adhuc alia
q̄ essent ceteris meliores. ergo excessus bonitatis nõ atteri
dicit penes hoc q̄ acceptat ad maius premium esset in infinitum
melior q̄ acceptatus ad temporale. ideo dicit q̄ attendit
penes hoc q̄ esset e conformis dictamini prudentissimi secundum
meliores circumstantias: puta quia circa melius obie
ctum vel ad meliorem finem ordinatum: sicut de circumstan
tiis hoc modi. loci &c. sed circumstantie obiecti finis sunt
precipue. Alia ppositio. Malitia actus nõ est difformitas ad
dictamini verum actu existens. patet. Nam aliquis potest pec
care se conformando dictamini verum et etiam erroneo. igitur
illa malitia vniuersaliter nõ est illa difformitas ad dictamini
verum actu existens. Tertia ppositio. Ut actus sit malus:
nec requiritur nec sufficit q̄ sit difformitas dictamini q̄ sit in se
esse verum. Secunda pars patet. puta q̄ non sufficit
nam volitio Jacob secundum Durandum et Ockam non
erat mala. sed merebatur per illa. tamen illa erat diffor
mis dictamini q̄ sit in se. fuisse verum. ergo non suffi
cit ad malitiam mortalem q̄ actus sit difformis dictamini q̄ sit
in se. esse verum. prima pars patet. puta q̄ nec illud
requiritur. Nam aliqua volitio q̄ elicitor contra dictamini
erroneum. est mala moralis. patet. forte dicitur q̄ meriti
dum est. et nihilominus nullo mentis. talis volitio est mala
et tamen non est difformis alicui dictamini q̄ esse verum
sine se. ergo vt actus sit malus nõ requiritur q̄ sit diffor
mis dictamini quod de facto esse verum in se. Ideo ad
videndum quid requiratur et sufficit ad malitiam mortalem

Malitia
oppositio
modo se h̄
ad virtutes
mortalem.

Propositio

Malitia ac
tus non est
difformitas
ad dictamini
verum actu
existens.

ponitur ppositio trimembria. que talis est. Ut aliqua ac
tus sit malus moraliter. requiritur et sufficit q̄ sit difformis
dictamini actu existenti vel existenti credito vero. vel q̄ sit
difformis dictamini quod sit in se esse verum: non habet
ignorantia inuincibilis et ista vltima pars ponitur propter
causam de Jacob et de illo q̄ dat elemosynam diuiti qui cre
dit panem. et de hoc malitie mortales reducantur ad ali
quod istos tres membris. quia omnis malitia est diffor
mitas actus libere eliciti. ad rectam rationem. vel ad illam
que pura et recta. vel ad aliquam que est recta si inesse.
cuius non habetur ignorantia inuincibilis opposita. Adhibi
videtur q̄ sufficit ad malitiam mortalem q̄ sit contra dicta
mini actus in se esse. vel q̄ sit in se esse. verum si non esse
ignorantia inuincibilis. Querit Ockam. iii. quolibet. q. xv.
verum illa conformitas et difformitas sit aliquid distinctus ab
actibus conformibus vel difformibus. vel an sit semper actus
conformis vel difformis. Quamuis ad illam conformitatem
apud Scotum et reales illa conformitas est respectus: sed
p nunc dico q̄ conformitas nihil aliud est q̄ actus confor
mis. quia oppositio dato. ille actus potest libere eliciri et nõ
esse bonus. patet. deus non necessarius ad coaerendum pro
ductio illius respectus. Difficultas est de difformitate. vn
de sco in. ii. d. xxxij. donec quaeratur per ordinem. primum q̄
malitia non est privatio boni nature vnde bonum nature
nõ est aliud q̄ habitus naturalis ad bonum. Idemur ali
qui q̄ omne malum aliquid admittit de illa habitus ad de
nũ. contra quod arguit Scotus et precipue eius ratio est ista. Se
cundum peccatum potest esse equè graue cum primo: ergo aufer
tatur eam quantitate de bono nature sicut primum. et
sic per applicationem finitio peccatorum totaliter aufer
retur illud boni nature quod est falsus. ergo malitia actus
non est privatio boni nature. Secundo dicit q̄ nõ est pri
uatio boni gratuiti. quoniam veniale habet malitiam. et tamen
gratuita nõ priuatur. Tertia malitia non est privatio boni
habitus oppositi productibilis ex oppositis actibus. q̄ est ac
tus peccati sit in se in se habet actus oppositorum. Sed
quarto dicit q̄ malitia actus esse priuatio rectitudinis bebi
te in se tali actu. patet. ois creatura esse debet deo q̄
actus suos elicita conformiter ad dictamini rectum. Et itea
quod Ockam conformitas est ibi actus conformis. ideo ponit
tur prima ppositio. Non quibet malicia cuiuscumque actus
est priuatio rectitudinis debite in se illi actu. vt malitia
ad dei vel volitio furandi nõ est priuatio rectitudinis de
bite in se illi actu. p̄ illi actu nulla potest in se rectitu
do. Tum primo dicit Ockam q̄ rectitudo non esse nisi actus.
Et nulla rectitudo est apta usata in se illi actu.

Propositio
trimembria.

Quid req̄
ratur suffi
ciat ad malit
iam mortalem.
Additio.

Quid sit co
formitas ac
tus.

Bonitas
sa. bi. xxxv.

Quid mal
itia actus.

Prima pro
positio.

ergo malitia non est carētia rectitudinis debite inesse actui. Tum secundo: et est apparentius argumentū. Ockhū. Est impossibile q̄ voluntas furandi vel odii dei insit rectitudinis: cum sit actus intrinsece vitiosus: ergo nullus obligatur ad amandam rectitudinem illi actui. consequentia patet: cum nullus obligetur ad impossibile. igitur. ¶ Secundo de proposito. Malitia actus sui difformitas nō est p̄iuaratio rectitudinis debite in esse voluntati vniuersaliter. patet. possibile est q̄ fortis velit furari: pro tempore pro quo non obligatur ad nolitionem contrariā. certum est q̄ nō obligor: p̄ omni tempore diligere platonē. signetur tēpus quo non obligor: et in illo illum odiam. quō factō malitia odij non est p̄iuaratio rectitudinis: p̄ sic debite in esse voluntati. patet. si malitia istius actus sit p̄iuaratio rectitudinis debite in esse voluntati. maxime esset p̄iuaratio rectitudinis amotis platonis. sed talis rectitudo non est: p̄ nunc debita nō tenet. p̄ nunc ad amandū platonē: ergo. Secundo. si malitia cuiuscūq̄ actus esset p̄iuaratio: loqueretur q̄ malitia illius peccati trāgressions esset p̄te omissio: s̄ sic non foret peius transgredi: et omittere simul: s̄ solum omittere. patet. si malitia sit solū illa p̄iuaratio: ergo non foret peius q̄. quod est falsum. ergo non cuiuscūq̄ actus mali malitia est p̄iuaratio rectitudinis debite in esse voluntati. Tertia p̄positio. Aliquādo malitia est p̄iuaratio rectitudinis pro sic debite. p̄. s̄ p̄mo: cuiuscūq̄ omissionis malitia est p̄iuaratio rectitudinis: p̄ sic debite: q̄ omissio ē p̄iuaratio actus recti. Tū sc̄do. stat aliquē actū esse malū. nō p̄pter positio nem male circumstantie: sed dūta est propter defectū bone circumstantie: vt fortis pro aliquo tempore nō solū tenet sub venire pauperi: sed etiā propter deum. Ideo si subueniat etiam nō propter mali finem: solum omitendo circumstantiam bonā. s̄. propter deum: talis actus est malus: et malitia illi est p̄iuaratio rectitudinis: p̄ nunc debite inesse actui vel voluntati. Ideo dicit Ockhū tria. primū q̄ non semper malitia actus est p̄iuaratio rectitudinis debite inesse actui. secundū non semper est p̄iuaratio rectitudinis debite inesse voluntati. tertiū aliquandū est p̄iuaratio rectitudinis debite inesse actui vel voluntati. ¶ Ingeniosissime impugnat Ockham Scotū in hac materia: sed videtur q̄ nō sufficienter ponderationes possit: q̄ stante cōsuetudine dictante q̄ est mentidum iocose: et posita nolitione qua nolo mentiri loquere: talis actus est malus: et tamen ibi non est carētia rectitudinis debite inesse actui vel voluntati. et eodem modo de odio platonis in casu liberi. p̄terea aliquid est addendum: scilicet vel positio malitie debite non inesse.)

¶ De multiplici bonitate et malitia actus. Ca. xliij.

Consequenter videndus est de multiplici bonitate et malitia actus. Unde communiter docentur in sc̄do dicunt triplicē esse bonitatem actus. p̄ma est ex ḡne siue ex obiecto: et nihil aliud est nisi actus qui fert sup̄ obiectū cōueniens s̄m rectam rationē: vt oppositū dicit malus ex genere: quādo. s̄. fertur super obiectū

disconueniens sc̄dm rectā rationē. Exemplū p̄mi: vt velle dare elemosinā indigenti: talis volitio que fert p̄fectē sup̄ tale obiectū est actus bonus ex genere. Exemplū secundi: vt velle detinere rem alienam inuito dño: talis volitio fertur super obiectū disconueniens recte rationi: et vocatur mala ex genere. Alia est bonitas ex circumstantiis: est actus circumstantiationis omnibus circumstantiis: s̄. s̄m dictam recte rationis s̄bi cōueniens vel debite: vt velle subuenire pauperi p̄pter deū: q̄ recta ratio dicit et esse subueniendū: et talis est p̄fecta bonitas moralis. Sed malitia ex circumstantiis: est duplex. quedā contraria: altera s̄o p̄iuaratio. Unde apud sc̄o. actus dicitur malus ex circumstantiā cōtrarie: q̄. s̄. habet malam circumstantiam: vt velle dare elemosinā pauperi: p̄pter vanā gloriam. Sed actus dicitur malus ex circumstantiā p̄iuaratiue: quādo habet defectum bone circumstantie quam debet habere: vt habendo p̄fecte hanc voluntatē: volo subuenire pauperi: non referendo in deum pro tēpore quo tenet: referre: tali actui defectū vna circumstantia. s̄. finis. Tertium boni dicitur meritiosus: et est actus acceptatus a deo ad vitam eternā. Per oppositū malum demeritiosum est actus deacceptatus: vel ordinatus ad penam eternā vel temporalem. ¶ Circa hanc materiam querunt due difficultates. p̄ma. An quilibet bonitas pure moralis: hoc est que nō est meritiosa: a quibet ieritiosa specie differat. Sc̄da. An debet actus medius inter bonū morale et malum morale. Non est difficultas quin debet actus medius inter bonū meritiosum: et malū demeritiosum. vt actus bonus factus in mortalibus. Quāto ad p̄mū ponitur due opinionēs. pbabiles: secunda tamē probabilior. p̄ma est dño. xviij. dist. i. et clymētis in p̄ma sua s̄. q̄. quilibet bonitas moralis a qualibet meritiosa specie differat. p̄. quilibet bonitas meritiosa est a p̄ncipio differente ab illo a q̄ est pure moralis: ergo. patet antecessē. Quilibet meritiosa a charitate p̄cedit effectiue. nulla pure moralis a charitate p̄cedit effectiue: quia si p̄cederet a charitate: esset meritiosa: et non pure moralis. ergo. et habet Dionysius. p̄ inconuenienti q̄ meritiosus et non meritiosus sint eiusdē specie. Adam p̄ma di. p̄mi tenet oppositum p̄pter quatuor rōnes. p̄ma. actus charitatis ex charitate elicitus est

Triplex est bonitas.

Bonitas ex circumstantiis.

Actus malus ex circumstantiis.

Malū demeritiosum.

Sc̄da p̄p̄o.

Tertia p̄positio. Quid omisitio.

Ad dicitio.

eiusdem speciei specialissime est actu castitatis qui est soli moralis. patet. actus procedens cum habitu sine habitu est eiusdem speciei. ergo actus pronens habet habitum & vice versa erunt eiusdem speciei. ergo actus procedens ex charitate: & procedit sine charitate sunt eiusdem speciei specialissime. Secunda ratio fortissima. sic aliquis in charitate eliciens actu castitatis boni meritorie & moraliter. talis actus iteratus generat habitum. tunc habitu genito peccet: post charitatem: talis habitus genitus manet: & ex tali habitu manente potest operari: & non potest operari ex habitu nisi elicitur actu eiusdem speciei cum illis a quibus producebatur. ergo ex gratia potest elicere actus eiusdem speciei specialissime: & illi erunt soli moralis. ergo bonitas moralis & meritoria erunt eiusdem speciei specialissime. Tertia ratio adhuc apertior. Socrates extra gratiam elicit actus castitatis bonos moralis habitu gignentes. tunc habitu acquisito socrates acquirit gratiam. tunc potest elicere actus eiusdem speciei cum precedentibus illis: & erunt meritorii. igitur. Antecedens patet. omnes cause que prius erant ad productionem actuum precedentium adhuc prius sunt: & quandoque sunt eadem cause precise: ex eisdem potest produci idem effectus qui prius: vel saltem ceteris in specie. Et iste due rationes sunt fortiores iter ceteras. Sed iste rationes possunt solui ab aduersario. Ideo ad primam rationem: cum arguitur actus procedens ex habitu sine habitu elicitus a potestate est eiusdem rationis. distinguo: vel de habitu infuso & sic nego. vel de acquiescente sic est verum. Ad secundum dico quod remanet habitus gratia perdita quam ad esse habitus. sed non ipsum ad idem exercitium sicut erat prius: quia est alia causa partialis que concurrebat ad effectum cum habitu: puta charitas &c. Ad tertium cum sic arguitur: fortes cum acquiescent gratia: omnes cause que prius erant adhuc sunt: concedo. ergo possunt producere eundem effectum: nego consequentiam: quia non sole sunt sed est alia causa: ideo sequitur diuersitas effectus. Veritatem opinio Ade est probabilior: vix quod vniuersa licet non quelibet bonitas pure moralis a qualibet merito sua semper differat. Quasi ad alium dubium inter bonitatem & malitiam morale sit actus indifferens. i. quod sit actus non bonus nec malus moraliter: pro solutio notandum quod dupliciter potest intelligi. vno modo quod sit aliquis actus de liberatus vel indeliberatus indifferens. alio modo quod sit aliquis actus deliberatus formaliter: puta qui sequitur iudicium rationis: vel deliberatus virtualiter. i. quando debet esse iudicium rationis: non est. Quod notandum secundum Thoma. quod vniuersa prime scilicet dupliciter intelligitur quod sit actus indifferens. vno modo quod sit singularis in suo esse. Alio modo

De actibus
indifferens
tribus.

do quod sit indifferens secundum speciem: id est ex obiecto: quia actus voluntatis secundum se capiunt speciem ab obiecto. et adhuc dupliciter intelligitur quod sit indifferens secundum speciem: vno modo quod a tota specie debeat ut ei quod sit indifferens: & tunc ista consequentia esset bona: est indifferens secundum speciem: ergo quilibet actus in illa specie est indifferens. Alio modo quod sit indifferens secundum speciem: id est quod ex obiecto non debeat ut ei quod sit bonus vel malus: quia obiectum in se consideratum non habet conformitatem nec difformitatem ad dictam rectam rationem & isto modo datur actus indifferens: vel yelle leuare festinaciter fricare barbam. Sed tota difficultas est an deur aliquis actus singularis indifferens: id est qui nec sit bonus nec malus moraliter. hoc de actu deliberto: quia de indeliberato non est questio: cum non sit bonus neque malus. Neg est difficultas de indifferenti actu inter bonum merito & malum demeritorium cum talis deur. Questio est ergo. an sit aliquis actus singularis deliberto indifferens inter bonum & malum morale. Pontinur due opiniones. prima est sancti Thome quem imitatur Sregorius in. ii. et in. i. distinctio. i. quod scilicet nullus est actus indifferens deliberto inter bonum et malum morale. probatur. quodcumque actus capto deliberto: vel est conformis dictamini recte rationis: vel non. si primum ergo est actus bonus. si secundum ergo est actus malus. ergo non est dabilis actus indifferens malus. Alia ratio Sregorius. quam facit in secundum. Quocumque actus capto deliberto: vel habet omnes circumstantias requisitas ad bonitatem: vel aliqua deficit. Si primum est bonus. Si secundum est malus. Nam sicut bonus non ex integra causa constituitur malum ex defectu cuiuslibet circumstantie. Tertia ratio. capto quocumque actu vel fuerit in materia debita vel indebita. si secundum non est indifferens: sed malus ex genere. si primum: vel ergo fuerit in illam materiam licitam propter se & vltimate: vel propter aliud. si primum. propter se & vltimate: ista materia est quod creatum: ergo est fructio creature: ergo est actus malus. si secundum. id est propter aliud vel propter aliud aliud quod est bonum: sed propter bonum finem: vel non. si primum: ergo erit bonus: quia habet obiectum bonum: & refertur in finem bonum. Si secundum: id est in mali finem: ergo est actus malus. Ergo non est dabilis actus indifferens inter bonum & malum moraliter. Et ad hoc corroborandum citat sanctus Thomas auctoritate Sregorius. in quadam homilia. Octiduum verbum est quod vtilitate recidit in aut ratione iuste necessaria: aut pie vtilitate caret. Sed verbum octiduum est malum: quis de eo sunt homines ratione

Octiduum
verbum.

nem redditori in die iudicii: vel dicit Mat. xxi. Si autē non caret rōne iuste necessitatis: aut pie vilitatis: est bonum aut malū. pari ergo rōne & quilibet alius actus velle est bonus vel malus: nullus ergo individualis a se est indifferēs. Ideo sicut verbis non dat verbū indifferēs: nec in aliquo alio actu. ¶ Alia est opinio Ockii prima distinctione primi quōne prima: & Bonauētura in scō. xli. distinc. q̄ datur actus indifferēs inter bonū & malū. & pro ista opinione sic talis ratio supponendo q̄ homo nō tenet p̄ omni tempore diligere deū: cum sit preceptū a scō. xli. sic ergo tempus in quo fortes non tenentur diligere deum: & pro tali velle elemosinā dare pauperi: & habere iudiciū rectū q̄ dicitur elemosinā indigenti. hoc supposito arguit sic. hoc volitio non est mala nec bona: ergo dat actus singulariter deliberatus qui non est bonus neq̄ malus. primo non est mala transgressiue: q̄ non est in obiectū prohibiti: nec habet circumstantiā malā prohibitiā. igitur non est mala transgressiue. Nec est mala omissiue: q̄ pater: q̄ non est carentia alicuius debiti pro tunc inesse: q̄ per suppositionē non obligat nunc fortes ad amorē dei: vel ad actū referibit: & talis actus non est malus malitiae omissionis. hic potest dici: licet absolute non obligetur fortes pro tunc diligere deū: tamen obligat ex conditione: q̄ si eliciter actū referibit: lem: tenet referre pro illud ap̄li. Oia in gloria dei facite.

Additio.

¶ Forte dices q̄ sufficit relatio habitualis & actus natus est referri: igitur est bonus. Contra. vel per referri habitualiter intelligis esse ex habitu referendi: sic ex habitu dilectionis dei: vel videt dicere. Sicut in scō. dist. xxxviii. vel intelligis aptitudinaliter: id est esse aptū natus referri. nō primo: q̄ nunq̄ habetis causat immediate actū differentē specie ad illū ex quibus genitū est. sed possibile est q̄ nunq̄ habeat habitū dilectionis dei. igitur nō scdm̄: p̄tū q̄ habitualiter referri. i. aptitudinaliter natus sit optum esse ex se referri: q̄ ille actus est eque natus referri in vana gloria sicut i. deus: ergo eadē rōne qua dices bonū ppter aptitudinalem referibilitatē in bonū finē: eadē rōne dicit q̄ erit malus ppter aptitudinalem referibilitatē in malū finē. Item nullū apparet arguit q̄ sit habitus actus medius inter bonū & malū moraliter. dicit. S. Bonauētura. Si actus ordinatus in bonū finē cadat super materiā debiti: est bonus. Si autem non ordinatur: & hoc prouenit ppter inordinatā consensionem ad creaturā: est malus transgressiue. vel est propter negligentiam operantis qui tunc tenetur referre: et non referre: sic est malus omissiue. vel hoc est propter fragilitatem: sic est actus medius. Ideo dicit quando cuius actus cadit super materiā debitam: et non elicitur pro-

pter aliquē finem est indifferēs. in primis non est bonus: q̄ ad bonitatem non sufficit habitualis relatio. similiter nō est malus: quia cadit super materiā debitam: & non caret circumstantia quam pro tunc debeat habere. igitur. ¶ Hec ratio est apparenis: & nichil dicendum videtur psequenter ad Bonauētura q̄ ista volitio vult leuare se: sicut propter deū est actus indifferēs. Et ad argumētū partis aduersarum arguitur. vel est cōformis dictaminis & dicitur q̄ est cōformis dictaminis recto. ergo est virtuosus: nego cōsequētiam: quia nō sufficit q̄ sit cōformis dictaminis recto quādo illud nō dicat vniuersaliter de omnibus circumstantiis requisitis ad bonitatem morale. non est tale dictamē: sicut de fine q̄ requirit. Ad secundū dico q̄ aliqua circumstantia deficit: nec cuiuscūq̄ circumstantie requirit defectus sufficit ad malitiam. Contra. ergo actus factus per ignorantiam inuincibilem non est bonus. sed malus. patet: circumstantia aliqua deficit. Dico q̄ ignorantia inuincibilis excusat a toto: q̄ illa excludit vnā circumstantiam requisitam ad quā eliciens actum pro tunc non tenetur. ideo si pro tunc non obligetur ad illā: quibus requiratur ad bonitatem: infer defectus illius non causat malitiam. Ad tertium non tenetur: ergo est fructuosus. nego consequētiam: quia ad frui requiritur q̄ feratur in obiectū tantū in vltimum finem & summū bonum. Ad auctoritatē Sicut in homilia dicit Bonauētura q̄ caret rectitudine quando homo obligatur sibi bare tunc: sed non caret quando pro tunc nō tenetur. Alias auctoritates p̄tū Oīnia. In gloria de referre & exponit Bonauētura loco p̄allegato. vide si vis. Ex dictis apparet q̄ opinio ponens actum medium inter bonum et malum morale est probabilis.

De voluntate an possit sine gratia bene moraliter agere.

Capitulum. xv.

¶ Oñsequenter queritur vtrū voluntas sine gratia possit bene moraliter agere. Pro solutione respondet q̄ hoc dupliciter potest intelligi. Vno modo q̄ possit bene agere sine illo habitu supernaturali infuso quo efficiuntur formaliter grati deo. Alio modo q̄ possimus sine gra b̄i moralit̄ agere: hoc est sine gra grati: data. i. sine iustamine dei gratuito: sine sit habitus iustus: vel alii cognitio a deo iniusta. vel ex horatio: vel specialis modus agēdi. De primo sensu videlicet vtrū sine gra gratum faciente possimus bene moraliter agere: aliqui docent dicitur q̄ nō: vt eliphaz. prima dist. de fructuone: imo dicit q̄libet actus factus extra gratiā est peccatū. Etiam fuit opinio bruardini: vt dicit Dionysius in scō. Alij tenent cōcessionem oppositam q̄ videat. q̄.

Additio.

Ignorantia inuincibilis excusat a toto.

An voluntas sine gra possit bene moraliter agere.

licet aliquo de lege sine gra gratum faciente potest bene moraliter agere. patet. supponendo primo qd de lege ante qd quis retrahat a peccato requiritur dispositio puta in ipso peccatore. ista suppositio ab omnibus co. alii. vt habet Scotus dist. xiiij. quarti sententiaru. fundatur etiã in factis scriptis. qd nulli hoc esset verum. et esset difficile saluare qd deus non esset acceptator personar. quia nõ videtur ratio quare dat gratiã vni z non alteri nisi qd vnus seõ disposit ad illam. aliter nõ nõ. Secundo suppositio est qd illa dispositio sufficit ad gratiam non est. solum non ponere peccati sine pure negatiue se habere respectu peccati. quia alias boniõs qd peccati. qui nullum actum habet esset dispositio ad illam sufficienter. quia non actu peccat. sed est actum positiuũ habere. ¶ Hoc supposito patet qd quia sine gra potest bene moraliter agere. quia potest resurrexere ad gratiã de lege. ergo potest habere quandã dispositionem requisitã ad gratiã. illa dispositio vocetur. a. Tunc quero vtrum. a. sit actus bonus vel malus. si secundum; ergo non est dispositio ad gratiã immo indispositio. quia peccatiõs indispositio. si vero. a. sit bonus actus. ergo dispositio; puta qd quia potest bene moraliter agere sine gratia.

Aliquis sine gra potest bene moraliter agere.

¶ Secundo probat eadem conclusio. aliquo extra gratiã potest mereri premiũ temporale. z non per actũ malũ neg. indifferente. qd extra gratiã potest bene moraliter agere. patet antecede. Exodi primo de obsecrationibus egyptiorum. quibus dñs iussit edifi. cari domos. qd ppter ea qd mererunt aliquid temporale saluando pueros iudeos. An dicit Scg. Es. qd erant in peccato meruerunt solum temporale. z sãmen meruerunt eternum. si nõ fuissent in pctõ. Tunc arguitur sic. meruerit apud deũ premiũ temporale. qd sine gratia potest qd mereri apud deũ premiũ temporale. z p seõs bene moraliter agere extra gra. sed illud bene agere nõ est meritouũ vite eterne. patet. i. ad Cor. xij. Si omnes facultates meas in cibos pauper. distribuero. charitatẽ autẽ non habuerõ. nichil michi pdest. hoc est ad vitã eternam. Vtrum tale bonũ opus extra charitatẽ factũ possit esse satisfactorium p pena peccatiõs debita. Dicit sanctus Tho. qd non est meritouũ apud deũ remissionis cuiuscõsque pene. Alit dicit Scotus. qd meo iudicio. satisfactoria pro opera extra charitatẽ facta possunt esse satisfactoria pro pena repositiõis pctõs debita. patet. quia p talia opera possunt mereri aliquid temporale vt pbatũ est. z illa pena est solum aliquid temporale. ergo. ¶ Alia qstio. Vtrum sine gratia gratiã faciente possit homo qdlibet pctũ vitare. hãc qstionem bene tractat Durãdus in. d. z dicit qd quedã sunt pctã quia contraria legi nature naturalit nobis insite. de ta

Duplicia sunt pctã.

libus dicit qd sic. nõ bene sequitur. aliqũ actũ virtutis sine gratia potest elicere scdm omnẽ virtutẽ moralem z politam. ergo quodcũq; vitium oppositũ tali virtuti sine gra potest vitare. vt fortes existens in peccato. virtuti sine peccatõis sine gratia luabentẽ ppe vitare. z similiter quodcũq; peccatum oppositũ acibus preceptõis que sunt legis pure nature. Alia sunt peccata que non sunt opposita virtutibus moralibus. nec sunt contraria preceptis legis pure naturalis. sed alius legis supernaturalis nobis a Christo tradite. vt non suscipere eucharistiã. vel suscipere indignè. non suscipere baptismũ. vel suscipere indignè. hoc supposito dicit Durãdus cõtra sanctum Bonauenturam qd datur aliquod peccatũ quod homo non potest vitare sine gratia gratiã faciente. vt patet de peccato oppositõis preceptis legis euãgelicis. vt gratia exempti p tempore quo fortes tenet suscipere eucharistiã. bene sequit. p te. pote. a. fortes tenet suscipere eucharistiã. vel suscipere. vel non. si secundum peccatũ. si premiũ vel facit sufficientẽ dispositionem de qua est preceptum. ¶ Probat autem seipsum homo. vel non disponit se sufficienter. Si premiũ. ergo est in gratia. qd omnis sufficiens dispositio cum duplicitate peccatorũ ponit hominẽ in gra. Si secundũ. ergo peccat sit sciendo. qd pbat Durãdus apparenter multũ. Omnia libera omisitõis alius circumstantie requisitẽ actũ. facit actum vitiosum. sed omisitõis sufficiens dispositio est libera. z est circumstantia requisita ad suscipiendũ dignè illud sacramentum. ergo talis facit actum vitiosum. ergo illa sit scripto est vitiosa. Confirmat. si excusatẽ talis iniustitiẽ ter dispositõis. maxime est. si credituratem qua erronee credit se fecisse indignem sufficientẽ. sed nullus error excusat nisi sit inuincibilis. faciendo id ad quod tenet talia vinceret talem errorẽ. si credituratem se fecisse sufficientẽ indignem. ergo. Resolutio. isur est qd ista opinio videt inter ceteras ptabiliores. vt qd homo sine gra gratiam faciente potest bene moraliter agere. nõ meritorie. z p. p. babile est qd potest satisfacere extra illam. p. pena peccato debita. pena inquam temporalis. Item potest quodlibet peccatum vitare oppositum legis nature naturaliter nobis insite.

Liba omisitõis circumstantie requisitẽ facit actũ vitiosum.

Resolutio.

¶ An sine auxilio dei speciale possimus bene moraliter agere. Cap. xvj. Ad id est quãtum ad secundũ membrũ distinctionis supraposite. vtrum sine gratia gratia data. siue sine auxilio gratuito siue sine auxilio. specialit possimus bñ moralit agere. e. iij.

Deus dup-
pliciter dicitur
coagere
re specialiter.
ter.

Pro declaratione notandū q̄ deus dicitur dupliciter coagere specialiter alicui creature. primo modo quādo deus concurrir cum creatura ad faciendū seu p̄ducendū effectū insolitū p̄duci a tali creatura. Alio modo q̄ si facit ipsā creaturā esse causam alicuius effectus cuius alias nō potest esse causa. primo modo dupliciter adhuc intelligit. uno modo q̄ coagit ad effectum maiore p̄ducendum q̄ sit illa causa nata p̄ducere vt si sol esset solū ap̄tus natus p̄ducere lumen vt octo: deus coagere illi ad p̄ducendum vt duodecim. Alio modo q̄ licet nō coagat deus ad maiore effectū p̄ducendum q̄ sit illa causa nata p̄ducere: coagit tamen ad ipsum p̄ducendum in tempore breuius q̄ potest illa causa p̄ducere: vt sit ignis potēs p̄ducere caliditate vt octo: sed non potest nisi in hora p̄ducere. si deo faciat q̄ p̄ducatur in mediā hora: tunc specialiter coagit ad illam p̄ducendā. Secundo modo deus dicitur principaliter alicui cause coagere: quādo illam causam facit esse causam alicuius effectus cuius non est sufficiens causa cōcurrenti generali. Et de isto membro est questio an voluntas ex sua p̄tate naturali sit impotēs ad p̄ducendū actū bonum: q̄ p̄ducatur hoc est q̄ specialiter deus coagens facit illā esse causam illius effectus. De ista questione sunt due opinioniones cōmunes. vna est Greg. in secundo dist. xxvii. q̄ voluntas ex se est impotēs ad p̄ducendum actū bonum: etiam si p̄ducatur hoc est propter deum specialiter concurrere faciem q̄ talis sit causa. probatur auctoritatibus et rationib⁹. primo supponēdo duo. primum q̄ fidelēs nō abſque causa rogāt deum vt p̄stet eis auxilium ad vitandū peccata: et ad actus bonos elicendos. Secundo supponit q̄ aliter indigem⁹ auxilio dei ad bene q̄ ad male operandū. nā notum est culibet q̄ nō potest ab ipsa voluntate que cūq̄ operatio p̄ducit quin deus partialiter concurrat: siue bona siue mala fuerit: aliter nra peccata essent ita equaliter attribuēda deo: sicut bona operatio: nō essent agēde deo gratie propter bonas operationes: nisi aliter currat de⁹ ad bonas q̄ ad malas: et frustra rogarem⁹ deum vt p̄staret adiutorium ad operationes bonas. patet: si ex mea natura et potestate sum potēs ad p̄ducendū bonā operationē, ergo nō indigeo iuuamine extrinseco: ergo frustra rogare deum etc. Secūdo patet: q̄ deus non aliter concurreret ad actiones bonas q̄ ad malas si solo concursu generali concurrir ad bonā. hanc deducit Greg. contra Pelagianū: vobis lena dicere q̄ oppositum fuit error Pelagi. Cōtra hanc opinionē sit argumentum difficile. bene sequit. eadē. actio que nō est bona potest esse mala: ergo actio bona potest p̄duci a voluntate sine auxilio speciali dei ex sola potestate

Argumentum ad p̄bandū q̄ non sit potēndū auxiliū specialiter.

voluntatis est cognitio. patet antecēda. volitio quā habeo de re licita pot fieri mala: pura si pueniat prohibito. tunc bene sequit hec volitio alicquādo erit mala: ergo tunc ad eā p̄ducendā nō requiritur cōcurrentis specialis dei: si solū generalis sufficit. et non est difficilis nōc eē p̄ducere q̄ tunc: ergo eadē cause q̄ sufficiebāt tunc: sufficiunt pro quocūq̄ tēpore. eadē inquā nō augmētate nec diminute: et eodē modo applicatē: semp̄ q̄dū remanent sunt sufficētes. ergo si voluntas ex concurrir sui cum cōcurrenti generali pro tēpore quo volitio erit mala sit sufficiens ad p̄ducendū illam volitionem: eadē cause eodē modo se habētes erunt sufficētes ad illam p̄ducendā. et si p̄ducatur erit bona: igitur. Dicitur cōmuniter ad hoc argumētum q̄ illa volitio erit alterius speciei: quia aliter concurrir deus ad ipsam quādo est bona: et aliter q̄ sit mala. et ex tali cōcurrenti inferit distinctio speciei actus. Cōtra bene sequit. deus cōcurrir specialiter: et est in sua potestate non concurrere. ponatur q̄ non cōcurrat specialiter. tunc sic pro tempore crastino potero cōcurrir gener aliter: et talē volitionē. ergo nunc possum elucere volitionē eiusdem speciei. supposito q̄ nunc deus cōcurrat specialiter: illa volitio nōc est bona: q̄ cōfōrmis dicamini recto: eadē super obiectis cōueniens: et propter bonū finem. ergo nunc illa est bona moraliter: et ad eā non cōcurrir specialiter sed generaliter. ergo p̄positum. Alio modo arguit sic. Socrates qui tam habet ignorantis inuincibile de berra q̄ sit sua: habet istud dicamini: hec est a me cognoscēda: et illud est verū. ideo volitio cōfōrmis illi: erit bona moraliter. Tūc arguitur sic. est possibile successu tēpōris q̄ illud dicamini erit nōc inuincibile efficitur vincibile: tunc erit illud falsum: hec est a me cognoscēda: et illa volitio continuata efficitur de bona mala propter illud dicamini: tunc pro tempore quo efficitur mala: et solo cōcurrenti voluntatis p̄ducitur. ergo pro isto tempore quo tale indicit est verum. propter errorem inuincibilem supposito q̄ non cōcurrat specialiter: ex cōcurrenti voluntatis: et dicamini elicitio talem volitionem quādo efficitur dicamini falsum. ergo sine speciali cōcurrenti potest bene moraliter agere. Et doctrina Sic. potest facile responderi ad hoc argumētum. nā apud eum sunt alicui actus necessarii boni sicut dilectio dei super omnia que est necessaria bona operatio: et illud dicamini diligēdū est deus: et a me sup omnia: est necessarius verum. Tūc diceret cōsequēter q̄ ad illud dicamini necessario bonū vt elicitio: necessariū est specialiter cōcurrentis. Dicitur iterū q̄ ad hoc q̄ ali actus contingēt boni sint boni: requiritur q̄ actualiter vt habitualiter imperentur a dilectioe dei: que volitio est bona: et ta-

les actus contingenter bonos quibus non requiritur cōstitutio specialis immediata; requiritur tamē mediatus: quia requiritur dilectio dei ad quā cōcurrit immediata specialiter. Alii v̄: Sco. tenent oppositum quod ad bene agendū moraliter sufficit cōstitutio dei generalis: non requiritur specialis. Sed non fuit error: perlagi dicitur quod natura erat sufficiens ad omnes actus bonos: sed quod non ponebat charitatem necessariam requisitam ad merendum.

De bonitate et malitia habituum in generaliter.

Capitulum. xviij.

De bonitate et malitia habituum.

Om̄s determinatus est de bonitate et malitia actuum: cōsequenter agendū est de bonitate et malitia habituum. Et primo in generali quiritur in qua potētia sit ponendus habitus: an indifferēter in om̄i vel in aliqua: et in aliqua non. Quod non sit ponendus habitus in qualibet potētia notū est: quod in lapide ex frequēti deestium non causatur habitus. Similiter dicendū de alijs agētibz pure naturalibz. Restat h̄ cōcedere quod in aliqua sit ponendus: et in aliqua nō. sed quare potius in vna q̄ in alia. Dicitur aliq̄ docto. Quādo aliqua potētia est ita determinata quod non potest in contrariū: in illa potētia nō est ponendus habitus. Sed quā potētia est indifferēns ad duo opposita: quod potest in vnum et in aliud: in illa est ponendus habitus. Exemplū primi. Lapis est potētia determinata ex se solum ad motū deorsum: si moueatur sursum hoc est ab alia potētia. ideo in lapide ex frequēti motū deorsum non causatur habitus.

Exemplū secūdi: vt volūtas potest velle et nolle: et appetere et frequēti elictione volitionū causatur habitus in ipsa inclinās illa ad affinitia velle elictanda illi ex se: sicut genitrix est. Sicut dicendū de nolle. ¶ Sāctus Tho. dicit quod nō est ponendus habitus dilectio dei acquisitus: quod volūtas est ita determinata ad dilectionē dei quod non potest in oppositū: sicut enim ideo non causatur habitus inclinās ad dilectionem dei. de hoc clare v̄to est sermo. ¶ Cōtra. sequitur quod in intellectu ex frequētibz assensibus primorū principiorū non causatur habitus illorū. sed hoc est falsū: sequētia patet. intellectus est ita determinatus ad assentiendū primis principiis per se nota quod non potest illis dissensire: nec assensire cōtra dictos eos. h̄ non ponunt habitus in intellectu respectu primorū principiorū. sed hoc est falsum. quod ps. Aristoteles inter habitus ponit habitū qui vocatur intellectus: inclinās ad assensum primorū principiorū. et post frequentationē assensū circa prima principia homo percipit se magis promptū ad assentiendū illis: fortius assentit quibus. ergo. ¶ Preter hoc argumētū quod habet apparentiā: videtur

quod respectu primorū principiorū per se notorū non ponatur habitus in intellectu. Unde dicit Sco. in sc̄bo. Sicut nō ponitur habitus casualis ex noticijs inuitatis: ita sicut noticijs apprehensio primorū principiorū per se notorū positus non est in potestate intellectus: quin assentiat illis. ergo non est ponendus habitus in intellectu inclinās ad assentiendū primis principiis. Et ad Aristotelem dicit quod intellectus habitus inclinās ad assensum principiorū non potest quod non sunt quod nota: sed nota per experientiam vel aliter: et non ex terminis. Ideo respondetur ad iustitiam et phalaritiam. ¶ Quando potētia est ita determinata quod potest in illud: et non potest in oppositū: et positus omnibus necessario requisitis necessario coagitur: tunc in tali potētia nō est ponendus habitus. Sed quādo potētia est indifferēns ad duo opposita: vel quā nō sit indifferēns ad duo opposita: est tamen ita indifferēns quod omnibus necessario requisitis ad productionē illius positus non necessario coagitur: tunc in tali potētia est ponendus habitus. Exemplū primi: vt respectu temperantiae ponitur habitus. Exemplū secūdi: vt respectu felicitatis nō nullus potest nolle felicitatem: nec velle summā miseriam. Secūdius cōmuniorem opinionē volūtas est ita determinata ad vnum quod non potest in contrariū: sed tamē omnibus necessario requisitis ad productionē felicitatis potest: volūtas nō necessario coagitur immo potest suspendere actū suū. Ideo in ordine ad felicitatē debet poni habitus inclinās ad felicitatem: est ita determinatus ad assentiendū primis principiis quod omnibus necessario requisitis positus pura simplici apprehensione et non potest quin assentiat. igitur respectu illorū non ponitur habitus. Melius est dicere vtrobiz quādo aliquid in potētia sic se habet quod in assentione facilius erit in oppositū quod sine assentione vtrobiz in illa potētia ponendus est habitus: quare respectu primorū principiorū ponendus est habitus. In buto et in appetitu sensitiuo patet illud. nō nō pbam habitū nisi per hoc quod facilius potētia erit in actū. ergo vbiq̄ hoc reperitur debent ponere habitus: et in nullo alio. ¶ Nota videtur quod non reperitur potētia in quibus ponatur habitus immediate: nisi intellectus et volūtas: quia iste potētia nō sic ad aliqua determinatur: quin in possunt opposita. nā dato quod volūtas ad aliquid sic determinet: tamen in libertate sua est ponere vel non ponere illud. Similiter in assensu cōclusionis respectu fidei non sic est: quoniam intellectus non ita necessario determinatur assensu: cōclusionis: nisi determinatur ad habendam fidem quin possit per rationem probabilem habere opinionem: et ideo non ponitur habitus immediate nisi in intellectu et volūtatē.

Additio.

Prima ppd
Non libet
actus pducit
habitu.

Secunda
pposito.
Maxima.

Consequenter videndi est quomodo causatur ista bonitas habitus/an a quolibet actu causetur. Rides p ppo sitione. prima. Non quilibet actus cū elicitur seu conser uatur/causat aliquid de habitu. Probatnr. capio vñi intē perati qui elicit actū temperantie. Jam iste actus non causat habitū tēperantie. Probatnr. quia non pōt esse habitū tēperantie simul cū habitu opposito: scilicet intemperantie. Immo oportet q̄ s̄mo alius habitus cōtr ipatur: sed ille nō illico corrumpitur. ergo. ¶ Secūda ppositio. Omnia actus repetēti subiectū neutri. i. non magis inclinatur ad hoc q̄ ad aliud in q̄ potest pducit talia habitus: non habitu arū ad hoc nec ad oppositū causat aliquid habitus. Probatnr. q̄ntū aliquid agētia est sufficiens ad pducendū aliquid effectum: medietas illius agētia sufficiens pducere medietatē illius effectus. 3gitur si actus multū intēsus sufficit causare habitū: sed nō q̄ medietas illius actus. i. actus in duplo minus intēsus sufficit causare habitū in duplo remissiorē. et adhuc per maximū predictā actus adhuc in duplo minor sufficit: adhuc in duplo minor: et sic in infinitū. ¶ Probatnr secūdo. Quādoctq̄ sunt due eiusdē speciei pfectia: lissime agētia pure naturalia solū differētia penes magis et minus: si intēsum potest in alioque effectum: minus intēsum potest in simile effectū: licet etiā minus intēsum: vt calor potens producere calorem in manu: in duplo remissior calor potest pducere remissiorē calorem in manu. et adhuc remissior calor hoc poterit: breuiter nō est dabilis calor quon possit aliquid calorem in manu pducere. et hoc vt sup pono seclusa resistētia. ¶ Et sic cōdēndū q̄ omnis actus potest pducere aliquid habitus: sed illud non vocatur habitus cū de faciat cōnotatio: scilicet q̄ sit de difficili mobilis a subiecto. sed vocatū dispositio scilicet quādo actus est ita remissus q̄ non valet habitū permanentē pducere: sed solum aliquid remissius eiusdē tamen rōnis cū habitu. ¶ Cōtra istā maximā instat apud Ockā quārto quolibet de noticia intuitiua que causata a p̄pquo nō nō a remotō sufficit causare iudiciū q̄ fortes sit homo: et tñ ipsa causata p̄pquo non differt a se causata a remotō nisi penes intēsum et remissum. igit. Respondeo apud Ockā in plogo sentētiarū cōsione prima q̄ noticia intuitiua fortis cū sola specie visibili nō est sufficiens causare iudiciū affirmatiuū. immo potius iudiciū negatiuū quo scilicet iudicatur q̄ forte nō est: vt si a solo deo conseruatur forte non presente: q̄ ad hoc q̄ possit cū specie visibili causare iudiciū affirmatiuū: requiritur obiectum p̄sens modū concurrat cum eis ad causandum illud iudiciū a firmatiuū. Secūdo supponitur et est notum in philosophia q̄ agētia naturalia aliquando est po-

De noticia
intuitiua an
possit cau-
sare iudicium.

tens solū a p̄pquo producere vñ effectū: nō a remotō et tñ a remotō est natum et potens causare a lū effectū: vt lumen solū a p̄pquo potest producere calorem: et tñ a remotō potest pducere lucem. sic de obiecto dī q̄ a p̄pquo solum potest producere et concurrere ad iudiciū a firmatiuū/p̄ta q̄ sit forte: et a remotō potest producere noticiā intuitiua sui. Dico igitur q̄ non. puenit rōne noticie intuitiue q̄ a p̄pquo causat illud iudiciū affirmatiuū: et nō a remotō: sed hoc solū p̄uenit ab obiecto: hoc ideo q̄ obiectum est talis natura: seu q̄ obiectus est obiectum. nam illa noticia intuitiua s̄cūm est de se: est nata concurrere cum obiecto ad illud iudiciū causandū: siue a remotō: siue a p̄pquo: siue intēsus. forte remissa. Vnde dico q̄ si illa noticia intuitiua remissa q̄ causat a obiecto remotō/maneret vno eque remissa: obiecto cū appropinquato causaret cū obiecto iudiciū a firmatiuū q̄ forte est: h̄ lud iudiciū etiā esset minus intēsum: et valde remissum. ¶ Aliud argumentum cōtra illā maximā. scilicet q̄ ois actus quantūcūq̄ remissus causat aliquid habitū in subiecto in differens. lequere q̄ ab aliquo habitu causaret aliquis actus: et idē habitus causaret ab eodē actu causante illū habitū. et sic idē esset prius et posterius seipso: causaret suam causam: quo nihil est impossibilis. igit. patet antedē. capio fortem qui nullū habitūm habet temperantie: nec in temperantie: et incipit elicere actū tēperantie partibilibiter qui in fine hōie erit intēsum vt octo. tunc sic in fine hōie erit habitus productus ab illo actu: et sic. b. zille actus sit. a. sic. a. pducit. b. z. a. productus ab ipso. b. p. z. diuidit vtrūq̄ per partes proportionales maiotibus terminatis versus instans p̄sens intuitiua. sic prima pars. a. pducit primā partem. b. z. primā pars. b. pducit secundā partem. a. patet: q̄ precedit eam: et est nata pducere consimilē actū a quo producta est. igitur. et vltra. secūda pars. a. producta secundam partem. b. z. secūda. b. tertiam. a. z. sit in infinitū. igitur. ¶ Respondeo negado sequē. et concedo q̄. a. pducet totū. b. z. negatur q̄. a. pducit a. b. Et ad probatos: sic: aliqua pars. a. pducitur. a. b. cōcedo. et aliqua pars. b. pducitur ab. a. cōcedo. et iterum alia pars. a. pducit. a. b. z. sic consequenter. igit. a. pducitur. a. b. negatur consequentia. Et sit prima ppositio: Cuiuslibet partis actus. a. aliqua pducitur ab habitu. b. siue ab aliqua parte habitus. b. z. tamen est aliqua pars actus. a. que non pducitur ab habitu. b. scilicet prima medietas que non pducitur. a. b. prima pars probatur. quia quacūq̄ parte data illa habet duas medietates: quarū secundam precedit aliqua pars habitus. b. que concurrat ad producendū illā

Prima pp
positio.

secundā partem. Et secūda pars probat: quia prima medietas scđm cūmibet sui aliquid pieceffit quālibet parte. b. et totum. b. igitur. Secūda p̄positio. Quelibet pars. a. p̄ducit aliqd. b. tamen multe p̄ducitur a. b. et hoc non incoheret respectu diuersitatum partium. nā nunq̄ eadem pars p̄ducitur ab illa parte quam p̄ducit: sed scđm diuersas partes actus. a. p̄ducit. b. et contra. ¶ Sed est impossibile et implicat q̄ vna pars adequata actus. a. p̄ducatur vnam partem adequatam habitus. b. et q̄ illa p̄ducatur illam partē actus. a. a qua est p̄ducit a illa pars habitus. b. nam sicut implicat q̄ aliquid sit prius et postea rursus tempore seipso ita et natura.

De corruptione habitus. Capitulum. xviii.

Actum est q̄ non semp̄ quilibet actus p̄ducit aliquid de habitu q̄n est in subiecto resistentia habitus contrarij. Secūdo dicitur q̄n in subiecto non est habitus contrarius: quilibet actus est sufficiens ad p̄ducendū aliqd̄ eiusdem speciei cum habitu. Unde si magnus actus sit h. a. t. p̄ducere actū int̄sem quilibet eiusdē speciei differens solū penes int̄sem et remissum ab illo p̄pter remissionem erit sufficiens p̄ducere habitū licet remissum. Nō vero agendū est de corruptione habitus: verū videlicet contrarij habitus solū p̄ actus contrarios actibus ad quos inclinat. Arguit q̄ non q̄ si sic apud p̄ntes habitus circa prima principia per se nota ille habitus est incorruptibilis: q̄ non potest haberi actus contrarius: hoc est diffensus circa prima principia vel assensus contradietori. ¶ Similiter habitus genitus ex actibus dūus appetitus beatitudinis non est corruptibilis: q̄ non potest haberi actus contrarius: q̄ nemo possit nolle beatitudinis vel velle miseris. ergo ille habitus non est corruptibilis. ¶ Præterea aliquid habitus contrarij per solam cessationē sine positione actus contrarij. Pater. experientia docet si aliqd̄ aliquid conclusionis habitus ex multis actibus acquisierit: longē te perferret sine actu ad quē inclinat talis habitus illius obliuiscet. q̄ erit corruptus. et non p̄ contrarios actus. ergo corruptus habitus cessationē ab actus: et nō solū p̄ actus contrarios. ¶ In oppositū arguit: habitus remanet sine actu ad quē inclinat: etiā in esse inensio p̄ aliqd̄ seipsum. ergo si non sup̄erant alia causa q̄ cessatio ab actu: talis habitus manebit in p̄petuū. p̄. ille habitus in isto tpe nō dimittit. q̄ iste habitus in isto tpe h̄ oīa causas cōseruantes: et nō deficit aliquid requisita ad cōseruationē. sed in quocūq̄ magno tpe cesset: oīamodo non ponat actus contrarius remanet eadem cause cōseruante. q̄ si habitus corruptatur solum cor-

ruptus per contrarios actus. ¶ Pro solutione notādi in cōmuni philosophia q̄ aliquē effectū corrupti nō contingit nisi tripliciter. et adhuc duo illorū modos corruptibilitatis sunt p̄ accidēs: et alius est p̄ se. primo corruptitur aliquis effectus p̄ corruptionē subiecti: alio modo corruptitur sensationes existentes in brutis: que sunt inmediate in anima sensitiua: que post mortē bruti nullo modo remanēt: immo omnino corruptuntur. talis est corruptio sensationis est p̄ corruptionē subiecti et per accidēs. Secōdo modo corruptitur accidēs p̄ accidēs: non per causam contrariā: sed solū per defectū cause cōseruantis: vt per absentia cōpositio luminis corruptitur lumen. Similiter noticia intuitiua corruptitur p̄ accidēs: et per absentia obiecti. Alio modo corruptitur effectus per se: sed ad positionē causę contrarię: hoc virtualiter vel formaliter. Virtualiter videli: et quando potest p̄ducere effectū contrarij. Unde actus temperantie nō est cōtrarius formaliter habitui intemperantię: q̄ eiusdem comparantur in eodem subiecto: sed solum virtualiter sicut aqua cōtrariatur virtualiter caliditati: q̄ potest p̄ducere frigiditatem que contrariatur caliditati. ¶ Hoc supposito videndū est de corruptiōe habitus: hoc loquēdo de habitibus in anima intellectiua: q̄ nō est difficultas de habitibus in anima sensitiua cum corruptatur ad corruptionē eius sit sit corruptibilis: sed solū loquimur de habitibus in subiecto incorruptibili per naturā vt est anima intellectiua: et similiter loquimur de habitibus acquisitis et non infusis qui corruptuntur per cessationē cōseruantis: scilicet dicitur p̄pter nō sūū demeritū. Si ergo habitus acquisitus naturaliter nō corruptitur per corruptionē subiecti: q̄ est in subiecto incorruptibili: quomodo ergo corruptuntur. oportet ergo q̄ vel per cessationē ab actu: vel per positionē actus contrarij actibus ex dūus genitus est. Sanctus Tho. p̄ma scđe q̄. lib. dicit q̄ habitus nō possunt corrupti per se: sed solū per accidēs: puta per cessationē inquantū est illa cessatio ponitur actus contrarij. cessatio enim permissit actū contrarij: quē non p̄mitteret: non cessatio. nec corruptus ad destinationē cōseruantis: non dependēte a cōseruante nisi in p̄ducit et non in cōseruari. Dicit. S. Tho. ibidem: et consequenter Ockā in quarto questione. xv. q̄ habitus quicūq̄ existēs in intellectu non potest corrupti nisi per positionem actus contrarij: vel per destinationē aliquid necessario requisitū ad cōseruationē illius. Et ad argumētū sequitur q̄ ille habitus circa prima principia est incorruptibilis: cōcedo. et hoc sustinēdo q̄ intellectus nō potest differre p̄mis p̄ncipijs. Similiter habitus qui causat ex volitione qua desidero beatitudinē: q̄ nō possum nolle: etiam possum cessare.

Effectus corrupti non corrumpitur nisi tripliciter.

Modus corruptionis habitus in subiecto incorruptibili.

Secūda p̄positio.

De corruptione habitus.

Ockam theneret oppositum sine tertio: sed secundum opinionem communem illi habitus est incorruptibilis per naturam qui causa fuerit actus: volendi beatitudinem: et actibus volendi miseriam: sed de habitu scientie: aliquis est diu habitus: circa aliam conclusionem: si diu cesset ab actu: non poterit elicere actum: et non est incorruptibilis per actus filios. potest ergo quod per solam cessationem ab actu. **¶** Respondeo: Quod in quarto questione predicta in solutione primi dubij dices: vel corrumpitur habitus: quod deus per cessationem diuturnam actus desinit conferre: vel corrumpitur quia in corpore sunt alie que qualitates producte ab actibus illis: que per alterationem corrumpuntur: que necessaria requiruntur ad conservationem habitus: pro quanto ille qualitates inter se requirunt ad hoc quod sentus communis habeat suos actus: et ad desinendum specierum sensuuarum in parte interiori: propter alterationem illarum. **¶** Dico tertio quod ille idem habitus manet. **¶** Contra: post diuturnam cessationem non potest recordari illius conclusionis. **¶** Verus est: et non nisi propter defectum illius habitus: nego: imo propter defectum aliam causam que necessariam requiritur cum intellectu et habitu ad exercendum in actu: et illa causa est aliqua qualitas corporalis extrinseca in phantasmatum que corrumpitur ad desinendum specierum sensuuarum in parte interiori propter alterationem. Ideo non est ex cessatione ab actu: sed ex corruptione alicuius corporalis virtutem est. Qualitates corporales non sunt requisite ad conservationem habitus in anima: patet de anima separata que potest acquirere habitum: sed habitus: pro hoc statu non potest exire in sui actu nisi mediante corpore quod alteri creditur: ad cuius alterationem impeditur acquirere habitum: sicut anima in hoc corpore non potest videre indivisibilia: sicut est de anima separata. Hieronymus in plago biblicis ait: **¶** Visum in terris quare scientia remanet in celo. Nota quod caro maneat inalterata homo exibat ita facile in actum in senectute sicut in iuvene: sicut dicit Aristoteles: primo de anima si senex haberet oculum iuvenis: et in patria non erit alteratio: ergo semper potest homo exire in actu: potest tamen homo supplet hanc corporis alterationem per actum frequentationem sicut senex instrumens supplet. **¶** Visum ocularibus: licet emata et habitus maneat: et sine cause naturalis non potest esse exire in actu defectu instrumenti. Patet: quando culter fit oblitus: et manet eadem manus et cultellus. **¶** Et ista est resolutio communis: per phabitos: et quod nunquam corrumpitur habitus acquiritus naturaliter nisi per corruptionem subiecti: vel per corruptionem conservantis: vel per actus contrarios actibus ad quos inclinat illi habitus: quod sunt productus ut habitus contrarius. Et quo sequitur diuidi habitus per

Additio.

actus contrarios. Unde sicut ignis applicatus frigidis: potest corrumpi vna parte: sic coqueat: et sic incipit est corruptum illud totum frigus incipit producere calorem partialiter: eodem modo fortes habitus in habitu temperantie elicit actus intemperantie. Si enim sit intentus corruptus alia quid de illo habitu: et postea illo corrupto totaliter producere incipit partialiter aliquid de habitu intemperantie: et hoc tenedo quod qualitates contrarie nullo modo se copiantur in quibuscunque gradibus. Et sic videndum est de quibuscunque agerebus naturalibus. **¶** Vbi ergo non possunt elici actus contrarii: tunc talis habitus non est corruptibilis per naturam. Et dicit sanctus Thomas quoad actum non habet actus contrarios: ut actus primus punctionis habitus illoem non possunt corrumpi a contrariis. **¶** Non videtur michi hec opinio probabilior: immo melius est dicere quod per solam cessationem ad actum habitus potest corrumpi. Et tripliciter effectus potest se habere ad causam. Uno modo quod simpliciter dependeat in esse a conservatione cause post productionem. Alio modo quod nullo modo dependeat a conservatione cause post productionem. Tertio modo quod medio modo se habeat: sicut si per notabile ipsius non conservetur naturaliter corruptum. Et plium primi: ut lumen: exemplum secundum: ut albedo: exemplum tertium: ut habitus. Et tunc patet quod habitus non habentes actus contrarios possunt corrumpi: facile tamen potest sustineri quod exacta primi principii non generatur habitus.

Additio.

De contrarietate habituum. Cap. xij.

Onsequenter dicendum est de contrarietate habituum. Unde apud modicos: ut Ockam in tertio questione octava: communiter ponit ista propositio. Quoadcunque sunt duo habitus: et actus ad quos inclinat: sunt incorruptibiles seu divites habitus erunt contrarii. Et breviter non potest cognosci contrarietas habituum seu incorruptibiles nisi penes incorruptibilitatem vel divitiam actuum ad quos inclinat. Exemplum actus temperantie et intemperantie sunt incorruptibiles et divites habitus. Ita et illi habitus ad quos actus. Si vni assensus fidei et assensus euidens circa eandem conclusionem sunt incorruptibiles: ita et illi habitus ad quos actus inclinant: et deo incorruptibiles et contrarietas habituum est attendenda ex incorruptibilitate et contrarietate actuum ad quos inclinat. Patet: aliqui habitus sunt contrarii: alia scilicet aliquid esse similes temperantie et actus intemperantie: igitur. **¶** Consequenter dicendum est quod aliqui habitus actus est incorruptibiles duo habitus actibus simul: cuius habitus est comparabilis duobus habitibus.

Propositio.

De oppositio
litate actus
et habitus.

fibus illoꝝ duoz a actu. Ideo quibus nō sit cōcedendū q̄ illi qui duo habitus sine admittē cōpatibiles quoz act⁹ sunt incompatibiles: nichilominus est concedendum q̄ aliquis actus est incōpatibilis duobus actibus simul iunctis: & isti habitus illius actus est cōpatibilis duobus illis habitibus simul iunctis illoꝝ duoz actū quibus act⁹ illius habitus erat incōpatibilis: vt dissensūs cōclusionionis est incōpatibilis assensibus duobus quoz p̄mo assensio antecedenti & secūdo assensio bonitari cōsequenti. Illi est duo non stant cōdissentū cōclusionionis: q̄ qui assentit maiori minori & bonitari p̄sequēte: de necessitate assentit cōclusionionis nisi obier fuerit: & isti habitus qui causat ex dissensū cōclusionionis cōpatitur illoꝝ duobus habit⁹. p̄ter minor. sit fortis q̄ dissensiat frequēter alicui cōclusionionis: tūc acquirit habit⁹. volo q̄ se quēter aduertat circa bonitatis p̄sequēte: & non circa ans ecedēs. iam causat habitus circa bonitatis consequēte. postea aduertat frequēter circa antecēdēs: & nō circa bonitatis p̄sequēte: tunc assentit antecedenti: ex illo assensio frequēter antecedētis causabit habit⁹. tunc talia habebit tres habit⁹ inter se cōpatibiles: quoz act⁹ vnus puta dissensūs est incōpatibilis cō duobus actibus alteroz duoz habitū. ergo p̄positi. (potest q̄ negare q̄ assentire antecēdētis: dicere q̄ tāta est habitus vtrobis repugnātia sicut actus. et difficile est oppositi offendere.) **Cōtra p̄dicta arguit p̄bādo q̄ sint dābiles duo habit⁹ se cōpatientes: p̄dicta a duobus actibus incōpatibilibus inter se. Capto habitū opinatiui. a. p̄positionis: forte efficiat circa. a. p̄positione assensum fidei vel assensum cōfessū. sic sic. post hęc elicitur actū p̄mū nō est adhuc cōrupt⁹ habitus opinatiui: & est p̄ductū aliquid de habitu scientiis cō: vel fidei si sit assensio fidei. ergo in ipso est habitus incōpatibilis cō habitu opinatiui. minor pater: q̄ deiceps reperiet se magis habitū tū ad assentiendū p̄p̄rius. Distinguo: vt dicitur Ockā in tertio questione octaua: vel q̄ reperiet se magis habitū tū p̄p̄rius: hoc est minus habitū tū ad scilicet: & sic cōcedit: q̄ est remissum aliquid de habitu habitū tū ad scilicet. vel q̄ reperiet se magis habitū tū postitū: & sic negat. Dicit enim: sicut est in forma materialibus ita iustitia nā si ignis debeat producere calorem in aqua: op̄ q̄ primo contrāp̄at totū frigus: deinde incipit producere calorem. Similiter iste assensio p̄mū contrāp̄at habitū scilicet: deinde incipit p̄ducere habitum scilicet p̄mū postitū. Aliud argumētum apparētis. Sum habitū tū circa. a. p̄positione habitū opinatiui. habet nō noticiā intuitiua que sufficit immediate causare assensum certā euidētē de. a. p̄positione. tunc cum erit obiectū ab hęc: ad quod terminat**

ad alio.

Alia noticiā intuitiua: formādo. a. p̄positionem assentiā firmiter. illa app̄hēsiō abstractiua cum potētia non sufficit causare assensum firmum: quia esset per se nota. ergo p̄ter illam app̄hēsiōnem & potētiā est aliquid in intellectu cōcurrēre: non videt nisi q̄ sit habitus: & sic ille habitus erit cōpatibilis habitū opinatiui. **Cōtra** spondetur. cum sic arguitur. capiēdo fortem multum habitū tū circa. a. p̄positionem assensio opinatiui. obiectū tū est obiectum cum noticiā intuitiua. sufficit causare assensum euidētē illius. p̄positionis. tunc sic. si post istū p̄mū assensum remoueat obiectum: & presentetur talis p̄positio assentiē firmiter. Dico q̄ post talem p̄mū assensum si solum presentet talis p̄positio cum noticiā app̄hēsiua sine noticiā intuitiua & sine motiui. nō poterit assentire neq̄ euidētē neq̄ firmiter.

De coefficientia habituum. Cap. ii.

An videndum est de coefficientia habituum: verum videlicet habitus coefficientia in habeat cum potētia ad actum producēdum: ita q̄ partialit̄ attingat ipsum actum. Et p̄ nunc loquimur de habitibus acquisitis: quia postea de instis erit sermo. Et sit p̄ma p̄positio. Quilibet habitus existens in aliqua potētia partialiter concurrat cum illa potētia ad consimilem effectum producēdum in specie et ex quo est generis. pater p̄ma rōne. aliquis habitus concurrat partialiter: ergo & quilibet: q̄ non videtur maior ratio de vno q̄ de alio. pater aīa. illud quo remoto & omissis aliis potētiis non potest effectus p̄currat partialit̄ ad illum effectū si sit extrinsecū: q̄ si esset intrinsecū cōcurreret in genere cause vel naturalis vel formalis. vnde est maxima: & per nichil aliud potest ostendi q̄ aliquid cōcurrat ad aliquid ponēdum siue producēdum: nisi quia postlo illo de necessitate ponitur aliud: & remoto illo remouetur aliud. sed habitus est huiusmodi in ordine ad actum suum: saltem sustinēdo quālibet quod manet in absentia obiecti est habitus. Ita talis qualitas que manet obiecto aliā intuitio non esset: omnia cetera manerēt: non est possibile q̄ produca dicitur abstractiua illius obiecti. q̄ alias potest fieri p̄duci abstractiua anteq̄ obiectū fuisset intuitiua habitū remoto aliis remanētibus: non potest p̄duci. Et ista est euidēs: q̄ habit⁹ cōcurrat in ḡne cause efficiētis: vbi dicitur Ockā. iij. quolibet. r. 2. r. i. q. Dicit fieri ea q̄ aliquid requirit habit⁹: vt effectus producat: aliquid nō vt p̄dicatur simpliciter talis effectus: sed vt produca sit inter: vt in actibus voluntatis: et in noticiā abstractiua.

prima p̄o postio.

Maxima.

e. q.

Opinio Durandi de coefficientia habitudinis.

Contrarium huius opinionis tenet Durandus in tertio distincto, xxij. quæst. ij. q. habitus non concurre effectiue ad actum producentem. Et prima eius ratio talis est. Illud quod per seipsum facit ad intentionem alius actus potest etiam per se producere tale actum quous remissum si non ponatur obstaculum. sed sic est q. habitus non est per se sufficiens ad producendum actum. quia requiritur q. potentia concurrat: ergo non est per se sufficiens ad intendendum actum. Maior: patet: cum in se ipso actus non fiat nisi per additionem partis eiusdem speciei cum toto actu. si si non ponatur obex habitus solus, producit actum. sicut actus actus: et non ponatur obex habitus solus, produceret actum. quod est inconveniens. Ad istam rationem dicitur dupliciter intelligitur quod omne illud quod est per se sufficiens ad intendendum actum sit per se sufficiens ad producendum actum. Uno modo quod ad intendendum effectum illud per se solum concurrat actiue: et isto modo quod est per se sufficiens ad intendendum est per se sufficiens ad producendum simile in specie. Alio modo quod sit per se sufficiens ipso solo superadditio cause precedente sit inter se: etiam causa precedente concurrente. et sic nego quod omne illud quod est per se sufficiens ad intendendum isto modo sit per se sufficiens ad producendum. Unde non est imaginandum quod una pars actus producat a sola potentia: et alia pars a solo habitu: immo totus actus producat a potentia sed non totaliter: et totus actus producat ab habitu sed non totaliter: et ipsa potentia seculo ad intoto non producat inter se. Altera ratio Durandi est. Capio forem qui assensum alicui propositioni ex se sola non producat: et illo generatur habitus, si postea assensum illi propositioni ex illa sola ratione non assensum clarum quous sit habitus: et antea non erat. ergo habitus non concurre effectiue ad producendum actum. Cum arguitur. non assensum clarum dico si intelligitur clarum. i. euidentius: concedo. vel clarum. i. firmissus vel saltem minus formidolose: et sic nego. immo dico quod ex illa ratione topica et habitu producat opinio minus formidolosa. similiter assensus demonstrationis etiam causatur ex habitu erit inter se: et sic euidentius. Contra. I. habitus producat actum: ergo sequitur quod effectus concurrat partialiter ad producendum suam causam. patet actus causat habitum: et contra. Dicit Ockham ubi supra quod primus actus non causat ab habitu sed ab alio causis. quod patet: quod primus actus est causa efficiens habitus: ergo non causatur ab eo: quod idem numero non potest esse causa et effectus respectu eiusdem. Sed primus actus qui causatur in potentia apprehensibilis in absentia obiecti causatur ab habitu. ideo non omnia actus causatur ab habitu. Contra. I. causis efficientibus et naturalibus non est circularis. sed actus

est causa efficiens habitus. ergo habitus non est causa actus. Respondeatur quod in causis essentialibus potest esse circularis: quod cum ad speciem: sed non spiritum ad idem numero. nunc autem unus actus est causa habitus: scilicet primus qui sine eo non potest esse habitus naturalis: et postea habitus est causa non illius actus sed alterius: et ille actus bene augumentabit illum habitum. Sed contra probatur quod habitus ille sit causa eiusdem actus numero: quia actus primus generans habitum potest continuari cum habitu: et tunc habitus ille generatus conseruabit illum actum. Respondetur quod non est inconueniens quod effectus sit conseruatus sine cause efficientis in eodem subiecto: ita est in proposito quod habitus generatus ex actu primo melius conseruat illum actum quam posset conseruari sine illo habitu. Difficultas. Dicitur est quod habitus concurre ad actum producentem. Utrum habitus cum potentia seculo eluso altero sint cause sufficientes ad productionem actus. hoc est: antequam sim habitus ad producendum actum scientificum aliquid requiritur vitra potentiam sed demonstratur. Utrum habitus in me generato ille habitus cum potentia sine demonstratione. i. sine illa causa sint sufficientes ad producendum actus scientificos. Et apparet quod non habet causatur ex assensibus causatur per notitiam intuitiuam sine notitia intuitiva cum potentia non sufficit ad causandum similes actus: ut ex assensibus frequenter actus forea est generatio ex notitia intuitiva causa causa habitus: ex illo habitu et potentia non possunt exire in istum actum forea est sine notitia intuitiva: quod si possum ex sola abstractiua cum potentia sequitur ista forea est: est per se nota: et ad propositionem per se nota assensum sufficientem notitiam intuitiue vel abstractiue terminorum. ergo habitus cum potentia seclusa alia causa non sunt cause sufficientes ad producendum actum. In oppositum arguitur. Dicit Aristoteles quod habitus vitur cum voluntas. ergo habitus causatur ex assensibus demonstrationis: cum potentia sufficienter ad causandum habitum scientificum sine demonstratione. Pro solutione ponitur. propositio. Quod habitus intellectus concurrat ad actum suum producendum nisi voluntate partialiter concurrere: vel aliquibus causis naturalibus partialiter concurrere: quod intellectus habet necessitatem ad illum actum etiam secluso habitum. patet ista propositio. Si habitus sine concursu voluntatis et sine concursu causarum necessitatem possit concurrere ad actum intellectus. si ille habitus cum intellectu essent cause sufficientes ad producendum actum: essent tunc pure naturales. ergo quando simul concurrunt ille actus producat. patet. causatur pure naturalibus potentis sufficientibus de necessitate sequitur effectus. et sic habitus naturalis necessario semper esset in actu intelligendi. quod est falsum.

Quomodo in causis essentialibus potest esse circularis.

habitus vitur cum voluntas.

sim. unde habitatus in noticiis abstractiuis: non potest
 exire in noticiam abstractiuam: nisi per concursum volun-
 tatis necessitate intellectus ad exiendum in illam abstra-
 ctiuam. Eodem modo opus de necessitate consistere qd ad ac-
 tum scientificum non potest potentia cum habitu exire
 nisi per imperium voluntatis: vel per demonstrationem
 necessitatem intellectum. Ideo habitatur: cum intellectu
 habena habitum scientificum alius conclusionis: potest
 esse sine demonstratione per imperium voluntatis exire
 in actum habitus. Et hoc apparet verum. Nam habens ha-
 bitum fidei. sine motu per imperium voluntatis potest
 exire in actum habitus illius. Contra. non potest habitus
 tus per noticiam intuitiuam exire in actum qd fortis sit: si
 ne noticia intuitiuam. ergo non potest habitus in demo-
 stratione exire in actum per imperium voluntatis sine de-
 monstratione. Dico qd non est simile. nam aliud est loqui de
 necessitate: de contingentiis. non possunt habere notici-
 am contingentiis eiusdem: nisi obiectum sit presens: sed non
 requirit in necessitate noticia intuitiuam: ad noticiam eius-
 dem sufficientem tria.

De concursu habituum ad actus.

Cap. vii.

Dupliciter
 habitus con-
 currit ad a-
 ctum.

Est tunc videre ad quos actus concurrat ha-
 bitus. vtrum habitus solum concurrat ad ac-
 tus eiusdem speciei cum illis ex quibus geni-
 tus est: vel vtrum aliquando concurrat ad ac-
 tus differentes specie ab illis ex quibus est ge-
 nitus. Cuius notandum est dicit Ockham in
 tertio. qd dupliciter habitus concurrat ad actum. Vno mo-
 do immediate: hoc est dicitur concurrat ad actum taliter qd
 non concurrat per prius ad alterum effectum qd ad illum.
 Alio modo mediate: hoc est immediate concurrat ad alte-
 rum actum: iste alter concurrat ad illud secundum: ides
 habitus concurrat mediate ad illum: vt habitus principio-
 rum concurrat ad habitum conclusionis: vt immediate ad
 actum sine assensum principiorum. 2 assensum principio-
 rum concurrat ad assensum conclusionis. Et mediate habitus
 premissarum concurrat ad habitum conclusionis: vbi tam
 actus premissarum qd actus conclusionis medius pari ter-
 mo habitus finis concurrat ad actum in eodem mediate. 2 in
 mediate ad actum finis. Cuius supposito ponit talia pro-
 positio communis apud doctos. qd habitus nunquam concurrat
 immediate nisi ad actus eiusdem speciei cum illis ex quibus
 genitus est: sed mediate bene concurrat ad actus dif-
 ferentes specie. sicut dicitur esse de habitum principio-
 rum conclusionis. qui differunt specie. probat propositio a sumpta.
 Nam si habitus concurrat ad actus nisi sint intentus. sed hoc red-

Propositio.

ad habitus intentiones. sed actus differentes specie a specie
 eius actibus non possunt producere partem eiusdem speciei
 in habitu cui parte qua precedentes produxerunt. nam si sint
 actus differentes specie habebunt effectus differentes specie.
 ideo effectus a dequato productus ab illis erit alterius speciei
 ab effectu a dequato producto ab alia specie differens: qd
 nulla causa pure naturalis habet effectus a dequato diffe-
 rentes specie. ergo propositio verum. Cuius probat aliter hec pro-
 positio. Da oppositum. vnus habitus inclinat in actus ab-
 terius speciei ab actu a quo emersit: sequitur qd inclinatio in
 omnem actum patet: non est maior ratio qd in vno qd in alio.
 ergo si in vno potest: etiam in alio poterit. Contra hoc
 arguitur ex communis resolutione doctores. Nam aliquid obie-
 ctum causatur ex noticia intuitiuam differens specie ab amore cau-
 sato ex noticia abstractiuam. unde dicit Scotus in iii. dist. xliij
 qd fructus beatificus differens specie a fructu onie. qd vna cau-
 satur mediate noticia intuitiuam alia vero mediate notici-
 am obscura. Similiter fortis ex noticia intuitiuam plato-
 nis dilexit est. iam habet habitus acquisiti diligendi eum.
 sit plato absens: 2 habeat noticiam abstractiuam. ipse fortis
 seruatus diligit si in nunquam dilexit. ergo habitus concur-
 rit ad actus diligendi: 2 talis actus differens specie ab actibus
 diligendi ex quibus talis habitus genitus est: ergo habitus
 concurrat ad actus differens specie ab illis a quibus emer-
 sit. Cuius probat dicit qd ille habitus nunquam inclinatur ad dilectionem
 alterius speciei vt ad sui actus nisi noticia intuitiuam presens
 fuerit. sed cu noticia intuitiuam producta noticia abstractiuam
 simul. Cuius in prologo: 2 productus potest voluntatis qd ha-
 bitus productus in absentia. Cuius probat. sit fortis ex prius vidit
 platonem frequenter: 2 iudicat ab platonem esse per illam noticiam
 intuitiuam. nam platonem absente per illam abstractiuam iudicat
 bit eundem platonem fuisse: ad illud iudicium non sufficientis
 noticie abstractiuam cu intellectu. qd concurrat aliud aliud: 2
 non videtur qd sit illud preter habitus ergo habitus concurrat
 ad illud iudicium quo iudicat platonem fuisse. 2 tale differens
 specie ab illo iudicio ex quo habitus est genitus. nam ista duo
 iudicia quibus iudico platonem esse: 2 platonem fuisse specie
 differens. ergo 2 habitus 2c. Et istud argumentum est multum
 apparens: 2 videtur concludere. Si dicatur qd ad illud iudici-
 um causatum plato fuit sufficientis noticia abstractiuam. tunc in-
 feram qd talis esset per se nota: qd est falsum: qd per se
 notam sufficientem intuitu vel abstractiue terminum. cer-
 tum est qd si fortis prius iudicauerat ab platonem esse qd vide-
 bat esse: 2 ad aduertat iudicat qd plato fuit: imo iuramento
 affirmare: 2 est eundem noticiam ad illud iudicium causatum
 non sufficientem noticie abstractiue. qd tunc esset per se
 falsum.

Ad dicto.

Ad dicto.

nota vt bicū est. ergo aliquid aliud cōcurrit. 2 non vide
 nisi habitus. ergo habitus concurrat ad act⁹ differētes spe
 cie ab illis ex quib⁹ genit⁹ est. 3° dicit magister Martin⁹
 in prima questione de fortitudine. cōcludit septima q⁹ ha
 bitus fortitudinis aggressiue. vt habitus generat⁹ ex fre
 quentib⁹ voluntib⁹ volo fortiter aggredi inimicos. imme
 diate cōcurrit ad actum fortitudinis cōsumit: puta ad istū
 actū. agenda est fortiter. qui est differēte specie ad pmo actū.
 qm̄ secundū actus fert super aliud obiectū n̄ pmo actus.
 ergo habitus aliquādo cōcurrit ad actus differētes specie
 ab illis ex quib⁹ genit⁹ est. ¶ Ubi apparetia est q⁹ vbi ha
 bitus habet p partiali obiecto obiectū alteri⁹ actus ab il
 lo a quo genitus est q⁹ concurrat immediate ad illos act⁹
 qui quidē diuersi sunt speciei. cū diuersi forū sint obiectōū.
 Similiter habitus mediōrū 2 finis qui est vnicū. vt tenet
 Martin⁹ conformiter ad Gregoriū. cōcurrit immediate
 ad actus mediōrū. 2 ad actus finis. 2 ad actus vtriusq⁹ sū
 mul: qui sū omnes differēt specie adinuicē. ¶ Responde
 tur ad illud argumētum de forte dicitur euidētē plato
 nē fuisse. quē frequēt intuitiue vidit. cōcedo totum q⁹ ip
 se sic euidētē iudicat: 2 nego q⁹ hoc sit ab habitū ibi dēre
 licet sed dico q⁹ nisi recorderē te alias platonem vidisse: 2 se
 iudicasse platonē esse. nunq⁹ assentiet illi ppositiōi. sed ista
 ratio quā pōt habere. sufficit ad hoc scis recordatio q⁹ ab
 iudicē est. Unde bene sequit⁹. si enim iam recorderē me alias eui
 dētē iudicasse platonē esse. perisiam rationē possum habē
 re iudicā euidēs cōsequētē: puta q⁹ plato fuit. ¶ Repli
 cat sic. quero a quo causa est assensus quo iudico me as
 lias platonē vidisse. vel ex solis noticiis apprehēsiū ab
 stractiuis de iudicio pteriti. vel causa est ab aliquo alio. Si
 pmo: ergo illa erit mihi p se nota: q⁹ sufficit apprehēsi
 ue abstractiue pte: non habeo nisi noticiā abstractiua q⁹
 tale iudiciū nō est. immo nō habeo nisi abstractiua m̄ il
 lius iudicē pteriti. ergo opz dicere q⁹ iudiciū causa est par
 tialiter ex habitu derelicto 2 causato ex illis assensib⁹ qui
 bus iudicabā platonē esse euidētē: ista act⁹ differēt spe
 cie ab actib⁹ pcedentib⁹. Vel sic 2 clarus. ergo opz dice
 re q⁹ illud iudiciū quo nōc iudico platonē fuisse vel vidisse
 se: causatur ex habitu derelicto. sed ille est causa ex actu
 alterius speciei scz ex assensu causato a noticiā intuitiua
 extremōū. n̄ sic act⁹ ad quē nōc cōcurrit. igit habitus cō
 currat ad act⁹ differētes specie ab illis ex quib⁹ genit⁹ est.
 Dico breuiter q⁹ argumētū de pienti 2 de pterito differēt specie
 2 similiter assensus eorū differēt specie. Ubi tñ argumētū

ista null⁹ essent difficultatis apud antiquos tenētēs q⁹ est
 idē iudiciū ppositiōnis de pterito 2 de pterito 2 q⁹ ille ppo
 sitiones nō differēt specie: tunc dicere ē q⁹ causatur illud iu
 diciū ab habitu derelicto 2 q⁹ illud assensus sunt euidētē
 speciei. Ubi tñ pto p̄mione modernōs cōcedendum est q⁹
 aliquis habitus immediate cōcurrit ad act⁹ diuersarū spe
 cieriū. 2 hoc non est inconueniens q⁹ illi duo actus habent
 idē obiectū totale vt est in ppositiō. nā ille ppositiōnes
 de presenti 2 de pterito sunt quōdamō eodē 2 sunt eundē
 obiectum: licet assensus sint diuersi speciei. Et similiter for
 tū p̄mum argumētū: quando plato amat ut ex noticiā
 intuitiua: quē postea est abstractiua: 2 idē obiectū totale
 secundū eandē rationē: q⁹ ille bene noticiā scz abstracti
 ua 2 intuitiua sunt synonyme. licet differāt specie. Cōce
 ditur illarū. quādo est penitus idē obiectū sub eādē ratio
 ne: vt ibi plato vilis intuitiue 2 abstractiue temp est idem:
 2 sicut amores illi qui de eo habent sunt eiusdem obiecti:
 licet sint inter se diuersi speciei. 2 ideo nō inueniēt q⁹ idem
 habitus cōcurrat ad illos actus. Similiter non inueniēt
 habitū concurrere ad actus differētes specie: quādo illi
 actus sunt obiectōū que sunt partialia obiecta habitū: vt
 visum est. Si autē nō esset totale obiectum vel vnum nō in
 cludere in alio secundū eandē rationem: vel est totale
 obiectū secundū diuersas rationes: vt in amore 2 odio acti
 uis. vnus habitus nunq⁹ concurrat partialiter ad actus
 differētes specie. ¶ Est igitur regula gñalis. Nunq⁹ habit⁹
 cōcurrit immediate ad act⁹ differētes specie. nisi illi act⁹
 sint de eodē obiecto. vni⁹ obiectū sit priale obiecta obie
 cti habitus. vel obiecta vtriusq⁹ sint prialia obiecta habi
 t⁹. qm̄ tñ nō inueniēt. Quid faciat bon⁹ habit⁹ vide mā
 tuā in libro de p̄tētia: 2 allud ad 2° q⁹ v⁹ 2°. vide mā
 tuos agricolarū seruatos. 3° 2 cōtētes domosū interpi
 doo. 3° 2 est eodē mane surgere: 2 sic de similibus. In solu
 tione argumētōū p̄supponit noticiā intuitiua 2 abstra
 ctua differē. de quo grādis est alteratio inter doctores
 quomō differāt. In p̄mis Ockam dicit q⁹ noticiā intuitiua
 dicit q⁹ per est indicamus de re cognita q⁹ sit qñ est. 2 q⁹ nō
 sit qñ non est. Si v̄ illa inquit est noticiā intuitiua: q⁹ si co
 gnoscā substantiam 2 accidēs: immediate scit si illud inha
 ret vel nō sūllō differē vel nō. 2 a tali noticiā temp in choat
 ex perimētū. Apparētia ist⁹ optiōis est q⁹ de⁹ q⁹ eādē no
 ticiā intuitiua iudicat rem esse qñ est: 2 non esse qñ nō est.
 Abstractiua vero est p quam nō possum iudicare de re co
 gnita q⁹ sit quādo est: q⁹ nō sit qñ nō est. h̄ nec de aliqua
 veritate cōtingēt. 2 ly per in illis nō dicit circūstātia cau
 se formali. s̄ efficiētis. Cōtra qd arguit argumētū qd v̄

Additio.

detur satis difficile. Si forte corruptio deus, cōterus ret no-
 etia intuitiva eius: apud hanc opinionem causaret in me ius-
 dicit quod iudicat forte nō esse etia naturaliter. ergo forte
 re p̄tē causabit idē iudicē. p̄ta tenet: qz cā naturalis eoz-
 de p̄tē applicato sep̄ eadē effectū vel similit̄ in specie cau-
 sat. Forte dices qz notitia intuitiva cum intellectu sunt cā-
 sufficientes ad causandū iudicē negatiuū: nō autē affirmati-
 uū: sicut illa duobus sic illius causans iudicē affirmatiuū:
 qz sunt maioris actiuitatis: z impediūt causalitē illaz dua-
 rū causāz ad iudiciū intentū a firmatium qz negatiuū
 p̄tē causāz iudiciū intentū a firmatium qz negatiuū
 obiecto absente. Sed cōtra istud arguit sic. obiectū est solū
 finitē actiuitatis: ergo nō potest agere ex quāta actū ma-
 gna distantia. sequētia est sat̄ nota. Sit ita ergo qz nō pos-
 sit ex distantia cētū leucarū: z ponat in tāta distantia: z con-
 ferret deus noticiā intuitiua eī in intellectu. sequit̄ qz sic
 intellectus iudicabit illud obiectū nō esse. z in est. ergo fal-
 sum est qz sp̄ obiecto exite iudicē p̄ illū illud obiectū esse.
 Probatur qz notitia intuitiua illa cū intellectu sufficientē cau-
 sare illud iudicē negatiuū: z obiectū tūc nō potest agere cum
 illa ad iudicē affirmatiuū. igit̄ p̄ducit iudicē negatiuū
 p̄terea sit obiectū p̄s. de p̄tē suspēdere actiuitatē illū
 agētē: nō suspēdēdo actiuitatē noticie intuitiue z stellerē.
 faciat ita. sic seq̄t̄ qz cōbit iudicē negatiuū q̄ intellectus
 iudicabit de illa re iusta p̄tē qz non sit. p̄terea noticia
 intuitiua cāt iudicē quo intellectū iudicat rē aliter h̄re
 t̄ se h̄. vt p̄ta qz iudicat baculū de bipedale qui nō est. qz
 nō obstat noticiā intuitiua causare iudicē iudicē quo intel-
 lectus iudicat rē esse p̄tē nō sit. p̄p̄terea dicit andreas de cas-
 tro nouo dupliciter possunt habere noticiā de rebz sensu
 bilibz. vna est qz res appet nobis formaliter vel virtua-
 liter taliter se habere: z rōne claritatis talis noticie: etiā
 si cōferret obiecto corrupto naturali p̄ducit iudicē con-
 forme nisi impediatur ex imperio voluntatis: aut rōne corrigē-
 te talē apparatus siue iudicē siū assentium de noticia
 baculi p̄ media p̄te in aq̄. z p̄ media parte aere. Alia est
 noticia quā exprimitur in nobis: p̄ quā nec formalit̄ nec vir-
 tualit̄ nec ex sp̄tuo voluntatis apparere nobis esse: nec nō esse
 nec talit̄ se habere. prima iam exigit p̄tē obiecti: z d̄ in
 intuitiua. sc̄da nō nō exigit p̄tē obiecti: z d̄ abstractiua
 p̄tē nō potest intellexit̄ cāre in absentia obiecti: sc̄dam nō
 potest. Sub p̄ta s̄nt atinet oīs sensus exterioris: z non sola:
 cū in intellectu sit ponenda noticia intuitiua h̄z sensibilibz
 etiā insensibilibz: puta n̄ r̄z op̄ationis. Et h̄z opinio de sedē
 oīstollariū qz de p̄teruaret noticiā intuitiua obiecto cor-
 rupto illa cāre idē iudicē qz nunc causat. p̄ta iudicē qz
 iudicet rē illū esse. qz quereret aliq̄ an ne possit esse aliq̄

Duplex no-
 etia rerum
 sensibilibus.

noticia intuitiua q̄ naturalit̄ cāret iudicē q̄ iudicet rē
 illū nō esse talē. quādamo dū est aliq̄ q̄ iudicat rē illā et ta-
 le vt talē naturalit̄. Et videntur pot̄ dici qz nec talē pot̄ de-
 cāre: s̄ obiectū ad illū nō pot̄ actiue concurrere. Verū
 solū p̄tē h̄is nō obstantibz rōnes q̄ adducit sunt p̄ta. Guil-
 lermū Ockā. Ad p̄mā d̄ qz causa iudicē q̄ iudicat rē nō
 est. Et qz dicit Ockā qz illa re exite causa iudicē affirma-
 tiuū: hoc ē intelligēdū re exite in debita p̄p̄tuitate. Et
 ad mō d̄ ad aliud qz sic causa iudicē negatiuū. sc̄ien-
 t̄i qz intelligēdū qz actiuitate obiecti nō p̄tētia causa iudicē
 cū affirmatiuū siue nō suspēnsa. Ad aliud est dicēdū hoc
 est p̄pter indispōsitōē organū vel mediū vel aliqd̄ aliq̄ in
 aqua. Querit an sit eadē noticia i specie qua intuemur
 rem a remotiā: z qua intuemur a p̄p̄inquis. Dicit doctor
 Ockā. i. q̄d. q. vii. q. sic: differit solū fin maḡ intellum
 z magis remissum. Sed z arguit. Noticia qua forte iue-
 rit a p̄p̄inquis: sufficientē causa iudicē qz hō homo. noticia
 qua videt a remotis nō sufficientē. q̄ differit i specie. p̄ta tenet
 qz istud est rō apparētissima ad pbādū aliqua differentia i spe-
 cie: qz vni pot̄ in aliquē effectū: z in similit̄ in specie nō pot̄
 aliud. Sed ad istud videt Ockā loco ballegato negādo
 p̄mā: z ad pbationē b̄b̄ verū est q̄ illa sunt eāq̄ intēta: ve-
 r̄t̄i si vni sit remissum: z aliō intentum nō op̄. z pot̄ dari
 ex p̄tē tendēdo qz forma accidentalit̄ pura calor possit esse
 et iue p̄tēcere formā substantiale: p̄ta formam ignis: z for-
 mā substantiale corripere. aliq̄ calor pot̄ in materia ligni
 corrumpere formā ligni: z formā substantiale ignis p̄tē
 cere. z aliquis nō potest p̄pter illū remissionē: nō s̄t sequi
 qz differant i specie. Sed dicit aliquis z difficulter. si aliqua
 qualitas intēta aliā qualitatē p̄ducere possit: alia remis-
 sa q̄ntas quecūqz eūdē i specie qualitatē remissā p̄tē
 re poterit in subiecto in quo nō est impediētis. Istud p̄
 in oibz. si noticia intuitiua qua videt fortes a p̄p̄inquis. cāt
 iudicē intentum qz fortes sit h̄is illa qua forte a remo-
 tis videt: cū sit eūdē i specie: z in subiecto nulla sit resistē-
 tia causat iudicē remissū qz forte sit h̄. Ad istud nichil
 videt dicēdū ap̄ doctor. Ockā. p̄to qz ponit istud documen-
 tum. Quā aliq̄ agēs est. p̄ducitū duoz effectū distinctū i spe-
 cie: stat qz vni p̄ducit a maiore distantia q̄ possit reliquū
 p̄ducere. Istō p̄z exēplariter de cadela q̄ ad maiōz distan-
 t̄iā p̄tēnt lumen q̄ calefacta. modo apud Ockā obiectum
 actiue occurrit immediate ad ista iudicia a firmatium: p̄r
 dicēdū est qz ex maiōz distantia pot̄ actiue cōcurrere ad ista
 dicit qz iudicat rē illā esse qz quo iudicat rē illam esse alit̄.
 z ex maiōz distantia ad istud fin iudicium qz ad istud quo
 iudicat rē illā esse pot̄m: z adhuc ad istud certū ex quo
 distantia pot̄ actiue cōcurrere qz ad istud quo iudicat rē

Alia esse forte. Et hoc facile soluitur arguētis: quod non potest sic illa res visam a remotione iudicare esse hōtem: hoc non est ex defectu noticie intuitiue; sed quod obiectū ex tāta distantia actiue non potest concurrere. Et ista solutio sequitur corollarie quod si forte spectat forte a propinquo possit ne producat in se forte a noticia intuitiua quod a remotione illomin? pducet iudicium affirmatiuū quo iudicabit illa res esse hōtem. Sequitur scōbo quod si forte postea a remotione pduceret deus noticiam intuitiua fortis eā intēsam cū illa quod pduceret fortes a propinquo: adhuc non causabit iudicium quo iudicabit illa res esse hōtem. Sed tunc est mihi difficile saluare. Ockā totaliter quod sequitur ex illo cū prehabetis quod noticiam intuitiua qua videt fortes a remotione: cum intellectu causant de necessitate istud iudicium quo iudicatur res illa non esse hōtem. quod est contra experientiam. Probatur sic. sufficit ad causandum sunt cause naturales: et non impediunt quod obiectū non potest impedire in ordine ad illū assensum: quod ex tāta distantia non potest in contrarium. Et forte dicitur quod noticiam intuitiua suata obiecto absente non potest in quodlibet iudicium negatiuū pringens: hoc solū in illud quo iudicatur res non esse: et obiectū ex quacumque distantia ex qua potest agere noticiam intuitiua potest coagere ad illū assensum. Et ita replica non currit. Potest dici scōbo quod illa noticiam intuitiua remissa licet possit in remissum iudicium quo iudicatur hanc res esse hōtem: non tamen in hoc passo: et hoc per statum isto saluatur: sed bene in passo maioris spicacitatis. Sed videtur mihi difficile si dicere de acta separata siue de angelo cui illa sit susceptiua istius iudicij. et in ipsa nulla sit resistantia. Sed potius opponitur. cū naturaliter includitur intellectus ad omnē assensum verū. Et de noticiam intuitiua alia est opinio Gregorius a rimensis dicens noticiam intuitiua esse illā quod immediate terminatur ad res: abstractiua vero que mediate terminatur ad rem: et immediate ad similitudinem rei. vide ipsum. Dicit scotus quod ad causandum noticiam abstractiua res respectus: non terminatur ad illā speciem: sed ad res abstractiue cognitā. Dicit doctor Ockā quod non est postea species: sed habitus a quo effectiue cū intellectu causa noticiam abstractiua. Dicit Gregorius quod noticiam intuitiua cōseruata obiecto absente, nullū iudicium causat. Dicit Ockā quod causat iudicium negatiuū. Dicit de castro quod idē iudicium causat quod causaret si ipsa rei. Vide hec oia.

De augmento habitus. Cap. xxiij.
 Onsequenter videndum est de augmento habitus. Utrū videlicet de summus habitus potest in acta causari. puta in intellectu vel voluntate. Notū est quod aliquid potest in potentia causari. et non cuiuscumque intentione. quod oportet dare summam intentionem

vel ad minus minimam sub qua non potest sub qualibet minus potest. Et hoc dupli intelligitur quod datur summus habitus. Uno modo ex natura rei. et in isto sensu est altercatio inter doctores. Nam Scotus in. iii. dist. xiiij. ponit maximum ex natura rei: et quod deus non potest producere maiorem qualitatem sine intensiore. Ockam? Gregorius hoc impugnat: videlicet quod non datur maximum habitus? seu qualitas ex natura rei maius. Alio modo potest intelligi quod deus maximum habitus? potest produci in potentia non ex natura habitus? sed ex natura potentie: ita quod potentia non sit capax maioris habitus? Notū est quod datur maxima aqua quod potest poni in vase non ex natura aquae: sed ex natura vase quod non est capax maioris aque. Et tunc queritur utrum datur maximum habitus causa rei? in potentia quod non pueniat ex natura habitus quin possit augeri: sed ex natura potentie non est capax maioris habitus. Et adhuc dupliciter intelligitur. Uno modo quod deus maximum habitus? in potentia per naturam actum quod naturaliter non potest causari maior. Alio modo a potentia supernaturali. Solū facio difficultatem ad hoc maximum quod possit causari in potentia ex natura potentie: vel potentia non potest producere actus plures quam illos quod requirunt ad productionem illius habitus? De Alia co post Ockā? Gregorius dicit quod datur maximum habitus quod potest poni in potentia in esse habitus? sed non datur maximum quod potest esse in hac potentia in esse qualitate rei: capie do pure passiuē est infinite capax. Unde habitus est in potentia finis quod est actus? et non finis quod est passiuus. Sed datur maximum cuius ipsa est capax: et natura passiuus in esse habitus: ut quod augeatur voluit in esse qualitate tamē non augebit in esse voluntatis. Utrū igitur pure naturaliter loquendo datur aliquis habitus qui potest causari a potentia per actus naturaliter elicitos ab illa potentia? et non potest maior causari. Et videtur quod non. patet. ille potest causari in ista potentia: et potentia potest elicere vnā actū: qui intendit potentiam habitus? ergo ille habitus non erit maximum qui poterat causari in ista potentia per actus naturaliter produciibiles. Dices: datur minimus qui non potest: quilibet minor potest. Contra. si quilibet minor potest: capio quod in potentia per actus sit producus habitus distans ab illo minimo per dimidietatem vnus gradus. tunc potentia potest elicere actum naturaliter cōtinuū per hōtam? et tunc producet vnā dimidietatem gradus? sed nullo etiā talis habitus? ergo et nunc producet: quod iniectionem est in actus dispositus quod est sine habitus? ergo in fine hoc erit iam habitus vnus ad illam completionem? productionis illius dimidi gradus. Aliqui doctores dicunt quod datur certa intentio in habitu ad quā non potest modo pertinere per replicationem actum? verumtamen ad

quācumq; intentionē infra illam potest homo pertingere per replicationē actuum. Cōtra. volo q; pertingat ad illam infra illam solum per dimidiū gradum. tunc sic bene sequit. iste potest elicere actum cauāntem diuinitatem gradus: ergo, dices negro consequentia q; erit capacitas potentie repleta. Contra. nunq; erit repleta: quia quādo erit vna dimidietas dimidie partis: adhuc capacitas non erit repleta. ergo talis actus non celebrat a pductione quocūq; illa dimidietas sit. pducta. hoc argumentū nichil facit si ad q; non pot; dereniari q; det minima intensio cuius potentia nō sit capax ex natura rei: q; habeam intentionē infra illā per dimidietatē gradus: et in potentia ponat actus sufficiens producerē illam dimidietatē. tunc illam. pducet: cum sit causa naturaliter actus: et passum susceptiuū qd nondum suscipit: ergo suscipiet. et sic non erit minima/imo maximus q; sic. pro illo argumētū dico q; quocūq; tē pore signato finito: oportet de necessitate concedere q; datur maximus habitus: quē homo pot; pducere: vel qui pot; pducit in homine in illo tēpore finito: vel minimus qui nōn. Sed. nō datur maximus gradus habitus qui pot; pducit simpliciter nec minimus quod non: vrin tpe infinito infinitos actus qd potest pducere: quoq; secundus erit infērior: pmo: et quartus tertio: et sic in infinito: nec datur maximus qui sic: nec minimus qd nō. Et hoc tenēdo q; potentia sit infinita capax ex natura rei. Adici videt q; oportet ponere summū habitū ex natura rei: sic actus. pducēs illū habitū: a nulla causa maior potest intrēdi: q; nō pot; esse maior causa in illa specie. Sed videt concedendū q; quilibet capacitas psumētiq; parua possit habere illud summū: q; in infinitū pot; augeri alia causa partialis. sed non pēdēdo maximū ex natura rei: bene dicit liber. Et hec dicta sufficiant de pductione et causalitate habitū. Dicitur est generaliter de actu virtuoso et virtuoso: psequē de generalitē habitū in qua potentia et in qua non: et de corruptiōe illorum: per quid corruptū: et de pūctate illor: et de coefficientia ad actus: et finaliter de augmento habituum: et de actibus humanis et circumstantiis eorūdem.

De diffinitione virtutis et multiplicis eius diffinitione. Cap. xlii.

Am cōsequenter de virtute que est habitus: quid sit: et de multiplici virtutis diffinitione: et de ppprietatibus eius tam in generali q; in speciali videndum est. Unde pmo norandū q; assignantur due diffinitiones virtutis: vna Aristi. in secundo ethi. alia beati Augustini in libro de libero arbitrio. Unde virtus sic diffinitur ab

Aristotele loco predicto. Virtus est habitus electiui in mediocritate cōsistens determinata rōne put vir pudēs determinabit. Alia diffinitio Augustini. Virtus est bona qualitas mentis qua recte viuatur: qua nullus male vitū: quā deus in nobis sine nobis opat. Prima diffinitio virtutis ab Aristi. data: apud Martini sic pot; exponi. Virtus est habitus electiuus. hoc est: virtus est habitus inclinans ad actum mediū inter actus virtuosos: ad actū in quā mediū recte rōni cōformem. Unde dupliciter intelligit q; virtus cōsistit in medio. Uno modo tanq; in medio circa ppiū actum: sic exponit diffinitio virtutis. Virtus est habitus inclinans ad actum. mediū inter actus virtuosos: puta inter dēctum et superabundantiam. Consequēter declarat quid sit actus mediū: et est actus cōformis recte rationi: sive determinatus ratione: pnot vir pudēs determinabit. Alio modo capitur mediū p obiecto. tūc sic exponit diffinitio. Virtus est habitus in mediocritate cōsistens. i. circa obiectum determinatū ratione: habens pro obiecto certam materiam: que ponit talis vel tanta per rationem que vocat mediocritas sive mediocritas. Sed diffinitio Augustini est intelligēda de virtutibus inuisibilib; ppter vltimā partē. Et diffinitio: vtrum ad habitū esse virtutē de necessitate requiratur cū illo habitū in intellectu pductū habituales. Dicitur cum est q; nunq; actus est virtus nisi inesse cū illo pductū actualis in intellectu. Queritur vtr secūda requiratur ad habitū electiuū esse virtutē: q; de necessitate inesse pudentia habituales: q; virtus est habitus electiuus determinata ratione. ideo videt q; ad esse virtutis habituales requiratur semper ratio. i. pductū habituales. Respondet Chama in quarto: quod. tertia probabiliter q; non: Quis ad actū esse virtutē necessario requiratur pductū actualis in intellectu. vtrum ad habitū esse virtutem nō necessitas requiritur habitus pductū actualis in intellectu. qd sic suadet. capio fortē nō habituales. habeat dictamē verū pductū electiōne cōformem illi dicantur in voluntate. tūc deo poterit suspendere actionē pmi actualis: dicantur pudentiales non suspendēdo electionē cōformem illi dicantur. quo facto ab illo dicamine nō generabitur habitus pudentiales. et generabitur habitus per actiuitatem electionis. ergo non requiritur habitus pductū actualis. Et ab illo dicamine nō generabitur habitus pductū actualis: notum est. neq; ab illo generabitur habitus electiuus: quia actus pductū actualis non agit immediate ad habitum electiuum: sed solum mediate. Secundo arguitur multum apparenter. sic fortē habitus habitus pudentie dirigente electionem expectantē: et habent habitum electiuum temperans

Virtus
quid.

Virtus
duplex
est
et
con
siste
re
t
medio.

tie conformē. tūc fortea poteſt elicere dictamina p̄traria) nō eliciendo electiones cōtrarias illis actibus a dōus generabatur habitus reperātie electionis. quo facto per frequentationē illorum dictaminū corruppeſ habitus prudētia: nō corruppeſ habitus electiuus; q̄ nō poteſt corruppi niſi per actus p̄trios: vñ dictū eſt de corruptione habitus: ergo talis habitus electiuus reperātie non corrupitur: ideo naturaliter pōt manere habitus virtuosus abſq̄ habitū prudētia: forte dice non eſt difficultas dñ poſſe ite manere actus electiuus ſine actu prudētia: q̄ diſtinguitur realiter: per cōſequeſ deus poteſt vñ corrupere altero cōſeruato. ſed ſic iſte actus non eſt amplius p̄trios. Eodē modo dicā q̄ ille habitus electiuus nō erit amplius virtuosus abſq̄ habitū prudētia: Cōtra. illo habitu electiuo manente ſine habitu prudētia: z habitū recta rōne: itaſſe habit⁹ concurrerit ad cōſilium actus illius ex dōus gentus eſt. ergo ille habitus eſt virtuosus. patet: q̄ ppter nichil aliud dicit habitus virtuosus niſi q̄ inclinā vel cōſeſſit cōſilium actus virtuosos: z ſecluſo habitu prudētia: inclinā ad actus virtuosos z cōſeſſit. ergo ſecluſo habitu prudētia: talis habitus pōt dici virtuos. z ideo apparet michi p̄babile z indubitante verū ſi vñ dicit Ockam q̄ non eſt de rōne habitus electiu⁹ q̄ habeat habitū prudētia: eſt quī ſit de ratione actus q̄ habeat actum prudētialem.

¶ Tractatus ſecūdus. De differentia inter theologicas z morales virtutes. Cap. i.

Equitur de differentia inter virtutes theologicas z humanas. Et p̄ declaratione notandū q̄ virtus prima ſi diuisione diuidit̄ in virtutem humanā z in theologica ſiue ſupernaturale. Notandū præterea q̄ multe differentie ſolent poſſi a doctōib⁹ inter virtutes theologicas z humanas. Un̄ ſanctus Tho. prima ſeſſe de queſtione lxi. ponit tres differentias inter illas. prima. virt⁹ hūana eſt de obiecto creato theologica de obiecto increato ſcilicet de deo. Secunda. Virtutes humane generant̄ in nobis ex actibus. p̄trios: ſed theologica a deo p̄ducunt z inſunduntur. Tertia differentia. q̄ ſint ponende virtutes humane: hoc habetur p̄rationem naturalē. ſed q̄ ſint ponende virtutes theologice ſolū habemus ex reuelatione ſacre ſcripturæ: per nullā rationē ſue experientia poteſt p̄bari q̄ ſint ponēdi habitus inſuſi: ſed ſolū ex auctoritate ſcripturæ z reuelantia. Un̄ ſup̄m ad ſc̄bam differentia dicit Ockam in tertio q̄ virtus theologica dupliker capit̄. Uno modo ſpecialiſſime p̄ virtute habēte deum. p̄ obiecto z ab ipſo ſolo deo nobis inſuſa. Et ſic ſc̄bm ponētes ſpem a caſſitā nō

Triplex eſt
diſta inter
v̄tutes morales
z theologicas.

eſſet virtus theologica. Alio modo p̄ virtute habēte deū p̄to obiecto. ſiue ſit inſuſa a ſolo deo ſiue a nobis genita p̄ actus noſtros. z ſic ſpeſ fides z charitas acquiſite ſunt virtutes theologice. Alie autē virtutes que habēt obiectum creatum vocant̄ humane. ¶ Circa hanc differentiam eſt difficultas: z arguit ſc̄la ſipientia ponit inter virtutes humanas pura inter habitus intellectuales: tñ habet deus p̄to obiecto: q̄ conſiderat p̄mā z regā in ſiſmas. ſc̄ illa differentia poſita inter illas (q̄ theologica virtus habet deū humanā vero virtus habet obiectum creatū) non eſt bene poſita. ¶ Et ſpeſ habet quod creatum p̄to obiecto. ergo illa ratio diſtinctionis nō eſt ſufficiēſ ex parte obiecti creati z increati. Antecedēs patet. ipſes habet beatitudinē ſine iſtā p̄to obiecto: z talia ſunt creatū. Quōſtum ad p̄mum dicit Thomas q̄ deus dupliciter poteſt eſſe obiectū alicuius virtutis. Uno modo ſecundū aliquam rationem que noſtrā naturalē cognitionē tranſcendit. Alio modo deus poteſt eſſe obiectū alicuius virtutis ſecundū aliquā rationem que non tranſcendit intellectum noſtrā naturalem. Unde notum eſt q̄ ex vi noſtri intellectus per rōnes naturales poſſumus venire in aliquam cognitionem dei q̄ ſit ſuprema cauſa z p̄ma ceteras cauſas mouēs. Tūc dicit Tho. q̄ ille habitus habēs deum p̄ obiecto: qui non tranſcendit noſtrā cognitionem nō eſt virtus theologica ſed humana. z ſic ſapientia que ponit̄ a philoſopho intellectualis virtus: conſiderat diuina ſc̄bm q̄ ſunt inueſtigabilia ratione humana. ſed theologica virtus eſt circa ea ſecundū q̄ rationē humanā excedunt: vñ quando deus conſiderat̄ ſub rōne beatificatoriſſima q̄ intellectus ad hoc non poteſt perſingere ex rōne naturali: tunc talis habitus eſt theologica virtus. Sed per oppoſitum dicit humans: quia eſt de obiecto creato vel increato quod ſecundū rōnem naturalem non excedit intelligentiam noſtrā. z ſic ſapientia eſt virtus humana. Et loquimur de ſapientia virtute: nō de ſapientia dono. ¶ Item cum arguit̄ ipſes eſt de obiecto creato ſapientia Tho. z ſanctus Dōna. in tertio diſtinguit̄ illā: vel de creato obiecto. i. obiecto materiali. z ſic cōcedo: q̄ eſt de beatitudine z ḡa. vel de obiecto creato tanq̄ de obiecto p̄ncipali. i. tanq̄ de illo quod eſt ratio mouēs voluntatē ad volēdum: z ſic nego. Unde ipſes partialit̄ terminat̄ ad beatitudinē formale: ſed ad illam ſub tali rōne nobis cōſerendā p̄pter merita. Nullū eſt obiectum formale quare deſideramus beatitudinem. Un̄ Thomas ſc̄ dicit̄: tñ ſub aliis verbis: puta q̄ ſub aliſa cōſiderationib⁹ ipſes eſt de beatitudine in ordine ad beatitudinē virtutis ſine illi z tanq̄ conferent̄ em beatitudinem. et

Dupliciter
deus poteſt
eſſe obiectū
alicuius virtutis.

ſchaber deum. p. obiecto: z hoc ſufficit ad virtutē theo-
 logicā. Contra. laetitia habet deū pro obiecto. nā actus la-
 etitiae eſt honor exhiberi deo: z cū hoc habet aliquid creatū
 ſc. cultum exteriorē z ppter ea vocat virtus humana. yū
 actus laetitia exterioris ſunt generationes: z ſigna familia
 exterioria in recognitionē ſuperi dominī. Similiter obe-
 dientia habet deū precipientē: z cū hoc illud quod precipi-
 tur: qd eſt aliquid creatū. igitur ſi ſpes habeat deū p. ob-
 iecto: z aliquid creatū nichilominus debet eſſe ſpes mo-
 ralis humana z nō theologica. ¶ Ad hoc dicit. S. Bonauē-
 tura dicit talē differētiā q. nūm ſpes virtutis theologica habet
 actus exterioris: p. obiecto ſicut moralis virtus. Alia differē-
 tia. virtus theologica habet deū p. obiecto ſim rationē
 trāſcendentē noſtrā cognitionē naturalē ſed humana h. y.
 quid creatū vel increatū ſim rationē non trāſcendentē
 noſtrā intelligentiā. Item virtus humana aliquando h. y.
 operationē exteriorē p. obiecto theologica habet deū ſi-
 ue aliquid nō operabile a nobis. Tertia differētia: virtus
 humana eſt inter extremitates duas: ſes inter ſuperabun-
 dantiā z defectū. ſed theologica nunq. eſt inter ſuperabun-
 dantiā z defectū. ¶ Dicitur. ſpes habet duas extremitates. ſ.
 ſumptionē pura ſperare beatitudinē ſine merit: z beſpe
 rationē. ſ. deſperare de dei miſericordia: ideo h. y. ſuperabun-
 dantiā z defectū. ergo tertia differētia eſt minus bñ poſſi-
 ta. ¶ Reſpondet q. dupliciter intelligit aliquā virtutem
 eſſe inter duo extrema. vno mō ex parte obiecti ſubſtantialis:
 vt temperantia pura velle comedere z bibere ſim q. recta
 vō dicitur: eſt inter duo obiecta. ſ. velle comedere pluſq. vī
 etiaſ rationales eſt extremū vñ rōne obiecti p. ſuperabun-
 dantiā. ſimiliter velle minus comedere z bibere q. recta ratio
 dicitur: eſt aliud extremum rōne obiecti in defectū. z ſic
 virtus moralis h. y. extrema ſiue eſt inter extrema ex parte
 obiecti. Alio modo contingit aliquā virtutē eſſe inter duo
 extrema non rōne obiecti: ſed ppter defectū alicuius circa
 eſſentiaē quā illa virtus ſiue poterit a ſuſumere. in eſſentiā
 de ſuo actus: vt ſotes p. actus ſpei ſperat beatitudinem
 ſine merita. talis actus eſt vitioſus: nō p. hoc q. nimis in-
 nitit deo: vel q. eſt nimis intenſus cū homo non poſſit ni-
 mis intēre ſperare: ſed ideo eſt vitioſus: q. omittit circū-
 ſtantia quā aſſumere debet in ſperandō. ideo hoc nō eſt. p-
 pter obiectū: vel ppter defectū: vel ppter ſuperabundantiā:
 ſed propterea q. omittit circūſtantia quam debet aſſu-
 mere. Et ſic reſoluto poſſunt tres differētie inter ſpes
 logicā z moralem virtutem. prima: ratione obiecti. Secū-
 da: rōne operationis exterioris. Tertia: vna eſt inter ex-
 trema. ratione obiecti. ſ. ſuperabundantiā z defectū: al-

Dupliciter
 virtus eſt
 inter duo
 extrema.

tera vero non. ¶ Contra. ergo eadē virtus erit moralis z
 theologica. ſaltem tenēdo q. idem actus eſt meriti z ſinis:
 vt voluit bandi elemoſynā propter deum: habet p. obiecto
 aliquid creatum z increatum. Dicit Ockū nō eſſe ſua
 cōueniens q. eadem ſpes ſit diuerſa obiecta ſit moralis
 z theologica. immo ipſe Ockū habet concedere q. om-
 nis actus intrinſece bonus eſt virtus moralis z theologica.
 (Virtutes theologice nō diſtinguntur ab humanis p. meca
 obiecta: quia a ſenſibus ſed creantur ab ſolam habet. p. ob-
 iecto: puta propoſitionem cuius nullus pars deum: repte
 ſentat: vt hec antichriſtus erit. forte dicere q. aſſenſus
 eius non eſt fidelis: ſed ſolum aſſenſus huius antichriſtus
 erit eſt a deo reuelata. dato q. hoc eſt verū: q. ille nō
 habere deū magis p. obiecto q. actus iſte: volo dare ele-
 moſynā pauperi propter deum. Quicquid ſit de hac mate-
 ria vide q. non eſt alicuius modus dicendi niſi q. diſtin-
 guantur ſic actus theologici ab actibus humanis: q. regula-
 riter habet deum pro obiecto materiali: ſaltem precipū
 actus habent deum pro obiecto: non ſub rōne hūana: ſed
 ſub rōne ſupernaturali. ſecus eſt de actibus humanis.)

Aditio.

De ordine virtutum theologicalium. Cap. ſ.

 Virtutem conſequenter de ordine arundem
 virtutum theologicalium. Et in primis nō ſo-
 lumur de ordine pfectionis: quia notum eſt
 in illo ordine q. charitas eſt virtus. p. pfectionis:
 z precedit ſidem z ſpem: q. ille p. charitatem
 formant: vt dicit Tho. prima ſecondē. q. lxxv.
 art. vi. Sed eſt queſtio de ordine generationis. Unde dis-
 pliciter intelligit q. ſi ordo inter virtutes. Vno modo ſi-
 tem ad habitū inſiſtos. Alio modo ſi tem ad actus eadē
 ita q. actus virtus neceſſaria pcedat actū alterius. Quan-
 tum ad primū: puta de ordine inter habitus ſit talis pro-
 poſitio. Nullus eſt ordo generationis ſive productionis inter
 habitū inſiſtos. ſed eſt inſiſtus habitus ſimul inſiſtendū
 in baptiſmate. Unde q. eſt pfectū baptiſma. in inſiſtenti
 terminare p. lationē verbo eſt ablutione inſundant ſi-
 mul uti tres habitū: ſc. fides: ſpes: z charitas: nec vnus
 agit ad p. dactionē alteri: q. creant a ſolo deo. Ideo q. ſi
 ad generationē habitū nullus eſt ordo inter eos. Q. ſi
 mul inſundant habitū ex fide. ptine ad Corin. xij. Nūc au-
 tem manet fides: ſpes: z charitas: tria hec manent autē hec
 eſt charitas: ſed nō habet auctoritatem exiſta q. inſundant
 in baptiſmate: ſed ex mul. auctoritatibus ſcripſit hoc de
 dei potēſt: quatum vna eſt. Impoſſibile eſt ſine fide pla-
 cere deo. Alia: Charitas vincit filios regni z perditioſa.
 Difficiliſſa an manent fides: ſpes: quando non manent

Propoſitio

Quomodo
 charitas
 actus alius
 cum virtus
 tum impo-
 rat.